

2004ko martxoaren 21a
LXVII. urtea
1508 zenbakia
1,20 euro

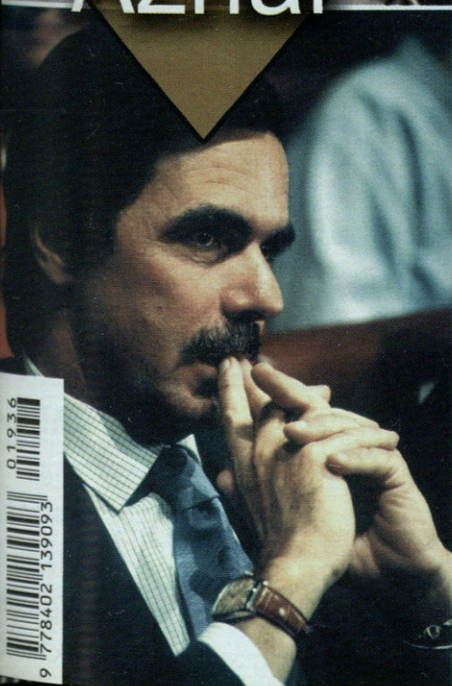
ARGIA

J.L. Rodríguez
Zapatero

Jose María
Aznar

Gerra eta gezurraren **EMAITZAK**

Estatu eredua, Irak eta euskal gatazka
PSOEren agendan

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

Gaztaina / Larrua

Mizpira / Alpaka

Mizpira / Larrua

Mizpira / Zilarra

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak

ARGIA

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

Industrialdea 15 • 142 PK

LASARTE-ORIA 20160

Telefona 943 37 15 45

posta-e: denda@argia.com

<http://www.argia.com/makilak.htm>

asteko gaia

- **Gerra eta gezurra aldaketaren akuilu.** 4
ERREDAKZIOA

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 18
- **Sasia herri.** IXABEL ETXEBERRIA 19
- **Koko jantzi.** OIER ARAOLAZA 20
- **Zientziaren kontzientzia.** 21
JOXERRA AIZPURUA
- **Luparekin:** Keinuetatik eta itxuretatik harago. ERRAMUN OSA 22
- **Txandan:** Pluraltasuna ote giltza? 23
JEXUX MARI IRAZU
- **Hiruko txikian:** Estresatua. 23
JOXE MARI OSTOLAZA
- **Oihartzunak.** 24

pertsonaia

- **Gerardo Bujanda:** "Espainiar Erregimentuari nahiko ziri sartu genion!" 25
ESTITXU EIZAGIRRE/IXIAR EIZAGIRRE

erdiko kaiera

- **Gerardo Markuleta zalantzaren poeta.** 32
PILAR IPARRAGIRRE
- **Ezpalak:** KATIXA GARATE 36
- **Argitalpenak:** Edorta Kortadiri galdezka. 38
PILAR IPARRAGIRRE
- **Denbora-pasak.** 40
- **Ihesi:** Haurrekin hondar arteko uhinetan. 42
LIERNI ARRIETA
- **Makina bat kontu.** GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 46
- **Sukaldean:** Txirlak orburuekin (alkatxofekin). 48
HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE

gaiak

- **Gaitz digitalak.** 49
XABIER TELLETXEA

termometroa

- **Mikel Zarate euskararen maisu.** 52
GOTZON GARATE
- **Hauteskundeak Ipar Euskal Herrian.** 54
MIKEL ASURMENDI
- **Net hurbil:** Kongon herritarrek 500 urte daramate globalizatuta. 56
PELLO ZUBIRIA

azkena

- **Edurance.** 58
NEKANE SAN MIGEL

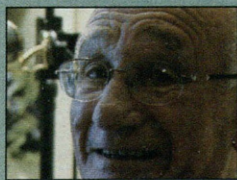
11M-ko atentatuak gorri markatu zuen Espainiako Gobernuak hauteskondeen data. Gertakizun horiek Espainian eta Euskal Herrian ekarri dituzten ondorioak aztertu ditu kronikak. Eta bertako eta Madrilgo pentsalariek hurrengo lau urtetako agendarako arazoak planteatu dituzte: Ira-keko gerra, nazioarteko indarkeriaren kontrako politikak, iritzi publikoa... 4

Zapateroren agenda

Gerardo Bujanda

«Espainiar Erregimentuari nahiko ziri sartu genion!»

Hainbeste bataila eta kontzentrazio-esparrutako komeriak kontatu dizkigu, bere garaian "Jon de Igeldo" ezizenarekin irratiz ohi zuen bezala. Denak umore tonuan kontatu ere. Iraganeko istorioak, eta gutxitan kontatu den historia. 25

Luparekin

Erramun Osa 22

GERARDO MARKULETA

Zalantzaren poeta

Batak ez du bestea kentzen poema liburua plazaratu berri du Gerardo Markuleta. Erritmoz betetako poema zuzenak dira, galdera ugari botatzen dituztenak. Erantzun gutxi aurkituko du bertan irakurleak, Markuleta barnean dituen zalantzak papereratu baititu. Izan ere, zalantza poeta da. 32

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Oñintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonarriz. Harpidetza: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loliarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions, S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagailua Taldeko partaidea da.

Azala: Antza / Argazkia: EFE

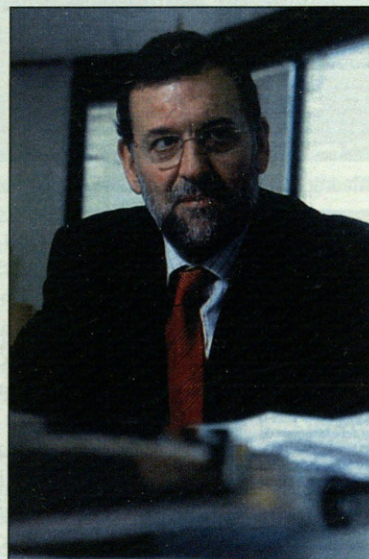
Gerra eta gezurra aldaketaren akuilu

LEHEN IRUDI BATEAN politika egi-
teko estiloa da nagusiki aldatuko
dena eta hori eskatuko zaie nagu-
siki Zapatero eta PSOERI. PPren
porrota, bere galeratik baino
berarekiko dagoen beldurretik
etorri zaio: hobe onena ez den
Zapatero, txarrena den PP baino. PPren azken
zortzi urteetako ibilbide autoritarioak utzi
dituen arrasto zakar eta arriskutsuak atzean
uztea eskatzen du Zapaterori garaipena eman
dion boto multzo zabal horrek. Hori azken
zortzi urteetan lerro lodiz marraztu diren
Estatu baten eguneroko politika nagusietara
eramatea, orain PSOEk lortu duen garaipen
itzela baino askoz gaitzagoa da. Bide horretan
berba hutsalak bihurtzen dira hauteskunde
gaueko PP galtzailearen Espainiaren aldeko
elkarlan berbak. Egon dadila ziur Zapatero
popularrak ez dutela erukirik izango oposizio
bidean, horretarako ia hamar milioiko boto
kopuruaren sendotasunaz gain, zortzi urtetan

Hauteskundeetako ezustekoa irentsi
ondoren, aktore politiko guztiak
sortu berri den egoera
korapilotsuan dute jada beren
burua. Bestelakoa da egunetik
egunera hori nola gauzatuko den.
Esku artean dauden gai zein
aliantza berriei begira, Jose Luis
Rodríguez Zapaterok kontraesanez
jositako egoera kudeatu beharko du,
Kataluniako ildoa oinarrituta,
seguruenik ERC eta IUREN
sostenguearekin, baina ezin da
baztertu bide horretan EAJk,
CiUk eta beste aktore txiki
batzuek izan dezaketen jokaera.

ERREDAKZIOA

neurritza egokitutako estatu egitu-
rak eta botere faktikoak lagungarri
izango dituelako.

Irak eta Europako Batasuna

Nazioarteko egoeraren kudeaketa
eta Estatuaren berrantolaketa poli-
tiko eta instituzionala izango dira

PSOE zahar-berrituak izango dituen erronka
nagusienak. Nazioartekoan, Irakeko gerran
izandako partehartzea dela eta, Madrilin egin-
dako atentatuaz PPk egindako kudeaketaren
ondorioz etorri zaio garaipena PSOERI. Beste
gai eta jarrera askorekin ere gainezka zegoen
botoa Zapaterori eman dion multzo handia,
baina garaipena azken ordutako kontua izan
da, datu denek aditzera ematen dutenaren ara-
bera. Imaginazioa, gerri malgua eta, batez ere,
orain arte azaleratu ez duen ausardia handia
erakutsi beharko du Zapaterok aurrez aurre
dituen ur handietan murgiltzean.

90eko hasieran Madrilin Ekialde Hurbilera-
ko bake konferentziaren antolatzaile izateak,

Madrilgo atentatuaren ondoren erakutsitako jarrerak eragin du PPK hauteskundeak galtzea.

Espainiak arabiarren begietara zuen irudi txukuna hondoratu zuen Aznarrek Irakeko gerrarekin. Madrilgo Konferentziak emandako ospe haren itzalera hurbildu beharko du berriz Zapaterok, baina lagun amerikarra mindu barik. George W. Bushen aurten AEBetako hauteskundeak galtzeak lagun diezaioke horretara, Irakekoaz aurkari errepublikarrak egin duen kudeaketa ere baliatzen ari delako John Kerry. Bush eta Kerryren arteko lasterketa luzea izango da oraindik, baina iparramerikarrek badute beldur izateko arrazoirik, Espainian Madrilgo atentatuak izandako ondorioak ikusita, Al Kaedak edo gisakoren batek AEBe-

Mikel Aramendi
Analista politikoa

Sute-eskaileratik

Martxoaren 14ko hauteskundeetan PSOEk duen ezusteko garaipenaren ondorioez luze hitz beharko da datozen asteetan. Gobernu lanaren gehiagi -ia denak, egia esateko- daude definitzeko bazleek beraiek ere zinez espero ez zuten garaia horren giblean. Gauza bat bozemaileak suharrak irabazle plantak egitea, eta oso bestelakoa benetako gobernuaz arduratze gaituta eta prestatuta egotea. Derrota duin baten ondoren, 2008rako ikusmiran, sizioaren burutza sendotzea zen Zapateroren karguaren benetako xede estrategikoa; horren ordez, Madozen giltzak eman dizkio hautesleria haserretu duen Besterik gabe.

Ikuspegi askotatik atsegin gerta dakigukeen arazoa horren sorburuan M-11ko sarraskia eta haren kaltetak dagoela errepikatu beharrik ere ez legoke. Sozialistek irabazitakoak ezik Aznarrek galdutakoak dira 2004ko hauteskundeak. Eta galera horren zergatiak inguruan ere hamaika hitz egin da. Ia mundu guztian gehiengo absolutuan hazi den Aznar beraren demagogia megalomano eta autoritaria aipatu du. Eta, segurik, nahiko zuzena da diagnostikoa, gero eta erago-

tan beste sarraski bat egiteko ahaleginak askoz handiagoa izan daitezkeelako. AEBetako emaitzen aurretik, dena den, neurri erabakiorrak hartu beharko ditu Zapaterok, esate baterako Iraken dauden soldadu espainiarrak ekainerako etxeratu ditzakeela saldu ondoren.

Estatu ereduaren frontea

Nazioartean kudeatu beharreko beste fronte garrantzitsua Europako Batasuneko izango da. Azoresetako Ituna medio, Europako Batasuneko aliatu nagusiekin harreman hondatua berbideratu beharko du. Hori egoera normale-

PSOE

Tortillari buelta eman dio

Espainiako alderdi sozialista suertatu da 2004ko hauteskunde orokorretan garaile. 10.909.687 boto eskuratu ditu kongresurako bozetan, 164 eserleku guztira, 2000koetan baino 39 gehiago. Senatuan ordea PPK baino senatari gutxiago izango ditu: 81 senatari izango ditu PSOEk. Hego Euskal Herriko datuei gagozkielarik, alderdirik bozkatuena izan da eta 9 eserlekuren jabe egin da. Aurreko hauteskundeetan baino 3 eserleku gehiago lortu ditu. PSE-EE Araban lehen indarra da botoen %30,83a eskuratuta; Bizkaian eta Gipuzkoan bigarrena, 183.797 eta 96.815 botorekin, hurrenez hurren eta PSNk 112.863 boz erdietsi ditu.

PP

Zigorra

Gizarteak zigortu egin du PP, eta historia lehenengoz gehiengo osoa izatetik gehiengo galtzera igaro da alderdi bat. Guztira, 9.436.772 boto jaso ditu eta 148 diputatu izango ditu Kongresuan, orain arte baino 35 gutxiago. Hego Euskal Herrian ere boto gutxiago jaso ditu: 360.000. Araban eta Gipuzkoan egoera irauli egin da: lehenengoan popularrek eserleku bat galdu dute; bigarrengoan, orain lau urteko emaitzen alderantzizkoak izan dira: PPK diputatu bakarra lortu du eta PSE-EEK bi. Bizkaian ere eserleku bat galdu dute. Eta Nafarroan UPN-PPk bozkatuena izaten jarraitzen duen arren, gehiengo osoa galdu du, Nafarroa Bai-ren mesedetan.

Ikuspegi askotatik
atsegin gerta
dakigukeen
anomalia
horren sorburuan
M-11ko sarraskia
eta haren
kudeaketa
dagoela errepikatu
beharrik ere ez
legoke.
Sozialistek
irabazitakoak eziz
Aznarrek
galdutakoak
dira 2004ko
hauteskundeak

personal eta arbitrarioagoen bidetik eraman baitu partidua, azkenean hutsegite bikoitz ikusgarria burutzeraino: Irakeko abenturan sartu eta, haren ondorio kasik logikoa iritsi zaionean, eskol-ume iruzurtien amarruekin libratu nahi izatea.

Baina huts erabakigarri horiek ez dira soilik eta funtsean Aznarren bat bateko ateraldiak izan, baizik prozesu luze baten emaria: boto emaileei, herriari errespetua galduz joan da PP. 'Muxia efektua' deitzen diot nik neure artean, *Prestige* petroliontziaaren kutsadurarik latzena nozitu ondoren, udal hauteskundeetan PPren gehiengo berretsi zuen herriagatik. Buruzagi eta aholkulari popularrek maiz aipatu dute kasua eta, ozenki ez esan arren, argiro ulertzen zitzaizen mezua: sariak, beldurra eta propagandaren bizkorgarri ideologikoak neurri egokian erabiliz gero, ez legoke arriskurik, eginak egin. *Prestigeren* hondamendiaren errepikapen handitua izan da M-11koaren aurretik metatu eta ondoren lehertu den krisia.

Amaiera da alderantziz suertatu dena, eta sute-eskaileratik utzi du agintea Aznarrek. ■

nean ere gaitza da, eta Europako Batasunaren zabalkundearen hasieran eta Europako Konstituzioa onartzearen atarian gaitzago.

Etxeko lanetan Estatuaren egitura politiko-instituzionalaren berregituraketa izango du erronka nagusi Zapaterok, nekez sinetsi baitaiteke putzu horretara jauzi egin barik ERC edo beste alderdi nazionalista batzuekin auzolanean arituko denik. PSOEren barneko sultano eta kaifa erresumen sarean harrapaturik, irudigaitza da Zapaterok nola hel diezaiokeen estatu federal asimetrikoaren abiadari. Alderdi sozialistaren sektore zabaletan Espainiaren

batasun sakrosantua ulertzeko modua eta alderdi nazionalistekiko menpekotasuna nola lotzen dituen izango da bere agintaldiaren piruetarik ikusgarrienetakoa. Kataluniako Autonomia Estatutuaren berrikuntza eta tes-tuinguru horretan eskatzen den finantzaketa eredu berria, eta Ibarretxe Plana ditu asimetriaren ibilbideak lantzeko lehen erronkak.

ERCk historikoki erakutsi izan du Espainia-ko Gobernuan parte hartzeko jarrera, horrek Kataluniako burujabetzaren bidea erraztu badezake. Kontraesankorra dirudi Euskal Herriatik begiratuta, baina Kataluniako egungo egoerak eredu bakoitzaren berezitasun eta baliagarritasuna erakusten ari da apurka. Bere burua berkokatu behar duen oposizioiko CiU nahasiak xake taula honetan zer mugimendu egingo duen zalantza bete dago, baina sozialista eta Esquerrakoei egin beharreko oposizio eta sostengu lanaren orekan mugitu beharko du: balizko asimetrien alde egin beharko du eta politika sozio-ekonomikoetan Maragallen gobernuak har dezakeen bidetik aldendu. Josep Lluís Carod-Rovira eta ETAreteko elkarrizketaren afera, ERCko buruzagia eta Maragall zein neurriraino egurtzeko prest zegoen erakutsi zuen. Oraingo jarrera ikusgai da.

Ibarretxe plana eta gatazka

Euskal Herriko egoera korapilatsuago aurreikusten da oraindik, orokorrean bizi den gatazka politiko bortitzagatik eta zehatzean Ibarretxe Planaren garapena aurrez aurre duelako. Josu Jon Imazek EAJko lehendakaritza eskuratu duenetik behin eta berriro egin ditu PSE-EErekin beste giro eta harreman bat jorratzeko keinuak. Eta alderantziz ere bai. Patxi Lopezen PSE-EErentzat, hauteskundeetako balorazioaren ondorenean adierazi duen moduan, inkomunikazio garaia bukatu da eta

IU

Atzerakada nabarmena

9 eserleku eskuratu zituen Ezker Batuak 2000ko hauteskunde orokorretan. Oraingoan ordea, 5 lortu ditu soilik. Botoetan behera egin du, guztira, 1.242.997 eskuratu dituelarik, 2000ko 1.382.333 botoen aldean. EAEn berriz, botoak irabazi ditu alderdiak: 86.557 lortu zituen orain lau urte, eta oraingo hauteskundeetan 101.441 eskuratu ditu, botoen %8,22 beraz. Orain bi urte eserleku bat lortu zuen IUk Bizkaian, eta hura berreskuratu nahi zuen arren, 2.000 botori geratu da. Hala ere, boto kopurua handitu egin da hiru probintzietan. Nafarroan ordea, IUN-NBEk 4.000tik gora boto galdu ditu.

EAJ-PNV

Inoiz baino boto gehiago

Espainiako hauteskunde orokorretan inoiz lortu gabeko emaitzak eskuratu ditu EAJk. 2000.ean lortu zituen 7 eserlekuak mantentzen dituen arren, orduan lortu zituen 353.953 botoetatik 410.609 botori igaro da. Eserlekuei dagokienez, bosgarren indarra da Kongresuan. Senatuan ere aurreko hauteskundeetan lortutako 6 eserlekuak mantendu ditu. Araban, Bizkaian eta Gipuzkoan 2000ko emaitzekin alderatuta nabarmen gora egin du EAJk, guztira, 415.979 boto eskuratu baititu, 2000ko 347.417en aldean. Emaitza hobereana, proportzionalki, Araban lortu du. Bertan, 46.842 jaso ditu, aurrekoan baino hamaika mila inguru gehiago.

elkarlanarena datorrela iradoki du lerro artean. Etorkizuneko balizko elkarlan hori eta Espainiako legediak, herri kontsulta medio, Ibarretxe kartzelaratzeko ematen duen aukera hori nola ezkontzen diren ere ikusi beharko da. Abertzaleen eta konstituzionalisten arteko azken urteetako inkomunikazio eta enfrentamendu politikoaren trabak gainditzeaz gain, PSE-EEk PPren eta bere alderdiko sektore batzuen zaindaritza ortodoxoa izango du oztopo nagusietakoa.

EAJri dagokionez, azken urteetako posizio onetik jarrai dezake lantzen Ibarretxe lehendakariaren proposamenak eskatzen dituen baldintzak. Beretzat aproposena ez den hauteskunde moldean, EAJk berriz erakutsi du EAEn duen lidergo sendoa. Lizarra-Garaziko bihurgunearen ondoren, bi zeregin handien artean mugitu beharko du: Ibarretxe plana aurrera ateratzeko eskatzen duen boto abertzale eta aurrerakoiaren konfiantza eta berau legalki gauzatzeko gobernu sozialistarekin gauzatu beharreko akordioa. EA eta Ezker Batua bidelagun izango ditu, orain arte bezala, eta ikusgai geratzeko da horrek gatazka bortitzetik ateratzeko izan dezakeen indarra. Gaur egungo eskematan, ENAMen zokoratzetik erresistentzia klabearen irauteko prest ageri den gutxiengo handi baten trinkotzea aurreikusten da luzerako.

Bergarako Ekimenak boto kopuru esanguratsua lortu du hauteskundeetan eta erresistentziarako duen gaitasuna agerian geratu da berriz ere. Baina boto gainbehera etengabekoa da, eta hauek bildu beharreko orduan bizi diren baldintzek emaitza bera ere distortsionatzen badezakete ere, behearazko joerak berandu baino lehen aldaketa estrategikoetara bultzatu beharko luke ENAMen egituratzen den mundu politikoa. Justiziaren eta demokraziaren arauetatik ikusita, ulertezina den ilegaliza-

Korbata beltzak

ALBERTO ELOSEGI

Elixabete
Garmendia
Kazetaria

Lehenengo eta behin, besteen larrutik bizi izateko sentsazioak zapaltzen dituzte hatzek ordenagailu teklak. Beste astelehenik ezagutuko ez duten lagun horien larrutik bizi izatearen sentsazioak. Bide batez, haiei senitartekoei hauteskundeetan zer gertatzen den jakiteko aldarerik? Zaurituen geletaraino iristen ote da hauteskunde gaueko jardunaren oihartzuna? Izuak uzten ote die tokirik gorputz eta arima elkarrekin mina eta samina ez den beste ezer sentitzea?

Zabal dezagun parentesia. Ezinbestekoa da M-14 zifra eta portzentaien dantzan itxaropen txinpa batzuk somatzea. PP-ri ezarritako zigorra, kontrako ERC-ren gorakada ikusgarria, Nafarroa Bai-ren tiktzea... Partidu Sozialistak badauka lana PP-k zortzi urteko agintaldi beltz harroputzean burututako ez-egonkortasunaren atzerapausoak zuzentzearekin. Egia esateko, PP idatzita uzten dio gobernu-egitaraua. Lezioa gardentzen izango ote du ganorarik ondorioak ateratzeko? Hain zuzen ote du PP-rekin bizi izan duen lehia zein baino zuzenago Euskal Herria eta Catalunyaerako?

zioaren ur uherretan igerian jarraitu beharko du Batasunak. Harrigarria bada ere, aldiz, horrek gizartean ez du kontraesan gehiegirik sortzen, eta neurritz kanpoko normaltasuna gailentzen da. Gatazka bortitzak eta bere ondorioek estaltzen dituzten kontraesan eta injustiziak dira. Ezker abertzaleko beste eremuetara begiratuz, Aralar-Zutikek bereari ondo eutsi dio Gipuzkoan, baina Bizkaian eta Araban proiektua aurrera atera ezinean dabil. Argi dago garai bateko HB eta EHko botoemakile morderoxka batek, "autodeterminazioaren aldeko botoa" eta Aralarrekoea ez den beste boto bat aukeratu duela.

Ezkerreko nazionalisten lidergoa beretzat hartu duen EAKo Begoña Lasagabaster beste

EA

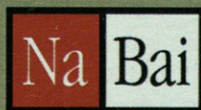
Eserlekua mantendu du

Eusko Alkartasunak 80.549 boto lortu ditu Hego Euskal Herrian, 2000ko hauteskundeetan baino ia 5.000 boto gutxiago. Kontuan izan behar da, Nafarroan EA Nafarroa Bai koalizioaren baitan aurkeztu dela. Gipuzkoan aurreko legegintzaldian zuen eserlekua mantentzea lortu du. Izan ere, inkestek zalantzan jartzen zuten eserleku hori eta Aralar-Zutikek ken ziezaiokeela zioten. 42.737 boto jaso ditu Gipuzkoan, aurreko bozetan baino 3.000 inguru gutxiago. Araban 7.814 bozen jabe egin da (7.985 lortu zituen 2000n) eta Bizkaian 29.998 boto eskuratu ditu, 2000n baino ia 3.000 gutxiago.

Nafarroa Bai

Eserleku bat eskuratu du

Aralar, Batzarre, EA eta EAJk osatutako Nafarroa Bai Koalizioak jarritako helburua bete du: jarleku bat erdietsi du Nafarroan. Guztira, 60.552 boto eskuratu ditu. Ezin dugu 2000ko emaitzeekin konparaziorik egin, orduan Aralar sortu gabe baitzen eta Batzarre ez zen aurkeztu. Abstenzioa eskatu zuen orduan ezker abertzaleak. Konparazio bat egin nahian, 2003ko foru hauteskundeetako datuak hartu ditugu. Koalizioa osatzen duten alderdiek 7.000 boto inguru gutxiago jaso zituzten iazko foru hauteskundeetan. Beraz, koalizioaren bitartez, boto gehitzea erdietsi dute aipatu alderdiek.

«
ETAren arinduekin
batera zabaldu zaigu
beste eszenario
beldurgarri hori,
zirrikiturik gabea. Tren
lehertuekin ari gara
neurria hartzen korbata
beltzez despeditu diren
governari hauen
arduragabekeriari. Dena
osatzeke, Iruñeko
hilketa, Hernaniko
heriotza...
»

Lezioak, denentzako daude, ordea, martxoaren 11tik 14rako bitarte honetan. Gaztelaniaz esanda "alivio", euskaraz "zama arintzea", "lasaitasuna"... Vox populi bihurtu da egun hauetan sentimendu horren adierazpena euskal herritar asko eta askoren artean, Madrilgo sarraskia ez zuela ETAk egin jakitean. ETArri zer pentsa eman behar lioke hasiera batean gehienok sinistutakoak. Gehiegitxotan gertatu izan zaigu, "ez, ez da posible ETAk hori egitea" pentsatu eta ustea ustel gertatzea. Sorpresa txar askotxo eman digu ETak urteetan. Orain aukera paregabea dauka terrorearen bidetik behin betirako desmarkatzeko. Su-etena, jadanik, eskaintzen duen elkarrizketaren berme.

ETAren arinduekin batera zabaldu zaigu beste eszenario beldurgarri hori, zirrikiturik gabea. Tren lehertuekin ari gara neurria hartzen korbata beltzez despeditu diren gobernari hauen arduragabekeriari. Denaosatzeke, Iruñeko hilketa, Hernaniko heriotza... ■

patxada batekin ibili ahal izango da Madrilgo Kongresuan, eta botoak galdu arren EAK emaitza onak lortu baditu ere, etorkizuneko bidea harriz betea du, bazkide jeltkideak hartzaeren besarkada noiz emango dion beldurrez. Hala ere, ERCren itzal eta babespean, orain jokoan aritzeko baldintza egokiagoak ditu Madrilan, eta horri ere atera diezaioke errentagarritasuna.

Barne gorabeherak kontrolatzea lortzen badu —eta ez da samurra izango—, etorkizuneko proiektzio esanguratsua duena Nafarroa Bai koalizioa da. Hiru urte barru izan beharreko foru hauteskundeetan halako indarrarekin edo handiagoarekin iristea lortuz gero, Nafarroako egoera politikoak jira-bira handia izan dezake. Hiru

urte ditu presaka jorratutako koalizioa asentatzeko eta beste sektore batzuekin batera (EB, PSN) foru jauregiaren asalto politikoa prestatzeko.

Nafarroan izan ezik, Ezker Batuak gora egin du Hegoaldeko gainerako hiru lurraldeetan. Bere botoa egonkortuz doa apurka, eta oraingo hauteskundeetan, diputaturik lortu ez arren, ez da makala lortutako emaitza, areago kontuan hartuta estatuan zehar IUK PSOEn mesedetan izandako hondamena.

Hauteskunde aurreko hilabeteetan asko hitz egin izan da ezkerreko aukera abertzale berri baten egituratzeaz: osagaiak bidean dira, helmugarako tarteak, aldiz, gaindiezina dirudi gaurgaurkoz. Ezkerra zer den zehaztea, gatazkatik ateratako ikusmolde desberdinak eta etorkizuneko estrategia abertzale bateratua dira gainditu beharreko langak. Hauteskundeetako mezu distorsionatueta horren erabilgarri den kontzeptua gauzaezina dirudi epe laburrean.

PPri dagokionez, bere ezaugarrietako eskuina ez da galtzaile ona eta lasai aurreikusi daiteke bere indar guztia erabiliko duela, etorkizunera begira ireki daitezkeen bide berriak oztopatzeke. Hauteskundeen biharak errealitate politiko berdintsuan eragiteko hari berriak utzi ditu. Hurrenez hurren, Iruñean eta Hernanin gertatutako Angel Berrueta eta Kontxi Sanchizen heriotzek, euskal gatazkak bere gordinenean dirauela erakusten du. Tony Blair ez da gaur egun erreferenterik onenetakoa Zapaterorentzat, baina hark bere garaipenaren ondoren Irlandan irekitako bidea bai izan daiteke erreferente interesgarria mende Erdiko gatazka aterabidean jartzeko. Berdin balio beharko luke Irlandako ispiluak ETA eta Euskal Herriko eta Espainiako gainerako aktore politikoen-tzat. Gaitza da, ez da zalantzarik, baina zabaldu berri den aukera ez baliatzeak zer dakarren ezaguna da. ■

Bergarako Ekimena

Gipuzkoan diputatu bat legokioke

Bergarako Ekimenak 104.000 boto inguru erdietsi ditu Hegoaldean, bozen %6,2. Gipuzkoan: 46.411 boz; %11,12. Bizkaian: 39.090; %5,33. Nafarroan: 11.843; %3,36. Araban, 6.477; %3,40.

Boz hauek baliogabeak dira. Balioudunak balira, ordea, "Autodeterminazioa Orain" lema alderdiaren ekimenak diputatu bat lortuko luke Gipuzkoan. Ezker abertzale ilegalaren azken erreferentea izango foru hauteskundeak izan ziren. Orduan, AuB plataformak ia 140.000 boz bildu zituen. Bi kasuetan, boz baliogabeen kopuru osoari ohiko boz baliogabe teknika kendu izan zaio.

Aralar-Zutik

Ez du diputaturik lortu Gipuzkoan

Aralar-Zutik koalizioak 38.242 boz erdietsi ditu Euskal Autonomia Erkidegoan (EAE), bozen %2,29. Gipuzkoan: 22.135 boz; %6,01. Bizkaian: 12.706; %1,85. Araban: 3.401; %1,87.

Koalizio hau lehen aldiz aurkeztu da hauteskundeetan. Kanpaina kaleratu ziren inkestetan diputatu baten aukera eman zioten Gipuzkoan, Eusko Alkartasunarekin lehian. Inkestetako aurreikuspenak oso urrun geratu dira emaitzetatik. EAK Aralar-Zutik koalizioak baino 20.000 boz gehiago lortu ditu Gipuzkoan. Gainontzeko lurraldeetan ere, Aralar-Zutik koalizioak ez ditu espero zituen emaitzak lortu.

Sarraskiaren kudeaketak utzitako arrastoa

Madrilgo sarraskiak eta ondorengo egunetan gertatutako heriotzek iradokitako gogoetak idatzi ditugu erreportajearen lehen partean. Hainbat pertsona adituen –Euskal Herrikoak nahiz Estatukoak– iritziak eta gogoetak jaso ditugu jarraian.

Madrilgo sarraskiak utzitako 200 hildako eta 1.400 zaurituen izenei Anjel Berrueta eta Kontxi Sanchiz euskal herritarren izenak gehitu behar zaizkie.

AURRETIK ERA BATEKO egoera eta ondoren oso bestelakoa izatea, horixe da egun klabe eta esanguratsuek izaten duten ezaugarri nagusia, bere zentzu onenean edo txarrean. Ikuspegi historiko batetik, 2004ko martxoaren 11ko eguna horrelakoa izango da Espainiako Estatuan batez ere, baina baita Europan ere. Zeresanik ez hondamendia humanoaren ikuspegitik Madrilgo sarraskian hilda edo zaurituta izan ziren kaltetu eta haien senideentzat. Edota egoera horrek –eta alde zuzeneko beste batzuek– elikatutako giroaren ondorioz Iruñean Polizia Nazional batek hildako Angel Berruetaren senide eta hurbilekoentzat. Eta, tartean, egoerari puntu beltzena jartzeko, Hernanin ezker abertzaleak antolatutako protesta manifestazioari oldartu ondoren, Kontxi Sanchizen heriotza. Berriz ere, agerikoa da heriotza guztiak ez direla berdinak, ez mediatikoki ez jokabide instituzionalari dagokionez. Lehenengo eta bigarren mailako sufrimendua ofizialdua dago euskal gatazkan.

Lau egunetan gertatutako guztiak azterketara-

ko ale ugari uzten ditu, lerro edo orrialde batzuk baino egunak eta asteak eskatzen dituen.

Mendebaldeko gizarteko populazioak ez du benetan aintzat hartzen bere eredu nagusi honek munduan zehar sortzen dituen egoerak,

era batera ala bestera bere aurkako ondorioak ere izan ditzakeela, kasu honetan bezala. Agerikoa da Madrilgo eraso Jose Maria Aznarrek eta PPk Espainia Irakeko gerran sartzearen ondorio dela. Justifikaziorik gabeko barrabaske-ria eta nahi diren keria guztiak jarri-ta, baina haren ondorio. Aznarrek Iraken utzitako gerra ostekoa kudeatu beharko du orain Espai-niako Gobernuaren lehendakari izango den Rodriguez Zapaterok, oposizioko "Gerrari ez" hura baino askoz modu korapilotsuagoan.

Aznarrek —bere aliatuen gidoiari jarraituz— beste zenbait arrazoirien artean, Saddam Husseinek suntsipen handiko armak zituela argüdiatu zuen Iraken aurkako gerra sostengatzeko. Duela urtebete madrildar-rak lasai ziren arabiar edo islamiar jatorriko zenbait talde armatuk "batek daki non" egiten dituzten atentatu odoltsuekiko; telebistak ematen duen distantzia eta lasaitasunetik, beste munduren batean gertatutako sarraskiak izan ohi dira M-11ko Madrilgo suntsipen handiko armak ikus-entzulearen begien eta kontzientzien aurrean eztanda egin arte. Horra paradoxa, Irakeko gerraren aurreko suntsipen handiko armen gezur ezaguna egi bilakatu da Madril-en. Zama horrekin pasatuko da historiara Jose Maria Aznar, Espainiako Gobernuko lehendakari ohia, bere megalomaniaren handitasunetik gal-tzailearen errealtate gordinera.

Euskal Herrira etorritik, uren bideratzeak luze joko du. Halako sarraski baten zama jasa-nezina euskal herritarren kontzientzia kolekti-boan eraman ahal izanaren hipotesi hark gogor astindu du euskal gizartea. Herritarren gehiengo handiak hartutako lasaitua horren adierazle. ETaren balizko egiletzaren aurrean erakutsitako jarrera desberdinekin ere lorrats ikusgarriak utzi dituzte.

Bakoitzari berea, eta Arnaldo Otegi eta bere alderdiari berena. Olatu mediatikoaren aurka sarri ibilitakoaren ohiturarekin, Batasu-na eta LAB moduko ezker abertzaleko erakun-deek gainerako guztiek baino analisi gaitasun handiagoa agertu zuten; eta analisi gaitasunaz gain, gainerakoek ez duten ETarekiko sinesgar-ritasuna eta konfiantza ere klabeak izan ziren kiniela asmatzerakoan.

Otegi eta Batasunak asmatu zuten bezala, gainerako gehienak erratu ziren, Batasuneko buruzagiek hauteskundearen atariko interes logi-koekin behin eta berriro gogorarazi duten gisan, "hasi Ibarretxe lehendakariatik eta Aralareraino". Tesi erratua onartu zuten eta, ondorioz, azterke-ta erratua egin, ETA eta ENAMen mundua

Lehendakaria tartean

Ez da ondo ulertzen, gobernu batek, bere Lehendakariatik hasi eta bozeramaileraino, ohikoan sinesgarritasunik ematen ez dion beste gobernu bati halako abagune berezi eta korapilotsuan sinesgarritasun osoa ematea. Jakin gabe ezin da halako ur handitan sartu, ez dator bat gobernu bati dagokion zuhurtasunarekin.

zuzenki edo zeharka errudun eginez, interesez ala ahuldadez, hori zehaz-tea gaitzagoa da. Ez da aztergile zorrotzik izan behar horretaz jabe-tzeko eta akats egitearen molde eta edukietan desberdintasun handiak izan baziren ere, akats egin duenak onartzea da legezkona.

Ez da zuzena eta arriskutsua da gobernu bat susmoetan oinarritzea, baloratu beharreko gaia dena dena delakoa. Ez da ondo ulertzen, gober-nu batek, bere Lehendakariatik hasi eta bozeramaileraino, ohikoan sinesgarritasunik ematen ez dion beste gobernu bati halako abagune berezi eta korapilotsuan sinesgarritasun osoa ematea. Jakin gabe ezin da hala-ko ur handitan sartu, ez dator bat gobernu bati dagokion zuhurtasuna-rekin. Halako egoera larri batean, zergatik sinetsi behin eta berriro, esate baterako, EAJ eta ETA berdi-nak direla diotenari?

Analisiaren ikuspegitik —sarri interes poli-tikoarekin zerikusirik ez duena— arina da halako jarrera bat eta ez letorke gaizki dago-kionak hausnarketa eta zuzenketa egitea eta, bakoitzak bere neurrian, publikoki ere bai. Baina ETak eta ezker abertzalearen zatirik handienak ere pentsatu beharko dute euskal gizartearen gehiengoak ETA halako basake-ria batera iristeko gai dela pentsatu izanaz. Gizarte mediatikoaren indarra Pernandoren egietakoa da, baina ETaren jardunak horre-tan zerikusirik ez duela pentsatzea hausnar-ketaren erdian geratzea da.

Arnaldo Otegiaren ahotan gaitzespen hitzaren erabilerak ere eman du zeresanik, eta hurrengoan ditzosozko berba zeren ara-bera erabiliko duen ere galdetu zaio. Batasu-na indarturik atera da M-11ren atakatik, baina irailaren 11ren haritik, egun honek ondorio gogorak izango du berez gogorra den egunerokotasunaren aldapan. ETak ira-garri du bere jarduerarekin jarraituko duela, bere ustez giltzarri diren arazoei irtenbide ematen ez zaizen neurrian, baina bere jarduera armatua azken hamarkadan gero eta gutxiago ulertu izan bada, ez da zaila imaginatzea gaur egun ETaren atentatu baten ondoren egon dai-tekeen giroak nola mugatuko duen bere mundu sinbolikoaren jardura politikoa.

Baina gerta liteke, halaber, M-11 Euskal Herriak bizi duen gatazka politiko bortitzaren mugarri bilakatzea. Egoera berri eta korapilotsua zabaltzen da Espainiako Estatuan, eta azken urteetan irtenbiderik topatu ez duen gatazka bere aukera ere izan dezake, euskal gehiengo batek gutxieneko jarrera eta edukiei buruzko akordioa bat lortu eta bultzatzen badu. ■

Sarraskia eta manipulazioa

ALBERTO ELOSEGI

Xabier
Gurrutxaga
Abokatu

Madrilen gertaturiko sarraskiak ez du izenik. Ez dago ideologiarik ezta helburu politikorik horrelako hondamena justifika dezakeenik. Euskal Herrian eta Espainian ohiturik gaude gatazkaren ondorioen teoria entzuter. Alegia, ETAk hiltzen duenean Espainiarekiko mantentzen dugun gatazkaren ondorio hutsak direla hildako gorpuak; nahiz langile, nagusi, polizi edota zinegotzi izan. Madrilen gertaturikoa, ordea, izugarrikoa izan da, eta gatazkaren ondorioen teoria sostengatzen dutenak ere gaitzetsi beharrean aurkitu dira, nahiz eta gaitzespen hori jende askorentzat zinismo ariketa huts bat izan bertako indarkeria salatzen ez den bitartean. Gure artean borroka armatuaren ondorio lazgarrienak normaltasun etiko eta politikoz barneratzen eta hausnartzen ohiturik dagoen jendea ere Madrilen gertaturikoarekin erabat txunditurik gelditu da. Sarraski hau ikusi eta gero, indarkeriak, lehendik ere sinestun gutxi bazuen, hemendik aurrera ez du jarraitzailelerik eta babeslerik izango. Borroka armatua arazo politikoak bideratzeko tresna bezala guztiz hondoa jota dago. Hau da, Madrilen gertaturikoak, batez ere gure esparrura etorrita, nabarmen utziko duen lehen ondorioa. Euskal herritarrok asko poztu gara jakin izan dugunean ETA ez

dela izan sarraskiaren egilea. Baina euskaldungoak beste zerbait gehiago nahi du ETArengandik. Indarkeriak sortzen dituen kalte izugarriak ikusirik, behin betiko borroka armatua uzten duela entzun nahi du ETArengandik. Orduan bai lehertuko lirakekeela pozez herritarren bihotzak! Gogoeta horietatik at, Madrileko sarraskiaren inguruan Gobernuak izan duen portaerak sendoa. Gertakizun triste eta mingarri baten inguruan inoiz izan bada informazioaren manipulaziorik, hori Madrileko triskantzaren inguruan eman da. Aznarren Gobernuak lotsagabeki jokatu du. Egiaren aurretik igandeko bere xede elektorala jarritz. Kaltetuek eta hildakoen senitartekoez merezi zuten errespetua hanka artetik pasatu du Alderdi Popularrak. Demokrazian egiak merezi duen lehentasuna eta errespetu guztiz alboratuak eta manipulatuak gertatu dira. Jendea oso haserre dago. Ia ikusten ditugun ondorioak. ■

«
Euskal herritarrok
asko poztu gara jakin
izan dugunean ETA
ez dela izan
sarraskiaren egilea.
Baina euskaldungoak
beste zerbait gehiago
nahi du
ETArengandik.
Indarkeriak sortzen
dituen kalte izugarriak
ikusirik, behin betiko
borroka armatua uzten
duela entzun nahi du
ETArengandik.
»

Koldo Izaguirre, idazlea

«Mundu guztiari komeni zitzaion ETA izatea, ezker abertzaleari izan ezik»

ALBERTO ELOSEGI

Madrilgo atentatuak ezagutu eta berehala zer-nolako sentimenduak eta arrazketak izan zenituen?

Autoan nindoan Paube inguruan, irratia frantses batean entzun nuen eta gehiago hildako zeudela atentatu batean, eta Bagdad etorri zitzaizkidan berria. Geroago jakin nuen, Euskadi Irratien bitartez, atentatuaren nolakoa, eta ETA zelakoa. Eta ezin nituen biak lotu: zehaz

urteotan nahi duenean atxilotzen ditu ETAkoak Poliziak, zaindua zeukaten Madril printzearen ezkontza dela-eta. Teknikoki ezinezkoa zen, beraz. Eta bestalde, halako triskantzak... Nik ez dut esango ETAk egingo ez duenik, baina orokorrean artean behintzat, ez dator bat estiloarekin, oro har. Horien pentsatu nuen, Otegik eta itsutasun politikoan mugitzen zirenak zientoki batzuek bezalaxe. Eta hauxe esan nion alabari islamistek aldarrikatzen baldin badute, zer esan behar duen aho-bero hauek guztiek?

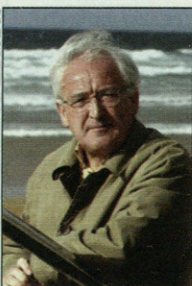
Zer iradokitzen dizu Madrilen gertatutako atentatu osoak?

Mundu guztiak nahi zuen ETA izatea Madrildoen egia.

Andu Lertxundi, idazlea

«Askotan esan zaigu kondena guztiak alferrikakoak direla. Orain badakigu badaudela kondena obszenoak ere»

ALBERTO ELOSEGI

Madrilgo atentatuak ezagutu eta berehala zer-nolako sentimenduak eta arrazketak izan zenituen?

Goizean goiz, Berriako egunerokoan zutabea idazten ari nintzela, emazteak ematen zidan albiste. Lehergailu bat Madrilgo trenaren... trenaren... hildakoak, bai, baina zer bat ziren jakin ez... Trenaren irudiak tematu zitzaizkidan. Tren zoro bat kontrolik gabeko, Dürrenmatten ipuin ezagunaren

bezala. Kontrolik gabeko tren baten irudia, horixe etortzen zitzaizkidan lehendabizi. Kontrolik gabeko tren bat, lehergailuz bete... Kontrolik gabeko tren bat eta bertan, guztiak obsesibo hori izan nuen artikulatuaren gaia. Ez nuen ETAraino aipatu. Zertarako? Zenbat sarraski egin ditu Madrilen, zenbat hauteskunde-bezpera odoldu dizkigu? Laster, Otegi agertu zen ez zela ETA esanez, eta atentatua kondenatzen. Askotan esan zaigu kondena guztiak alferrikakoak direla. Orain badakigu badaudela kondena obszenoak ere.

Zer iradokitzen dizu Madrilen gertatutako atentatu osoak?

Ekialdeak ez daki ezer mendebaldeaz. Eta, ulermenaren

Aznarrek, Rajoyk, Zapaterok, Llamazaresek, Ibarretzek... Baita Uxue Barkosek ere, a zer tinkotasun demokratikoa ETAn armak uzteko agintzea... Tira, ETBko kazetariak politikan hasita, zer espero dezakezu?

Mundu guztiari komeni zitzaion ETA izatea, ezker aber-
tzaleari izan ezik. Eta horra paradoxa politiko-militarra:
atentatua ez eginda egin dio kalterik handiena ETAk Azna-
rri...

Atentatu hauen ondoren, ba al dago iragan eta gero bat
-inflexio puntu bat- euskal auzia deritzanaren ebazpenean
edo konponketan?

Aste horretan bertan Martxelo Otamendiren tortura-

ahalegina egin ordez, zubiak eraikitzen ahalegindu ordez,
gera deklaritzen dugu. Azores irletako hiru bakeroak ezja-
kin hutsak dira, putreak, megalomanoak... Bale, baina
mendebaldekoon botoei esker daude hor. Demokrazia ez
da perfektua. Eta demokraziak bakero ezjakinen esku jar
dezake mundua. Hemen (mendebaldean) botoa eman die-
zaioke bihar han (Iraken, adibidez) gerra deklaratu dezakeen
bati?

Atentatu hauen ondoren, ba al dago iragan eta gero bat
-inflexio puntu bat- euskal auzia deritzanaren ebazpenean
edo konponketan?

Paradoxa dirudi, baina terrorismo globala izango da, azke-
nean, hemengo terrorismoa suntsituko duena. Irailak
hamaikako atentatuak erreakzionatzeko zailtasun handiare-
kin utzi zuen ETA. Orain, Madrilekoan parte hartu gabe
ere, Madrilekoak markatuko dio etorkizuna: espero deza-

Paradoxa dirudi, baina terrorismo globala izango da,
azkenean, hemengo terrorismoa suntsituko duena.

(...) Orain, Madrilekoan parte hartu gabe ere,
Madrilekoak markatuko dio etorkizuna: espero
dezagun etorkizun hori behin betiko
akabera izango dela

Oso interesgarria
izan da jendearen
erantzuna, badirudi
populazioaren multzo
lokartu handi bat
sartua dela, behingoz,
politikan. Ez dira pasa
"Gerrari ez" hartatik
"Imperialismoari ez"
esatera, baina bada
zerbait "Bonbak zuek
jaurti, hildakoak guk
jarri", oihukatzea

salaketak artxibatu ziren, eta
Europak oneritzi egin zuen
Aznarren gobernuak *Prestige*
kasuan egindakoa. Dena bere
alde, eta hala ere egia esatera
ausartzen ez. Gobernuak sus-
moa zeukan jendea pentsa-
tzen hasiko ez ote zen... Pen-
tsamendua ukatu nahi izan du,
hausnarketa politikoa, aurrena
egia ezkatatuz eta gero dolua
aginduz.

Oso interesgarria izan da
jendearen erantzuna, badirudi
populazioaren multzo lokartu
handi bat sartua dela, behin-
goz, politikan. Ez dira pasa
"Gerrari ez" hartatik "Impe-
rialismoari ez" esatera, baina
bada zerbait "Bonbak zuek
jaurti, hildakoak guk jarri",
oihukatzea.

Nola baloratu duzu testuinguru
honetan Estatuko hauteskunde orokorrak burutzea?

Estatuak bere perfektzioa erakutsi behar zuen, eta horre-
tarako egokiena zen hauteskundeak "normaltasunean" egi-
tea. Sistema sendoa delako itxura eman dute. Eta sendotu
egin dute, jakina. ■

gun etorkizun hori behin betiko akabera izango dela.

Gure etorkizuna: horra ETAk, umeak bagina bezala,
inoiz saiatzen utzi ez digun aukera.

Nola baloratu duzu testuinguru honetan, Estatuko hauteskun-
de orokorrak burutzea?

Terrorismoak ezin du bizitza politikoa eten -hauteskun-
deak ere bizitza horren parte dira-. Hauteskunde-eguneko
arratsaldean ari naiz erantzuten. Parte-hartze handi izaten ari
dela, besterik ez dakit. Jendea inplikatur dago, jendea zer-
bait esateko gosez dago. Ikusteko dago zenbaterainokoa
den PPren manipulazioaren eragina. Aldez edo moldez,
Madrilekoa inoiz ahaztuko ez zaion faktura izango da
PPrentzat: gerran sartu gintuen harrokeria osoz eta demo-
kraziari burka egingez; ea orain erakusteko gai den ondorioak
onartzeko apaltasun demokratikoa. ■

Antonio Alvarez Solis, kazetaria

«Espainiako Estatuaren funtzioa izan behar du Europako Batasunean, lerrokatu gabeko estatuen buru izatea»

Zer deritzozu gobernuak hartu zuen jarrerari atentatuaren egile nor izan zen adierazterakoan?

Edozein analista seriok badaki, atentatu horiek egiteko erabili zuten operatiboa oso ohikoa dela islamdarren azken ekintzetan. Formalki aztertuta bakarrik, ETAk ez du horrela jokatzeko. ETAk eragiten dituen hildakoak, eta hitzak ondo neurtu behar badira ere, "kolateralak" dira. Kakotx artean diot "kolateral", niretzat hildako denak baitira hildakoak. Baina jomuga zehatzak dira, ez indiskriminatuak.

Ekintza gertatu eta 48 ordutara, nik uste gobernuak ederki asko zekiela ez zela ETA izan. Urte askotan egon da polizia ETArekin aurrez aurreko borrokan, ETAk nola jokatzeko duen ez ezagutzeko.

Azpian dagoen arazo politikoak azaltzen du Gobernuaren jarrera. ETA izanez gero PPK bazekien terroraren botoz beteko zuela hauteskontzia. Gobernuak Espainiako gizartearen aurrean duen baza politiko garrantzitsu bakarra euskaldunena baita.

Baina erakunde islamdarren bat izanda, Aznar bera da hein batean hildako 200 horien arduradun. Berak eraman zuelako Espainiako gizartea gerrara, Bartzelonako manifestazioetako pankartek salatu zuten.

Zuzentasun moralik ere ez dute izan, Barne Ministroak dimisioa aurkezteko. Berarekin ados egon edo ez, bere lana herritarren ziurtasuna zaintzea delako. Eta atentatuek erakutsi dute, ez duela lortu.

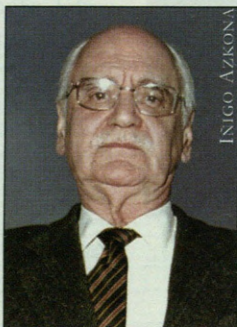
Hain nabarmena izan bazen, zergatik sinistu zuen Madrilgo gizarteak gobernuaren bertsioa?

Jende askok sinetsi nahi du ETA izan dela. Justifikatu beharra sentitzen duelako eman zuen botoa. Jende askok botatu du ETArekin kontra. Baina ez gaitzeen engaina, boto hori ez da ETArekin kontrakoa, euskal kutsua duen denaren kontrakoa baizik.

Nola ikusten duzu Aznarren agintaldi bukaera?

Hau izan da bere azken porrota. Gizon horrek porrot egin du ekonomian, sistema krisi estrukturalen baitago, kapitalismo garratza bihurtu baita. Alderdi sozialean ere porrot egin du, gizartera bideratutako diru denak desbideratu dituelako bitarteko militar, polizia eta judiziala. Kulturen ere porrot egin du, nazioen aurrerapen kultural denak elbarritu dituelako, liburuak zentsuratzearaino iritsiz. Nazioarteko harremanetan porrot egin du, Europako Espainiak zuen indar apurra galdu duelako, Amerikako Estatu Batuei men eginda. Zergatik? Bushek egin dion eskaintzagatik: Bushek hauteskundeak irabaziz gero, Nazio Batuen Idazkari Nagusia Aznar izatea.

Terrorismoaren kontrako bere politikak agintaldia 200 hildakorekin itxi dio eta hori izan da bere azken

INIGO AZKONA

porrota. Aznarrek agindu zuen ETArekin indarkeria bukatuko zuela. Aldiz, orain ETArekin indarkeria izango du, eta gainera talde islamdarrena ere bai.

Aurrerantzean nola jokatu behar luke Espainiako gobernuak indarkeriaren arazoarekin?

Arazo nagusia da Estatuaren eredu bezala krisian dagoela. Nire ustez, federalismoa da irtenbidea, orain Katalanak bilatzen ari direnaren ildotik. Gainerakoan, irtenbide zehatzak dira ateak irekitzea, negoziatzea, hitz egitea. Beste

teen arrazoiak onartzea. Eta herritarrei kontsulta egitea ahal den guztietan, erreferendumen bidez.

Nazioarteko terrorismoaren arazoa konpontzeko modua bakarra da, Gobernuak distantzia jartzea Estatu Batuekin, eta arabiar mundura begira jar dadila berriro. Herri islamdarren eskaerak kontuan hartu behar dira. Paradoxik handienetakoa da, Saddam Husseinen erregimen laikoak suntsitu dutela erregimen islamdar bat sortzeko.

Uste dut Espainiako Estatuaren funtzioa izan behar duela Europako Batasunaren barruan, lerrokatu gabeko estatuen buru izatea.

Atentatu honek zer marko berri sortzen du ETArekin?

Nik uste dut hau dela momentua, ahalegin handi bat eginda, ETAk bere ideia politikoak mahaian proposatu ditzan. Alegia, herriak subirano izatea, herri kontsulta, autodeterminazioa... Hau da garaia esateko "borroka armatua bukatu da, eta familia nazionalistan txertatuko gara". Eurek erabakiko dute zer familia nazionalistetan sartu, edo berri bat sortu.

Zer elementuk eragin dute Madrilgo iritzi publikoan?

Madril hiri estatista hutsa da, hiri-estatu. Estatutik bizi da, ez du beste bueltarik. Madrilgo iritzi publikoa botereari lotua dago. Beti esan da Madril aurrerapenaren ikur dela. Hori faltsua da. Momentu garrantzitsuetan beti salatu behar izan da Madril kanpotik.

Ez dago batere informazio aniztasunik. Hemen oso bizitza klandestinoa daramagu. Jendeak iritzi bat eman dezake arratsaldeko kafea hartuz, baina ofizialki beti dago boterearekin ados.

Intelektual jendea ere botereari makurtuta dago Madril. Iritzigileek orain bost urte pentsatzen zutena ezagutu, eta egun esaten dituztenak entzunda lotsatu egiten da bat. Krisi egoeretan gertatzen dena da: intelektuala oso ausarta da botereak gizartea kontrolatzen duen bitartean. Baina gizartea kontrolaezin egiten den garaian, intelektuala boterera inguratzen da, esanaz bezala "kontrola itzazu ero hauek, nik pentsamendutan jolasten jarrai dezadan". ■

Javier Aisa, Iruñeko IPES Institutuko arabista

«Kanpo politika bateratua egin behar du Europako Batasunak»

Nola eragin dezakete osteguneko atentatuak Europako Batasuneko eta Espainiako politika antiterroristetan?

Ezer esan baino lehen argitu dezadan gauza bat: kontuan izan behar da atentatuak ez direla hartu behar gerra global baten barruan. Mehatxua ez dago bereziki egituratua. Noski, talde hauek nahi dutena Europako estatuek oreka galtzea da, hori da helburua. Europak eta Espainiak zer neurri hartuko dituzten? Batetik, gerra prebentiboaren bideari heldu diezaioke (Estatu Batuen bidea jarraituz). Bestetik, zorrotzasunaren eta lasaitasunaren bidea jarrai dezakete.

Europako Batasunaren eta Ekialde Hurbilaren arteko harremanak nola bideratu daitezke hemendik aurrera?

Europa zaharraren eta berriaren arteko harremanak estutzea lortu behar dela esaten da, baina batasun hori ez da lortu. Horren aurrean kanpo politika bateratua egin behar du Europako Batasunak.

Atentatuak nola eragingo diete Euskal Herriko eta Espainiako komunitate arabiarrei?

Komunitate arabiarrek ez kriminalizatzea lortu behar da. Elkarrizketa, elkartzea eta elkarrekin lana egitea da bidea. Komunitate arabiarrek

Aisaren ustez atentatuak ez dira gerra global baten barruan ulertu behar.

muturreko taldeek egindako akzioengatik ezin dira baztertu eta kriminalizatu.

Zergatik egin dituzte atentatuak hauteskunde aurreko egunetan? Arreta erakarri nahi dute talde hauek, komunikabideetan agertu nahi dute. Taldetxoak dira, eta hainbeste talderen artean, beraien lidergoa erakutsi nahi dute guztien gainetik. Hortaz gain, noski, herrialdeetako oreka hankaz gora jartzea nahi dute eta Europako herrialdeek gai honekiko dituzten proposamenek bat ez egitea lortu nahi dute. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Javier Sadaba, filosofoa

«Jendeak medioetan ikusten duenaren arabera pentsatzen du, eta bestalde, pentsatu nahi duena ikusten du medio horietan»

MARISOL RAMIREZ / ARGAZKI PRESS

Moralki zer esan nahi du gobernuak atentatuaren egileei buruzko datuekin gezurra esan izanak?

Jokabide hori erabat da moralaren kontrakoa. Herriatik urrundu eta gobernuaren interesei bakarrik begiratu diete. Eta, okerrago dena, jarraera horrekin hildakoak erabili egin dituzte.

Nola ikusten duzu Aznarren agintaldi bukaera?

Ezin zuen bukaera txarragoa izan. Deabruaren eskuak bere agintaldiari azken ukitu bat eman nahi izan diola dirudi. Eta gainerakoa ere ez da bereziki ohoragarria izan. Nahiz eta ikuspegi ekonomikotik, eta hori ez da neurea, onartu behar zaion finantzen gorabehera hazi egin dela hein batean, albora utzi gabe inmigranteen erabilera eta zabor kontratuak.

Madrilgo herritarrek sinetsi dute medioek zabaldu duten gobernuaren bertsioa?

Orokorrean, jendeak medioetan ikusten duenaren arabera pentsatzen du, eta, bestalde, pentsatu nahi duena ikusten du medio horietan. Sorgin gupil bat da. Eta gupil hori eragiten dute gupidarik gabeko propagandak, eta jendearen erresistentzia ezak.

Orokorrean oso informazio aniztasun gutxi dago. Eta dagoenean, boterea lortu nahi duten bi indar daudelako da.

Erraza da Espainiako iritzia publikoa manipulatzen?

Herritarrek duten hezkuntzaren arabera da. Kultura demokratikorik ez badute, orduan

lurra jorratuta dago sinetsi dezaten botereak nahi duena. Baina boterearen zerbitzuan jartzen diren zuritzaileek ere badute erantzukizunik.

Atentatu honek zer eragin ekarriko ditu terrorismoaren kontrako politikan?

Pentsatzen dut, Amerikako Estatu Batuetan gertatutakoaren antzerakoa errepikatuko dela Espainian. Kausak aztertu beharrean, konturatu beharrean testuinguruak jarraituko duela bortxa indiskriminatu eta irrazionala sustatzen, hiritarren eskubideak murriztuko dituzte. Eta inpresioa dut atzeritarren legea askoz gogorrago egingo dela.

Zer azalpen ematen diozu atentatu honi?

Esan behar den lehen gauza da, gerra injustu eta absurdu batean sartu izanaren ondorioetako bat dela. Era berean, beste zantzu batzuk ere baditu: jendearen desesperazioa, erlijioak fanatizatu izana, eta batez ere, mundu krudela sortu dugula. Zehatzago esanda: kapitalismo fundamentalistaren buru diren amerikarrak

«

Kausak aztertu beharrean,
konturatu beharrean testuinguruak
jarraituko duela bortxa indiskriminatu
eta irrazionala sustatzen,
hiritarren eskubideak murriztuko
dituzte. Eta inpresioa dut
atzeritarren legea askoz
gogorrago egingo dela

»

(Espainiako morroi eta guzti) mundua ezerezean uzten ari dira.

Nola jokatu behar da egoera honetan?

Mundua aldatzen dugun bitartean, ardurak eskatu behar zaizkie politikariei, ez gaitzezen euren gezurretan eror eta saia gaitzezen gizarte berri bat sortzen, bortxakeria hau eragin duen beste bortxakeria hautsiko duena. ■

Javier Ortiz, kazetaria

«Ipar-Hegoaren gatazka nagusiak gero eta indarkeria gehiago eragingo du Lehen Munduan bertan»

Aznarrek bere agintaldia bukatu berri du. Zer iruditzen zaizu bere amaitzeko modua?

Patetikoa. Beste gauza bat da, gizarte espainiarraren zati handi batek ez duela horrela ikusten.

Zertan izango zen ezberdina ekintza bera, egilea Al Kaeda izan edo ETA izan?

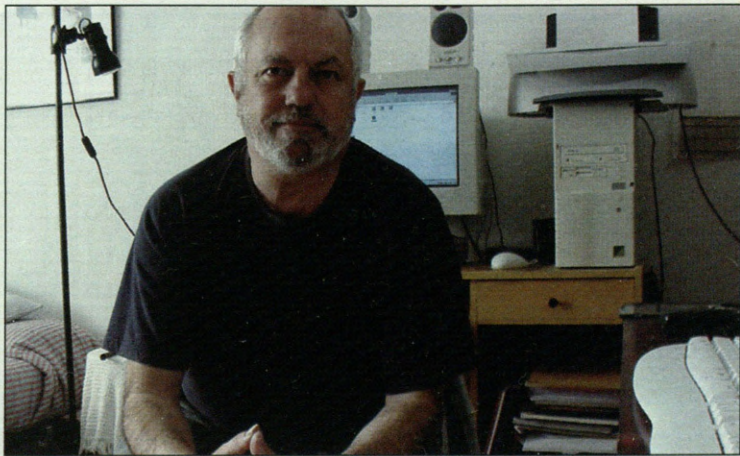
Gauzak sakon aztertuta, Aznar eta bere akolitoak berdin utziko zituen ipurdi bistan. ETA izan balitz masakrearen arduradun, ekintza hori izango zen frogatik bat —frogarik terriblean, baina ez bakarra— agerian utziko zuena Aznarrek Euskal Herriko indarkeriaren kontra erabili duen politikaren porrota.

Aznarrek ETAREN indarkeriarekin sei urtetan bukatuko zuela esan zuen 1996an. Zortzi pasatu dira, eta lortu duena arazoaren alde armatuaren intentsitatea gutxitzea izan da —eta ez dakigu aldi baterako bakarrik gutxitu duen—. Horrek arazoaren alde politikoa gehiago estutu du. Batere irteerarik proposatu gabe doa Aznar.

Al Kaeda sareari lotutako talderen batena izan bada, denak erakusten duen bezala, beste frogak argi bat da agerian geratu dena. *Corriere della Sera*-ren editorialak martxoaren 12an marraztu zuen Aznarrek Irakeko gerran izandako jarreraren karikatura mikatza. Erakusten du nola ikusten duten Aznar han, Alfredo Urdaciren itzal luzea iristen ez den tokian. Italiako egunkari prestigiodunak Espainiako Gobernuak burua salatu zuen, gizartera erakarri zuelako islamdar terroristen gorrotoa. Zer, eta trukean gauza bakarra lortzeko: George W. Bushen bere Texasko arrantxora gonbidatzea, bizkarrean kolpetxo batzuk emateko. Dudarik gabe, Washingtonen goranahien lekaio perfektua izan da, eta Espainiako Estatuak Europarekin zituen harremanak suntsitu ditu.

Zer klabeetan ulertzen duzu atentatua?

Uste dut Ipar-Hegoaren gatazka nagusitik datozen beste gatazka

batzuek gero eta indarkeria gehiago eragingo dutela Lehen Munduan bertan. Indarkeria hau ia saihestu ezin den ondorio bat da, etengabe eta indarrez ito direlako Washingtonek onartzen ez dituen alternatiba politiko denak. Hirugarren Munduan jaio eta garatzen direnak, hain zuzen. ■

**zenbat
gara
elkarte**

San bizente 2 - 48001 bilbo
Tel: 94 423 75 91
e-mail: bulegoa@zenbatgara.org
www.zenbatgara.org

hamaika
bide

- kafe antzokia bilbo
- kafe antzokia ondarroa
- arrigorri itsas pentsioa
- gabriel aresti euskaltegia
- algara konpartsa
- kurkuluxetan umegunea
- tailerrak eta ikastaroak
- zerbitzuak
- bakaikuko etxea
- bilbo hiria irratia 96 fm (interneten ere entzungai)
- gara argitaletxea

hamaika aukera

Gabriel Ezkurdia, GAINeko kidea (Nazioarteko Ikerkuntzarako Euskal Bulegoa)

«Gertaera honek duen proiektzioa oso kaltegarria eta beldurgarria da»

Gabriel Ezkurdiarekin Madril izandako atentatutari buruz hitz egiteko aukera izan dugu. Hainbat galdera egiteko asmotan ginelarik, aurretik hainbat gauza argitu nahi izan dizkigu. Ezkurdiaren ustez, "mendebalderentzat zaila da Al Kaeda erakundearen egitura ulertzea". Sobietarren aurka burututako gerran Pakistanen antolatutako entrenamendu-esparru bat izan zen Al Kaeda; bertan, ideologikoki bat zetozen 30.000 pertsona osaturiko errolda egin zen; eta "orain helburu bakoitzaren arabera taldeak antolatzen dituzte". Hainbat ekintza burutu dituzte han egondakoek. Gogorrenak Irailaren 11koa, Balikoa eta joan den ostegunean Madril izandakoa izan dira, guztiak, Afganistan eta Iraken aurka antolatutako gerren erantzun gisa, atentatuen egileek adierazitakoaren arabera. Hala ere, joan den ostegun arratsaldean Londresko *Al Quds Al Arabi* egunkariak jasotako agirian Abu Hafs al Masri Al Kaeda erakunde pakistandarrak atentatua bere gain hartu izanak "zalantzak sortu zituen nazioarteko gaietan jakitun direnen eta arabiar eskualdeetako herritarren artean. Arrazoia talde honen ahultasuna omen, baina arabiarren artean hain prestigiotsua den komunikabideak agiria argitaratu izanak zalantza guztiak alboratu zituen", dio Ezkur-

diak. Osteguneko atentaturako "taldetxo bat antolatu zela pentsatzen" dela dio Ezkurdiak, baina hilketa honek izan zezakeen eragin politikoak erakarrita Abu Hafs al Masri Al Kaeda erakundeak bere gain hartzea erabaki zuela.

Gaur egun arte Europak eta Espainiak erabili duten terrorismoaren aurkako politikan eraginik izan al dezake Madril gertatutakoak?

Egia esan, gertaera honek duen proiektzioa oso kaltegarria eta beldurgarria da; oso erraza da horrelako ekintza bat beste edozein lekutan ere egitea. Espainiari begira, esango nuke ez dakidala zenbaterainoko gaitasuna izango duen gainera etorri zaienaren aurrean erreakzionatzeko; gizartearen sortuko den psikosia izugarria izango da gertatutako barbarieaz ohartzen direnean. Politika anti-terroristari dagokionean, berriz, bai Europa eta baita Espainian ere AEBetako politika berdina erabiliko da: kontrola ugartuko egingo da.

Zein izango da talde horien hurrengo helburua?

Oraindik ere, Espainiak horrelakoak jasateko dituen aukerak handiak dira, operatiboki erraztasunak eskaintzen baititu: inmigrazio kopurua handia da eta bertatik ateratzea ere oso erraza da. Britainia Handiak, Italiak eta Poloniak ere aukerak dituzte. Polonia adibidez, ultrakatolikoa izateaz gain, gurutzada erlijiosoetan sartuta dago. Gainera, Iraken zati baten buru izatetik Europako Batasunako partaide izatera pasako da epe laburrean.

Arabiar komunitateen bizitzan aldatetarik eragingo al du gertaera honek?

Espainian, beldurrak eraginda, komunitate horiek diskriminazio

handia jasango dute; arrazakeriak gora egingo du Irailaren 11koaren ondorioz gertatutako beste hainbat gauzekin batera.

Europako Batasuna eta Ekialde Hurbilaren arteko harremanean aldatetarik sumatuko al da?

Europak ez dauka joko handiegirik egiteko aukerarik, AEBek jokaleku guztia inposatzen dute. ■

«
Oraindik ere, Espainiak horrelakoak
jasateko dituen aukerak handiak dira,
operatiboki erraztasunak
eskaintzen baititu: inmigrazio
kopurua handia da eta bertatik
ateratzea ere oso erraza da.
Britainia Handiak, Italiak eta
Poloniak ere aukerak dituzte
»

Ixabel Etxebarria

URRUNAKO HAUTETSI ABERTZALEA

Sasia herri

Sasira joan da. Gaztea, kementsua eta abertzalea. Eta etxean? Etxean, isilik daude. Beraz, baldintza "objektiboek" hor jarraitzen dute? Bai, jarraitzen dutela dirudi. Alta, gazte horiek badakite atxilotak, tortura, mehatxuak, kartzelak, urte luzeak...

Martxelo Otamendiren kasua artxibatu dutela badakite! Izugarrikeriak oraindik egiak direla denek ulertu genuen! Tortura, eta ere, kartzelatik atera eta berriz sartu, familiarren bizi baldintzak, sufrimendu guzi hori, badakite. Eta propaganda, medioen presioa, horiek ere jasaten dituzte, presio soziala ere jasaten dute, bortizkeriaren aurkako mugimenduak agerian dituzte haiek ere... Bide bera, betiko bidea hartu du!

Duela hogei urte burasok zioten, "beste bost urte eta hori konpondua izanen da". Belaunaldi berriak bide bera hartzen du. Alta bortizkeriarik ez dugu gure aldean, ez dago ekintzarik, eta aho guzietan dago gaia, hauteskundeetara elkarrekin joateko oztopo nagusia omen da! Sekulan baino ekintza guttiago, eta hau izan behar al da gure arteko kalapiten sus- traia? Zeren eta kalapitak beti izan baitira, hemen talde politikoen ugaritasuna kudeatzen aritu baikara urtetan, batasunaren leloa ezpai- netan, praktikan aldi oro ezeztatua. Nonbait hori gure kemenaren seinale izango da, zeren eta azken finean talde ugaritasun horrek indar biderkatze bat sortzen badu ongi etorria izan dadila, asimilazio arriskutan dagoen gure Ipa- rraldeko gizartean.

Egia errateko, lan anitz egin da eta Iparralde- ko mundu politiko honetan urrats bat egina izan da ezagupenaren eta onarpenaren aldetik. Baina ekintzatan, errealitatean, konkretuan? Aldaketarik ba al da sos pizar batzuk kontutan ez badira hartzen? Eta gazteak sasira.

Azken asteetan beste garaiko sasia omendu dugu, bidean gelditu zaizkigun lagunak gogora- tuz. Sasiak oraina izaten jarraitzen du. Bide berriak jorratzen dira, ongi etorriak "Demoak", irudimenari tokia egin baitiote, abertzale izate- ko beste manerak baitira, forma berriak asmatu behar baitira, beste eremu batzuen laguntza beharko baita gauden egoeratik ateratzeko. Baina, beharbada, hitza neurtuz. Zoritzarrez azken asteetan denetarik entzun baitugu, irai- nak, kontraesanak, leporatzeak, salaketak... isiltzeko gogoa emateko gisako hitzak. Eta gaz- teak sasira. Non dago hutsa? Lan egin dugu,

GAIZKA IROZ

baina lana ez da bukatua. Zuhurtzia, gogoeta eta ekintza kolektiboa hedatzeko praktikak dira, norberak gustukoa duen eremuan, herriaren geroan plazera funtsezkoa baita eta askoz eta eraginkorragoak gara plazerez egiten ditugun lanetan. Proiektu bera, herria eraiki, zazpi eskualdeen arteko elkartasuna ttikienak ere gogoan izanki, ttikienak handienaren errekur- tsoa izaten baita. Sasia urruntzeko. Denen lana, sasiaren urruntzeko, sufrimendua arintzeko, denen artean, anai artean. Larzabal eta Monzo- nen gisan. Inmobilismoa da etsaia, giroak horretara eramaten bagaitu ere.

Baina nik, zuk, zer egin genezake sasia urruntzeko?

Herriko Etxeetan onartuak gara, boz kopu- rua emeki emendatu baita, eta ez gaituzte bor-

Zoritzarrez azken asteetan denetarik entzun baitugu, irainak, kontraesanak, leporatzeak, salaketak... isiltzeko gogoa emateko gisako hitzak. Eta gazteak sasira. Non dago hutsa?

Lan egin dugu, baina lana ez da bukatua

tizkeriarekin identifikatzen ez baita Iparraldean erabiltzen den tresna politikoa. Beraz entzuten gaituzte, prest dira urrats zenbait emateko, baina funtsean gure heriotza baino lehen onar- tzen dituzten urratsak baizik ez dira. Ondorioz jarrera miserable honen aitzinean abertzaleen elgarretaratzea baitzezpadakoa dugu, abertzale aurrerakoi guzien elkarretaratzea, zazpi probin- tzien elkartzearen proiektuan sinesten duten guzien elkar lana, erakutsi behar baita gure geroa ingurumen horretan ikusten dugula, gure lehentasuna hor dela, euskara oinarri. Gure herrietako biztanleak konbentzitu behar ditugu, gure auzokoei gure proiektua sinesgarria dela erakutsi eta herriko etxeak irabazi, hau da etapa nagusia, huts egin behar ez den etapa. Ekintze- tara pasatzeko, herri euskalduna eraikitzeko proiektua martxan emateko, bakoitzak badu non lot. Horrela dugu sasia urrunduko.

"Kantu leunak nahi nituzke jarri, inork ez zidan esan euskaldun izatea zein nekeza den" dio Ruper Ordorikak, gaur egungo sentimen- dua adieraziz. Hala da. Sasia oraina da. ■

Oier Arrolaza

DANTZARIA

Koko jantzi

K

andelaria ondoko lehen larunbatean iritsi ohi dira kaldereroak Donostiara. Artifiziorik gabeko kalejira zatatsa eta alaia osatzen dute kaldereroek, eta nire gusturako, tanborrada arranditsua baino atseginagoa eta dibertigarriagoa. Baziren urte batzuk Konstituzio plazako kaldereroak ikusten ez nituela, eta aurtan izan dut berriz haiekin gozatzeko aukera. Penaz ikusi dut ordea Konstituzio plazako ijito kaldereroen kanpamenduak dagoeneko ia ezer ez duela kanpamenduz eta bai ordea "jai antolatuz". Hesiz inguratuta plaza, ikusleak alde batera, kaldereroak kaiola barruan, eta musikariak eta dantzariak oholtza gainean. Jaia "antolatu" behar horrek festa ikuskizun bihurtu du berriz ere, eta bere xarma galdu du noski. Kaldereroetan emakumeak berdintasunean noiz parte hartu ahal izango duten galdeztzen zuen pankarta batek. Inauteriak aldarrikapen sozialen abangoardia izan beharrean, errebindikazio horien jomuga bihurtzeak adierazten digu berea zuten salaketa eta trufatze aitzindaritzaz galduta dutela.

Istiluen ondorioz jakin dut konpartsek inauterietako desfilea antolatzen dutela Bilbon. Ez dut hura inoiz ikusteko aukerarik izan, baina Bilboko Konpartsekiko dudan begiruneagatik, espero dut Donostiako inauteri desfile lotsagarriaren antzik ez izatea. Bilboko Konpartsek antolatzen duten inauterietako desfilea bertan beharra utzi zuen udalak karrozetako bat presoan argazkiekin apainduta zegoelako. Hortik aurrera ika-mikak. Ez naiz ni bereziki matxinoa, baina tira, burura etorri zitzaidan lehen erreakzioa izan zen udalaren baimenaren menpe dagoen inauteriak ez duela asko merezi. Inauteriak, inauteri izateko, hain zuzen ere udalaren kontra antolatu beharko lirarteke, hura gobernatzen dutenen bizkarrera barre egiteko, alderdi politikoei trufa egiteko. Baina ez hori bakarrik, hiritar elkarrekin, baita nahaspila honetan ibili diren presoan aldeko talde eta Bilboko konpartsak ere, horiek guztiak zirikatze, kritikatzeko eta haietat, gure buruaz azken batean, barre egiteko balio beharko lukete inauteriek. Baina, berriz ere jaiaren antolaketa bermatu eta

ALBERTO ELOEGI

«

Tolosa pasa eta
inauterietako dantza
bereziak ikustera hurbildu
ginen Lizartzara.
Herriko plazara iritsi eta
hura bai ezustekoa:
Udaletxeko balkoitik Aznar
berak agindutakoa zirudien
piparpoto erraldoia zintzilik.
Dantzariei argazkiak
egin nahi eta ez zegoen
Espainiako bandera handi
hura enkuadretik
ateratzeko modurik

»

babestu beharraren beharraz, jaia bera galdu eta ikuskizunaren miseriak geratu zaizkigu. Inauterien arrastorik ez ordea.

Azken urteotan nekazal inauterien irakurketa sinboliko berri eta harrigarria plazaratu du Juan Antonio Urbeltzek. Inauterietan moztortzea, zomorroz jantzea litzateke, alegia, zomorrotu edo moztortu, baserri base-ri hamarrena kobratuz nekazal lurak intsektuen erauntsitik salbu jartzeko esperantzan. Eibarren, gure nagusiek, aratosteetan moztortzeari koko jantzea esaten diote, intsektu jantzea alegia. Zomorroz moztortu zomorroa uxatzeko. Egia da kotxe eta semaforo artean ez dugula soroekiko ardura handirik, ezta zomorroen beldurrik ere. Orain zomorroak sabelean sortu zaizkigu eta inauteria barrutik jaten ari zaizkigula dirudi. Disfrazak utzi eta moztortzen, koko jantzen hasi beharko dugu berriz.

Tolosa pasa eta inauterietako dantza bereziak ikustera hurbildu ginen Lizartzara. Herriko plazara iritsi eta hura bai ezustekoa: Udaletxeko balkoitik Aznar berak agindutakoa zirudien piparpoto erraldoia zintzilik. Dantzariei argazkiak egin nahi eta ez zegoen Espainiako bandera handi hura enkuadretik ateratzeko modurik. Ziur aski, iraileko jaietan, inor horrelako trapu gorri-horirik balkoian zintzilikatzen ausartuko balitz, bandera eta etxe, denak sutan kiskalduta bukatze-rra arriskutako litzateke. Baina inauterietan, eta Lizartzako udaletxera maizter berria nola iritsi den ikusita, irribarre bihurritz begiratzen zioten herritarrek beste edozein garaitan begiko mina eragingo liekeen trapuari.

Piparpotoaren aurrean egin zituzten Lizartzako inauteri dantzak, eta orain gutxi arte gizonetako bakarrik egiten zituzten dantzetan, gizon-emakumeak ikusi genituen. Akaso alkateari ez zion grazia handirik egingo herriko etxeari azken orduan egin zioten jai-apainketak, baina Donostia eta Bilboko inauteriak ikusita, harro egoteko moduko inauteriak dituela esango nioke. Hori bai, ez legoke gaizki puska biltzean dabilen dantzari taldeari eskupeko on bat ematea, koko jantzen jarraitu eta zomorroak urrun mantentzen dituzaten. ■

Joxerra Aizpurua

INDUSTRI INGENIARIA

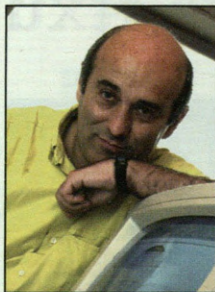
Zientziaren kontzientzia

Orain gutxi A-8 autobideko butxadura batean bi pertsonen arteko irriti eztabaida bat jarraitzeko aukera izan nuen. Gaintxurizketan eraiki nahi duten errauskailua zen eztabaidagaia eta aldeko jarrera zuenak datu tekniko ugari eman zituen, dioxina-kopurua ehuneko zero koma ez dakit zenbat baino txikiagoa, gauza bera karbono dioxidoaren emisioarekin, paisaia aldetik hainbat zuhaitz landutako zituztela eta ez zela txikiziorik gertatuko, jendearenganako informazio-kanalak erabat zabalik zituztela web-orri eta guzti, eta abar. Aurrerako jarrera zuenak ez zituen datu tekniko gehienak ulertzen eta ulertzen zituenak ez zituen sinesten, paisaia aldetik izugarritzko txikizioa izango zela zioen zeren eta Pasaiaiko superportua ere hortxe baitoa...

Kanala aldatzekotan izan nintzen nire barnea deseroso sentitzen baitzen, baina entzuten jarraitzea erabaki nuen nahiz eta nire buruko zonalde bat analisirako gorde nuen. Errauskailuaren aldeko datu zientifikoak ez ditut zertan ez sinetsi, baina perfektuegia zen hark irudikatutako guztia eta horrekin ez nago ados, giza-kiak egiten dituen gauza guztiek alderdi onak, ez hain onak eta txarrak izaten baitituzte eta gainera leku batean onak direnak bestean ez dute zertan onak izan beharrik. Zientzia purua nabaritzen nuen bere hitzetan eta jakin badakit zientziaren aurrerakadak aldeko eta kontrako ideien arteko analisi eta eztabaidetatik sortzen direla. Beraz, ez nago ados "hau perfektua da" esaten duenarekin. Kontrako iritzia ematen zuenak batez ere historian zehar gertatu diren sarraski teknologikoetan oinarritzen zen errauskailuaren ideia erabat baztertzeke. Bazi-rudien zientzi datuak ez zirela inola ere kontutatu hartu behar guztia gezurra baita. Nire ustez, kontzientzia historiko baten izenean hitz egiten zuen aurka zegoenak eta ni ez nago ados atzera bakarrik begiratzen dutenekin.

Esan behar dut eztabaida irratsaioko gidariak moztu zuela eta berak eta nik gutxienez lasaitasuna eskuratu genuela. Eztabaida gordinak ez nau beldurtzen, Lemoiz, Leitxaran eta beste batzuk ez baititugu alferrik pasa baina garai bateko eztabaida eta tonuak ia ahaztuta nituen. Denbora pasa da, baina argudio-bideak eta erak bere horretan dira.

Arrazoi asko daude ziurren, eztabaida gordin hauek gertatzeko eta denon artean arrazoietako asko jar ditzakegu mahai gainean; hala ere,

ALBERTO ELOSEGI

nik hezkuntzarekin zerikusirik duen lerro baten inguruko zertzeladak eman nahi ditut. Ez al zaizu iruditzen, irakurle, zientzia, teknologia eta garapena bultzatzen duten enpresa edo entitate indartsu gehienek kontzientzia historiko nahikoa ez dutela bere jardunean erakusten? Eta hauekin kritiko diren asko eta asko, ez denak, jakintza partziala edo argudio eskasak dituztela zientziaren alorrean?

Zientzia eta teknologiaren menpeko eta kontzientzia eskaseko gizartea gero eta nabariagoa dela uste dut eta gure hezkuntza, bai gazteena baita enpresa barnean ematen dena, produktibitate onena izateko edo salmenta handienak edo prozesu lasterrenak lortzeko, bideratuta dago. Gure betiko paisaiak aldatzeak ez gaitu beldurtzen jada eta zientzian eta teknologian gertatzen diren aurrerakadek ez gaituzte jada hainbeste harritzen.

Noizean behin, lagun bat hiltzen zaigu istripu batean edo auzoko errekan milaka arrain hilda agertzen dira isuri baten eraginez

Lagun bat hiltzen zaigu istripu batean edo auzoko errekan milaka arrain hilda agertzen dira isuri baten eraginez edo Frantziako

Tolosa hirian gertatu AZF enpresaren antzeko sarraskia

suertatzen da, eta orduan gure barrena irauli, tristetu... mugitu egiten da, baina egun gutxi batzuk barru berriro lehengoan gaude

edo Frantziako Tolosa hirian gertatu AZF enpresaren antzeko sarraskia suertatzen da, eta orduan gure barrena irauli, tristetu... mugitu egiten da, baina egun gutxi batzuk barru berriro lehengoan gaude.

Murgilduta gauden zurrumbilo teknologikoa gero eta handiagoa izango dela uste dut eta gertaera batzuek gure kontzientzia noizean behin astintzea baino ez dutela lortuko ere bai, beraz ez dut itxaron aldaketarik datozen urteetan.

Zientzia eta teknologiaren pean biziko gara datozen mendeetan eta hori onartzea baino gertatzen ez zaigunez, nola eragin zientzia eta teknologia kontzientzia historikoarekin uztartzeke?

Hezkuntzan... ■

Keinuetatik eta itxuretatik harago

Euskal Herrian epailea izateko euskara jakin beharrik ez dagoela, baina, zuzenbidea, oster, jakitea behar-beharrezkoa dela adierazi berri du Euskal Herriko Epaitegi Nagusiko buru izendatu berri den Fernando Ruiz de Piñeiro epaile madrildarrak. Izan ere, epaile lanak burutu behar izatekotan, euskara edo zuzenbidea jakitearen arteko hautua egin behar omen da. Biak bateraezinak edo, hurrenkera batean, bata bestearen atzetik etorri beharko balu bezala zehaztu du, bada, auzia. Alabaina, epailetak-eta burutzerakoan nola baita epaiak idazterakoan zein hizkuntza erabiltzen du Piñeiok? Keinuen sistema ez du baliatzen, nik dakidala. Gaztelania –batez ere– da erabiltzen duen hizkuntza, beraz, lehengo galdera gaztelania tarteko dela planteatuko bagenu, zein litzateke herritarren zein bestelakoen erreakzioa? Gaztelaniarik edo frantsesik ez dakien epailerik burura etortzen ote zaigu?

Administrazioak lan-postuetarako deialdiak egin ohi dituenean, postu gutxi batzuetarako euskarazko gutxieneko ezagutza eskatzen du. Horren karia, euskara herritarren aukera berdintasuna urratzeko baliatzen dela dioenik bada inguruan, Nafarroan ozen eta Euskal Autonomia Erkidegoan –aho txikiarekin bada ere– geroz eta sarriago. Baina, erizainen, arkitektoen eta enparauen ezagutza baldintzak betetzen ez dituztelako, zenbat herritar geratzen ari dira lanpostu deialdi horietara aurkeztu ezinik? Asko, eta inork aukera berdintasuna urratzen ari denik ez dio. Halaber, euskararen kasuan gutxieneko ezagutza erakutsi behar den administrazioan ez da berdin agertu behar gaztelaniaren kasuan. Izan ere, antza denez, mundu guztia gaztelaniazko lehenengo, bigarren, hirugarren eta lauugarren hizkuntz eskakizunen jabe da.

Hizkuntza batzuk jakitea derrigorrezkoa da, edo hala dela esatera norbait ausartzen ez bada ere, ez jakitea ez litzateke ulergarria zein gizar-tean orobat onartzen den gertaera. Euskara jakitea, aldiz, aukerakoa da, eta, testuinguru horretan euskararik ez jakitea ohikoena da. Baina, administrazioek, besteak beste, euskaraz ere dakiten herritarrei zerbitzua eskaini behar diete, bada, zerbitzu egokia nola eskaini euskaraz jakin ezean? Halakoak, baina, jendearen presioaren eta eskariaren baitara ekarri ohi dira.

XOUSE SIMAL

Eskaririk, presiorik ez badago, ez dago noranzko horretan urratsik egin beharrik, premiarik, beraz, gaztelaniaz jarduteko presiorik etorri ez arren, inertziaz baliatzen gara hizkuntza horretan zerbitzuak eskaintzeko.

Eta ez luke hala izan behar! Ingurumari horretan, administrazio batzuek euskararekin erakusten duten uestezko epelkeria salatzen duenik badago egon bazterretan. Ez naiz ni batzuen baieztapena ukatzen hasiko, hau da, agintari batzuen utzikeria, euskararen auzia hizkuntza politikaren alorrean dihardutenen, askotan nahi eta ezinean dabilzan lagunene esku uzten dutela, halako zerbitzuetatik datozen gomendioak zein eskariak aintzat hartzen ez dituztela ikusten dudanean edota euskara itxuretarako ez besterik zenbaitek darabilela antzematen dudalarik.

Administrazioa egurtzea erraza da, ordea. Baina, administrazioetan lanean ari diren langileek eta haiek ordeztzen dituzten sindikatuek ez ote dute euskararen bilakaeran inolako erantzukizunik? Izan ere, lagun hurkoari eskatzea ondo dago, baina, administrazioa euskalduntzen hainbeste baliabide jarri direnean, emaitzez ez dut sindikatuen aldetik gogoetarik, autokritika zantzurik inon irakurri. Bestela esanda, euskararen bizkar abantailak (liberazio ordainduak, herritarrek ordaindu behar dituzten ikastaroak dohainik, eta abar.) lortzen ahalegintzea zilegi da, baina, emaitzei buruz ardurak ere hartu beharrekoak dira noizbait.

Zerbitzuak euskaraz eskainiko bazaizkie, herritarrek presio egin behar omen dute. Eta sindikatuek? Eta beste aldarrikapen batzuetan horren prestu azaltzen diren sindikatuetaiko militanteek? Administrazioak bi hizkuntzatan gizar-tea zerbitzatu badu, hango langileen bidez eman beharko da, bada, zerbitzu hori. Baina, Piñeiorekin gertatzen den antzean, agidanez, hori beste batzuen egitekoa da. Langileen baldintzak dira jagon beharrekoak, horien bidez herritarrei eskaintzen zaizkien zerbitzuak egokiak diren, oster, ez dira zaindu beharrekoak. Baina, batzuen bizkar norberarenak direnak ere uzteko joera hori toki are gehiagotan antzematen da.

Haur eta gazteen artean gertatzen den euskararen erabilera urria eta euskararekin erakusten dituzten jarrerak aipatzerakoan, esate baterako, gela barruan zein gelaz kanpoko

Administrazioetan

lanean ari diren

langileek eta

haiek ordeztzen

dituzten

sindikatuak ez ote

dute euskararen

bilakaeran inolako

erantzukizunik?

Izan ere, lagun

hurkoari eskatzea

ondo dago, baina,

administrazioa

euskalduntzen

hainbeste baliabide

jarri direnean,

emaitzez ez dut

sindikatuak aldetik

gogoetarik,

autokritika

zantzurik inon

irakurri

ekintzetan baliatzen ditugun estrategiak, jartzen ditugun baliabideak, egiten ditugun ahalegin murriztak gutxitan aipatzen dira, izan ere, hala-koetan kanpo faktoreei erreparatzea, horien arabera esplikatzea, errazago gertatzen zaigu. Baina, eta gureak? Inguruan euskara baliatzeko aukera urriak dituztenean, haur eta gazteei, deklinabi-dea, aditz taulak, eta abar, zein gutxitan baliatuko dituzten hitzen esanahiak buruz ikas ditzaten eskatuz, euskara eraman ezinarekin eta ez gustu-ko dituzten gauzekin lotuz, euskara erabiltzeko gogorik hedatzen ari garen ez dut uste. Halaber, gainerako jakintza arloetan ari direnak, besteak beste, euskararen erabilerarekiko erakutsi ohi duten jarrera gainditu gabe, haien egitekoa dago-kien jakintza arloa ondo garatzea ez ezik euska-

Zerbitzuak euskaraz eskainiko

bazaizkie, herritarrek presio egin
behar omen dute. Eta sindikatuek?

Eta beste aldarrikapen batzuetan

horren prestu azaltzen diren

sindikatuetao militanteek?

Administrazioak bi hizkuntzatan

gizartea zerbitzatuko badu, hango

langileen bidez eman beharko da,

bada, zerbitzu hori. Baina,

Piñeirorrek gertatzen den antzean,

agidanez, hori beste batzuen egitekoa da

raren erabilera ere indartzea dela ulertarazi gabe, aurrera egin dezakegunik uste ez dudana bezala.

Hara! Euskaraz bizi den hizkuntz komunita-tea indartu eta hedatu dadin nahi badugu, kei-nuetatik aldentuz, inoren zain egon gabe, kontra daudenen jarreretan endredatu gabe, aldeko azaltzen garenok, askoz gauza gehiago egin ditzakegu. Egin beharreko horien oinarrian, konpromisoa hitza dago, gure hizkuntzaren etorkizuna arian-arian irabaziko duen konpromi-soa, norberarena. Askotariko konpromiso horien kariaz garatzen diren jardueren baturak, aurrera egin nahi duen hizkuntz komunitatera odola iritsi dadin ahalbidetuko duen bihotza osa-tuko du, gure hizkuntzak etorkizuna izatea aha-lbidetuko du. Denok daukagu, beraz, inori begira egon gabe, zer egirik. ■

TXARRAN
Joxe Mari Irazu

Pluraltasuna ote giltza?

Gari Berasaluze Urola-Kostako zuzendariak ARGIA n idatzi berri du, besteak beste, zenbait mediori ez zaiola pluraltasunik eskatzen, eta hala ere, abertzalerik abertzaleenak ere etxeko sukaldean duela egunero, etxekoa balitz bezala. Ez dabil oker. Eztabai-

da askotan entzun izan ditut balizko eskizofrenia horren arra-zoiak (hizkuntza kontuak, ohiturak, herrietako kronikak...), eta esplikazio bakoitzean arrazoi puntu handia dagoela onartuta ere, geure burua engainatzen jarraitzeko argudioak ere iruditzen zaiz-kit. Nire uste apalean, erdarazko zenbait mediok, batez ere azken urteetan darabilkien linea ikusita, oraindik ere gora egiten badu, ez dirudi pluraltasun ideologikoa denik egunkari bati eskatzen diogun aurrenekoa, eta nahiko lan duintasunak salbatzea. Horre-kin ez dut esan nahi pluraltasuna beharrezko jotzen ez dudarik. Non dagoen kokka? Nire partetik atrebentzia gehitxo eta putzu handitxoan sartzea litzateke erantzutera ausartzea. Hala ere, erre-zeloa daukat osasungarriagoa eta produktiboagoa izango dela besteren onaz sufritzea baino zer eta nola egiten duen ikustea, eta klabeak harrapatzea. Garenak izatearen konplexua kentzea izan liteke pausoetako bat etxean ere etxekoa izateko. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Estresatua

Ito beharrez alegia bizi omen zen UGTko sindika-lista profesional ohia. Bere kide ohi bati entzun berri diot kontatu behar dudana hau. UGTko bule-gotan, lagunaren egoeraz kezkatutik proposatu omen zioten bere jaioterrira itzultzea eta bertan sin-dikalgintza ofizioan jarraitzea. Hilabete batzuk esker eskuin,

konsulta eta kalkula igaro ondoren hartu omen zuen bere era-bakia. Ez zuen onartu ingurukoen eskaintza, familiako gazte-nak bertan nahi omen zuen eta geroztik, bizkartzainez babes-tuta jarraitzen omen du bizitzan, UGT lagata egun PSEko zinegotzia. Jubilatuta. Aipatu estresa zio, berrogeita hamabi urterekin lortu omen zioten ofizialki lanerako ezgauzaren bal-dintzapeko erretreta, ehuneko ehuna bikoiztutako sariarekin. Nire harrituraz harrotuta, lotsarik gabe, kide kontakatiluak ederki libratuta beste askoren antzeko egoeren berri eman zidan. Berea barne. Felipe Gonzalezen agintaldia emankorra oso suertatu zitzaiera. Hedabideetan publikatutako eskanda-luak, likitsenak bai baina ez zirela bakarrak izan, boterearen pribilegioak hedapen zabala izan zuela. Eta nik, nire inozoan, politikan diharduten guztiak ez direla berdinak sinesten segitu nahi dut, aitona zenari hainbestetan ihardesten nion eran. ■

berria

Nik A ereduan ikasi nuen

Ruben Sanchez

“(…)Umearen hezkuntza eskubidea hizkuntzatik hasten da, bakarra dagoen lekuan huraxe ikasiz, eta bi dauden lekuan biak. Ezinezkoa da bitako hizkuntza bat baztertuta uzten duen hezkuntza mota egokia izatea. Umearen hezkuntza eskubideak urratzen dituzte. Nola izango naiz bizi naizen gizarteko ‘kide baliotsua’ edo bakkrik ‘kide’ bi hizkuntzetako bat gabe? Txiki-txikitatik hasten da kaltea sortzen.

Poliziaz:

Anjel Lertxundik honela idazten du martxoaren 7ko ARGIA: “poliziak, definizioz, ustelkeria hurbil du, ustelkeriaren estoldetan dauzkagu bulegoak”. Eta hori irakurtzean niri berehala etorri zait gogora Orson Welles-en “hirugarren gizona” pelikula ezinago ederra, non nazi bat harrapatzen duten Vienako estoldetan ezkutatzeko delarik penizilina adulteratu egiten duelako. Egia da poliziak lan egiten duela “estoldetan”, baina badaude kasuak non denon txaloak merezi dituen, eta kasuak ere badira non gaitzespena merezi duen, beraz Lertxundik zehaztu behar zuen erreferitzen zela gobernu gaizto bateko poliziaren lanari. Estatua ona bada hamaika nobela beltz egiten ahal dira, eta gaiztoa bada orduan nobelak halako kutsu iraultzaile bat hartzen du, politikoa gutxienez.

Roman Garmendia
Donostia

Ikastolako ume euskaldunak bitxo arraroak ziren guretzat (eta gu haientzat). Ez geneukan komunikatzerik, ez bazen haiek erdaraz hitz eginaraziz, gerora nerabezaroan zein gaztetan gertatuko zitzaidan /gun bezala. Hori dela-eta, gaizkiulertuak, mesfidantzak eta polarizazioak (haiek han eta gu hemen) gertatu dira (...). Grezia zaharrean eleaniztunari poliglota esaten zitzaion eta elebakarrari, berriz, idiota. Benetako idiotak nire ustetan idiotak sortarazten dituzten horietak badira ere. Idiotizatu nindutenei kalte ordainak eskatuko al dizkiet?”

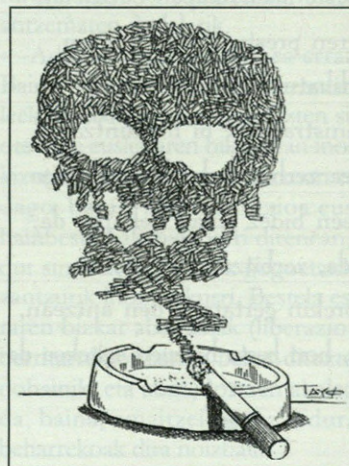
◆ Kirk Anderson, AEBetako *The daily nation* egunkarian.

DEFENDING A CULTURE THAT DOESN'T RESPECT WOMEN

Emakumeak errespetatzen ez dituen kultura bat defendatzen.

◆ Tayo Fatunla, Britainia Handiko *West Africa* egunkarian.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

gizarte ekintza

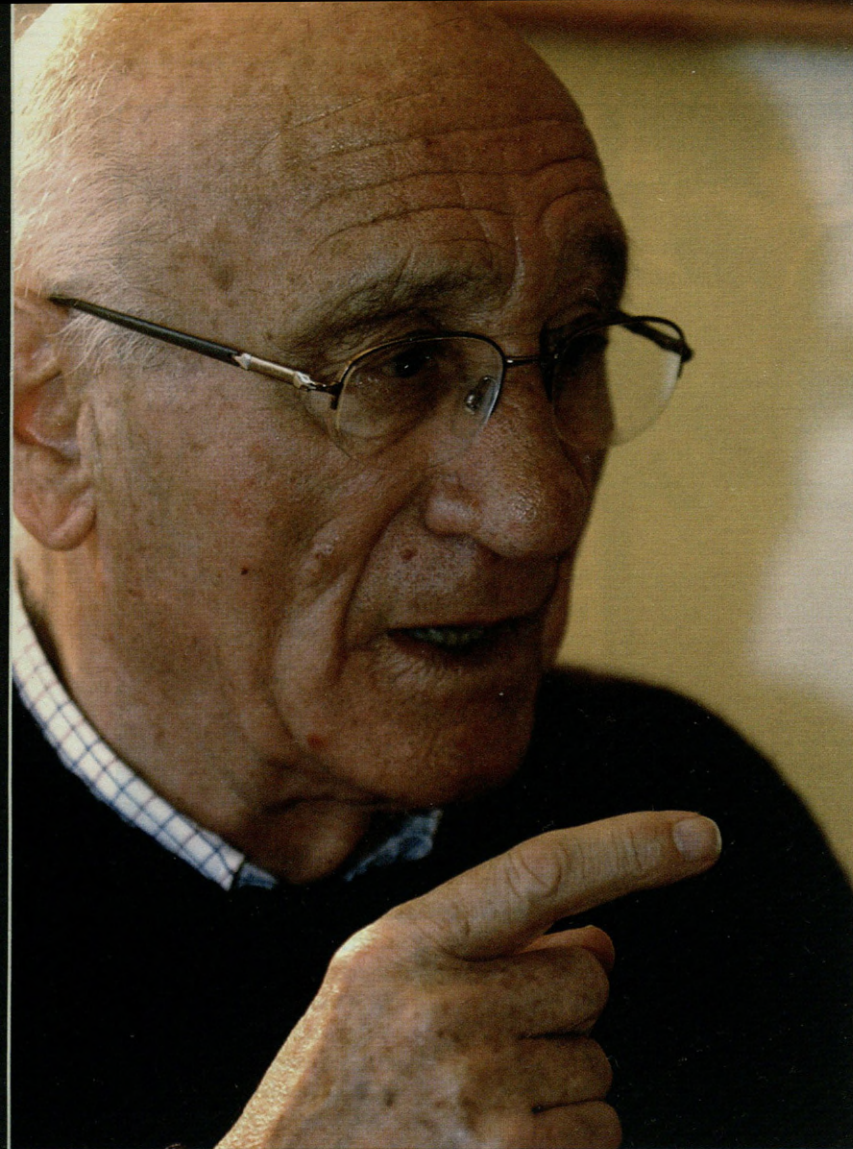
Gerardo Bujanda

Gerra Zibilean 17 urterekin gudari sartu zenean, nork esango zion Gerardori nobelatako bizi-tza izango zuenik? Denborarekin kontzentrazio-esparrutan zaindarien psikologiaz ikasiko zuen, langile batailoitan heriotzarekin tratuan arituko, Afrikan Erregimentuari ziria sartuko zion, Donostian klandestinitatean biziko zen... Urte ilun haietan ere, umorea zen Gerardok galduko ez zuena. Bizitzan kasualitateak duen indarra eta umoreak duen garrantzia erakutsi digu, irribarreak gain zer pentsatua sortzen duten pasadizoen bidez.

ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak: Ruben Plaza

Bataila zaharren ahotsa

Gerra Zibilean, 17 urterekin Saseta Batailoian sartu zinen zeure borondatez.

Donostiako San Bartolome kuartelean nengoen. Gudari izan nahi genuenak kamioi batean sartu eta Iruneko frontera joan ginen. Nire anaia Benito (gero hil zena Peña Lemonako batailan) zen bertako teniente. Ikusi orduko zaplazteko bat eman zidan, eta bueltatzeko agindu. Ez zuen nahi ni fronteant egoterik, jada hiru anaia geundelako gerran. Gehiegi zen.

Joandako kamioi berean bueltatu nintzen koartelera. Baina ez nintzen han gelditu. 17 urteak Oiartzungo fronteant bete nituen.

18 urte egin zenituen egunean bertan, preso hartu zintuzten Santoñan. Zer da Santoñan gertatu zena?

Nik ez dakit. Urrutian itsasontzi batzuk zeuden. Esan ziguten Ingalaterrakoak zirela, eta denak eramango gintuztela, batzuk Ingalaterrara, besteak barkuz Frantziara eta ondoren Kataluniatik barrena berriz gerrara. Konforme geunden denok, faxisten eskuetan erori baino,

edozer gauza. Zer eta itsasontzi haietan italiarrak sartu ziren. Italiarrek hartu eta kontzentrazio-esparrura eramane gintuzten denak, Laredora.

Behin Laredoko kontzentrazio-esparrura erreketek sartu ziren, tolosarrak zirela esaten zuen jendeak. Gu hiltzera zetozen. Italiarrek ez zieten utzi. Oso ondo portatu ziren italiarrak gurekin, nahiz eta gerran euren akatsak edukiko zituzten (gerran edozer gauza gertatu daiteke-eta). Laredon, bospasei egunera tifusa hartu nuen.

Tifusa zenuela-eta Santanderreko ospitalera eramane zintuzten.

Gogoratzen naiz ozpinetan bainatu nindutela. Sukar izugarria nuen, gaizki ibili nintzen oso. Eta nola diren gauzak! Ospitaleko zuzendariak, Elvira Lopez Dorigak, kontu handiz zaintzen ninduen. Ez nekien zergatik. Lepoan

«Espainia nahiko

domina bat neraman, Benitoren zena (gerran hil zen anaia nena). Emakumeak ikusita Loiolako San Inazioaren domina hura, eta jakinda Santoñatik nentorrela, denbora puska batera hala esane zidan: "Zu gudarietakoa zara, ezta?". Nik baietz; urduri nengoen, ez nintzen fiatzen. Eta hala segi zuen: "nire aita, Doriga koronela, preso zegoen Santoñan. Gudariei eskerrak, aita etxera etorri zen". Nik behin eta berriz esane nion, ni ez nintzela gudari talde hartan, nik ez nuela libratu. Baina berak hala ere estimu hori bazidan. Eta nire gudako amandrea izan zen gero! Kontzentrazio-esparruetara etortzen zen bisitan, eta gutunak idazten genizkion elkarri. Bere helbidea ez zait behin ere ahaztuko! Guda bukatu zenean, "hau da idazten dizudan azken aldia" esane nion.

La Magdalenako kontzentrazio-esparruan izan zinen gero. Makina bat gertakari izan zenituzten...

La Magdalenan chunka lagun geunden. Tarteant bazen Donostiako argiketari bat, Luis, geroztik maiz ikusi dudana. Noizbehinka, Luisek berak erretzen zituen plomuak, edo matxura bat sortzen zuen bestela, eta kontzentrazio-esparru osoa ilunpetan uzten zuen! Gure

zaindaria berehala hasten ziren: "Datorrela argiketaria! Non arraio sartu da?". Eta Luis han azaltzen zen, serio-serio, eta konpondu egiten zuen berak egindakoa! Adarra jotzeagatik egiten zuen, izorratzeagatik.

Hamar lagun geunden gure logelan, estu, pilan. Nik ez dut erre sekula, eta nire gelako lagunak erretzen zuten. Niri jarri zidaten bakoitzari bere tabako errazioa banatzeko ardura. Kutxarila batekin egiten nuen. Zorro-tza nintzen, "ez dizut gehiago emango, arratsaldeko lauetan da hurrengo errazioa!". Eta ogi bila joateko ardura ere eman zidaten. Gure jergan "txuskoa" esaten genion ogi errazioari. Gelan hamar geundenez, hamar txusko behar izaten genituen. Behin errazionamendua partitzen zutenak nahastu, eta hoge txusko eman zizkidaten. Gelara itzuli nintzenean, lagunak begiak atera beharrean jarri ziren, jateko pronto, goseak akabatzen baixeuden. Nik ordea

batailoiko bi lagun saiatu ziren gorrien aldera pasatzen. Zaindarek harrapatu eta gure aurrean fusilatu zituzten. Nire ondoan zegoen horietako baten anaia. Hilerrira eraman genituen gorpuak. Ez ziguten atea ireki nahi, eta kanposantu aurrean utzi genituen.

Minak lehertzen ere aritu ginen; zementuz jarriak egoten ziren errepidean. Erreparatzen genuen non zegoen kablaren bat, eta kableari segika-segika topatzen genuen mina; gero pikotxa eta palarekin edo eskuekin mina ingurua hustu eta kentzen genuen. Sei-zazpi lagun hil ziren, oso arriskutsua zen.

Goseak akabatzen geunden beti. Batzuek ikusmena ere galdu zuten, goseagatik. Madril-en lapurretak egiten genituen. Guda bukatuta iltzeak eta motorrak estimatzen ziren asko, ez zeuden-eta. Guk horiek lapurtu, jendeari saldu eta diru horrekin erosten genuenitsu gelditutako lagunak behar zutena.

iar Erregimentuari ziri sartu genion! »

"ez, ez dugu gaur jango", bota nuen. Hamar txusko hartu eta zaindarek bueltatzera joan nintzen, nahastu egin zirela esanaz. "Oso ondo, oso ondo", esan zidaten zaindarek. Gelakoak sutan jarri ziren, jakina, zer arraio-gatik itzuli nituen galdezka. Bada handik aurrera, guri egunean bi txusko gehiago ematen zizkiguten zaindarek.

Sekula ikusi gabeko eszena hantxe ikusi nuen, La Magdalenan. Galo izeneko gizon zahar bat zigortu behar zutela-eta, banderaren postera lotu zuten. Zaindarek beste bi preso hartu zituzten, hauei makila eta porra eman, eta agindu zieten Galo egurtzeko. Presoek ezetz, eurek ez zutela joko. Zaindaria oihi batean: "Orduan beste bi preso ekarriko ditugu, zuei jotzeko, eta zuek Galori jotzeko!". Azkenean batek kordea galdu zuen. Beste bi preso ekarri zituzten, eta haiek eman zioten Galori.

Langile batailoietan ibili zinen hainbat tokitan: Badajoz, Toledo, Andaluzia, Guadalajara, Madril... Zer lan egin zenituen?

Trintxerak egin, hilak lurperatu... Gogoan dut zubi bat egiten aritu ginenekoa. Bertatik bertara zeuden gorriak; ibaia barrena, enborrei lotuta koñaka bidali ziguten. Behin langile

Gero soldadutzara deitu zintuzten eta 3 urte eta erdi egon zinen Afrikan, Tzelatza de Anyeran... Afrikan oso ondo egon ginen. Ondo jaten genuen. Kostako Artillerian nengoen. Telefono bat zeukaten (prismatikoen gisako

Curriculum

- JAIO: Donostian, 1919an.

ibilbidea

- 17 urterekin, Gerra Zibilean, Sasetaren batailoiko gudari izan zen.
- 18 urte bete zituen egunean Santoñan preso hartu zuten. Kontzentrazio-esparrutan, Langile Batailoitan eta kartzelatan egon ostean, 3 urte eta erdi egon zen Afrikan, soldadutzara deituta.
- Donostiara itzulita euskal erresistentzian sartu zen. Ezagutu zituen Joseba Salegi, Galarza, Retolaza, Solaun edo Ajuriagerra, besteak beste.
- Hitzaldiak eman zituen, iheslarientzat etxeak lortu, propaganda antolatu... Horrek ekarri zizkion hamaika atxiloteta, polizien tratatu txarrak, multak eta etxe miaketak.
- Klandestinitatean zegoen Radio Euzkadin kolaboratzaile izan zen 12 urtean, "Jon de Igueldo" ezizenpean.
- Gipuzku Buru Batzarreko kide izan zen. Lehen hauteskundeetan Gorteetako Diputatu hautatu zuten EAJtik.

tresna da, baina erraldoia). Alemaniarrek errusiarrei kendutakoa zen telemetroa, eta gero espainiarrei eman zieten. Ni telemetro-etako buruzagia nintzen, itsasartean. Hantxe, erregea bezalaxe nengoen. Banekien itsasarteak 14 km inguru zituela, eta horren arabera kalkuluak egiten nituen, zer itsasontzi pasatzen ziren, zenbat distantziara... Kontuak egiten genekien bakarrak Irungo lagun bat eta biok ginen. Gero informeak Estatu Nagusiari ematen nizkion. Eskatzen zuten informazio askori buruz ez nekien tutik ere; adibidez, nola jakingo nuen, bada, itsasontzi haiek zein "karga posible" zera-maten! Informeetan jartzen nuen dena gezurra zen. Baina militar asko bizi zen informeen kontura.

Erregimentuari nahiko ziri sartu genion! Mairuak oso kafezaleak dira. Guk Intendentziari lapurtzen genion kafea, gero mairuei ematen genien arrautzen truke, eta arrautzak saltzen genizkion Erregimentuari. Bestetik, basurde asko harrapatzen dute mairuek, baina ez dute jaten (erlijioagatik, eta basurdeek trikinosi gaitza dutelako). Basurde kiloa bost pezetan saltzen zuten. Guk erosi eta Erregimentuari saltzen genion, 9 pezetan. Diru asko genuen.

Donostiara itzulita, klandestinitatean mota guztietako lanak egin zenituen...

Batez ere iheslariei etxeak bilatzen edo Franco zetorrenean jendea ezkutatzeko aritzen nintzen. Ni ere askotan izan naiz besteen etxean. Propaganda idazten genuen edo Bidasoatik ekartzen genituen propaganda zakuak, beste aldetik txalupaz pasatzen zizkigutenak.

Gerra ostean, Euskadiko lehen greba orokorraren propaganda ere, nire etxean egin genuen. 1947a zen. Ajuriagerrak pentsatu zuen grebarena. Etxean multikopista zahar-zahar batekin aritu ginen, bi egunez, propaganda prestatzen. Mendizaleei ere hamaika hitzaldi emana naiz Urbian, Adarran, toki guztietan.

Gezurrak edo ziriak ere, zenbat ez ote ditudan sartu! Apaizei sartutakoak izaten ziren onenak. Gipuzkoa Plazan elkartzen zen apaiz pilo. Eurengana jo, gezurra esan, eta apaizek serio-serio entzuten zuten; gero abilenak ziren herrian zabaltzen! Ziriak gezur politikoak ziren, gure ideologiari mesede egiten ziotenak eta frankismoarekiko beldurra edo zalantza sortzen zutenak jendearen artean. Halako oso larri zegoela, edo beste halako atxilotu egin zutela... tarteka egia zen, eta tarteka gezurra. Lagunek askotan esaten zidaten: "Baina hori

ez du inork sinetsiko!". Eta nik "ez duela inork sinetsiko? Jendeak sinesteko beharra du!"

Lan horiek ez ziren, ordea, musu truk...

Hamaika aldiz egon naiz ezkutatuta, polizia atzetik nuela. Atxilotuta ere ez dakit zenbatean egon naizen; behin nire emaztea eta alaba txikiena ere hartu zituzten. Tratu txarrak ere jaso nituen. 1967an poliziek ospitalera eraman behar izan ninduten, eta han egon nintzen 15 egunean. Multak ere izan nituen, eta lanetik bidali ninduten.

Egin ditudan ekintzetan beti kezka bera izan dut: nigmatik ez dadila beste inor joan kartzelara. Eta ez egin ezer, defendatu ezin denik. Kartzelara gauza nobleengatik joan behar da, jendeak uler ditzakeen gauzengatik.

1947ko Aberri Eguna Donostian. Irratia moztu eta euskal mezu bat sartzea lortu zuten batzuek...

Ni ez nengoen irratia moztu zutenen taldean, baina jakinaren gainean nengoen, bai. Ingeniari batek, Jose Joaquin de Azurzak, pentsatu zuen dena. Aberri Egunaren bezperan, gauzez egin zuten lana.

Erregimenaren ahotsa zen Radio San Sebastian, EAJ-8 emisorea; Euskal Herri oso-tik entzuten zen, eta Igeldon zegoen. Emisorearen hariak, postez poste, hiritik Igeldoraino

iristen ziren. Taldeko batek telefonotan egiten zuen lana, eta poste batera igota, irratia haria aurkitu, eta hartune bat jarri zion beste mikrofono batera. Biharamun eguerdian, Aberri Egunez, Radio San Sebastianen programa moztu eta bi esaldi esatera iritsi ziren: "Euskotarrak entzun, gaur Aberri Eguna dugu! Gora Euzkadi Askatuta!"

1951n EAJtik bota zintuzten. Zergatik?

Urte hartantxe ezkondu nintzen, eta bidaia egin genuen Iruñean, Bilbon eta Gasteizen barrena. Gasteizen kartzelan zeuden hiru laguni egin nien bisita. Agote, Larrea eta Bera-koetxea ziren, horietako bi kartzelan zeuden Aberri Egunean Radio San Sebastian moztu zutelako. Bisitan karta bat pasa zidaten, Jose Antonio Agirreren zat. Agirrerekin kontaktua zuen beste bati eman nion nik gutuna. Gero Agirreren erantzuna etorri zen, baina ez zen nire bitartez etorri. Eta partidutik bidali ninduten, diziplinarik ezagatik. Zeloak dira azkenean, zaharrok ditugun zeloak.

Radio San Sebastian moztu zuen ingeniari bera, Jose Joaquin de Azurza, izan zen Euskal Herrirako irratia klandestino bat asmatu zuena, Venezuelen egongo zena...

Halaxe da, Radio Euzkadi ere bere asmakizuna izan zen. Aberri Egunean irratia moztu

Beterriko Liburua
44 posta kutxa
20150 Amasa-Villabona
943696450
beterrikoliburua@topagunea.com
www.larramendi.org

Beterri-Aitzondo
Gerora Bidean

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura eta Euskarako
Departamentua

Beterriko Liburua Literatur Aipamena 2003

*Lagun iezaguzu iazko libururik
gogokoena aukeratzen...
Bidali zure proposamena!*

BetErriKo LibuRua 2003

Izen-deiturak

Herria

Nire ProposaMena

1.-Liburua

Egilea

2.-Liburua

Egilea

zutenean, Jose Joaquini etxera joan zitzaizkion bila. Leihotik patiora salto egin eta ihes egin zuen. Venezuelara joan zen, eta han pentsatu zuen posible zela Venezuelatik egitea Euskal Herrian entzuteko irratia bat. Inge-niari burua zuen, argia zen oso.

Radio Euzkadi sortu zen hala. Irrati klandestino bat zen, inork ez zuen jakin behar non zegoen (zine-man ikusten denez, alemaniarrek bazituzten aparatu modernoak jakiteko irratia uhinak nondik zetozen). Horregatik jarri genion Txalupa izena, denek pentsa zezaten itsa-sontzi batetik emititzen zela. Munduaren azken puntan zegoen irratia, Venezuelako oihan batean.

Zu Radio Euzkadiko kolaboratzailea zinen. Hemengo berri emanez gutunak bidaltzen zenituen. "Jon de Igueldo" zenuen irratiko ezizena. Inork ba al zekien zu zinela "Jon de Igueldo"?

Nire emazteak ere ez zekien, orain gutxi jakin du ni nintzela "Jon de Igueldo". Jendea-ri kalean komentarioak entzuten nizkion: "Entzun duzu Radio Euzkadi? Esan dute halako etxetakoak erregimenaren aldeko oihuak egin zituela, edo Don Nemesio apaizak halako egin duela...". Gustura entzuten nituen komentario horiek, jendearengana iris-tea zelako gure sari txikia. Hori bai, irradian esaten nituen denak egia puruak ziren, ez nuen ziririk sartzen.

Agirre lehendakariari buruz, Amerikan pasatako garaiaz dakigu gutxien. CIArekin kolaboratu zuela uste duzu?

Agirrek ez dakit, baina guk bai. Nik beti egia esango dut, nahiz nire kalterako izan. Ingele-sekin eta Amerikarrekin kolaboratzen genuen, hemen bertatik, muga hortxe baitugu. Euskal Herriko informazioa ematen zuten. Eta Ame-rikarrek dirua ematen ziguten; Ingelesek ez, baina kontaktua bazegoen haiekin ere. Eta nik hori badakit, bi lagun banituelako lotura zuzena zutenak, bata ingelesekin eta besteak ame-rikarrekin. Baina hilei errespetua zor; lagunek euren sekretua eraman zuten kanposantura, eta nik ez dut hortik aurrera ezer esango.

Lehen legeintzaldian Gorteetarako diputatu aukeratu zintuzten, Arzalluz eta Monforterekin batera. Konstituzioaren eztabaidan parte hartu zenuen, Defentsa Batzordean...

Nik ordea ez neukan jakintzarik. Partidua klan-destinitatetik irteten zen garaia zen, eta ni ez ninduten aukeratu gai horretan aditua nintzela-ko; estudiorik ez nuen-eta, 15 urterako ume-zurtz gelditu baikin.

Bertsua

DOINUA:
MUTH. KOKOR BAT

Hainbat bizipen, hainbat borroka zeure bizitzan pasata
Ajuriagerra eta besteak
ezin gogotik aparta.
Nor ziren askok ez zekitela
diozu zure-kasa ta
lasai, Gerardo, jendeak ez du
beraien berririk falta
Jon de Igeldok kontatu zien
pixkanaka pixkanaka.

Aitor Mendiluze

Defentsa Batzordean barrez egoten nintzen neurekiko, ikusita batzuek zer atrebentzia zuten, ideia zipitzik ere ez zeukaten gaietan ere adituei eztabaidatzeko! Teniente Jeneral bat zegoen Defentsa Batzordean: Gutiérrez Mellado. Eta berari eztabaidatzen zion, txotxolo batek, Pirinioetan zer tanke lirate-keen egokienak. Teniente Jenerala-ren erantzuna zen: "Baina gizona, gaur dauden hegazkinekin jada Piri-niorik ez dago-eta!". Eta beste txo-txoloak segi, egoskor. Teniente Jeneral batekin eztabaida zenezake politikaz, erlijioaz, gastronomiaz... baina ez berea den esparruaz!

Pixkanaka politikatik urrundu zinen. Zergatik?

Hala da, orain asanbladatar soilik joaten naiz. Urruntzen joan nintzen, gauza asko daudela-ko EAJn gustatzen ez zaizkidanak. "Eskala-tzaile" asko dago.

Gaurko egoera nola ikusten duzu?

Gaurko egoerak min handia egiten dit. Etxetik atera eta pintadak ikustea, ongi etorria emate-ko kartzelan 22 urte egon den preso bati... Pertsona horrek ez balu minik sortu, tira. Baina pertsona horrek mina eragin du, eta kaleak pintadak zikitzen dituenak badaki pin-tada horiek ez zaizkiola gustatzen herritar asko eta askori. Eta kontuz: era berean mina egiten dit, izugarri, 22 urte kartzelan pasa izana pertsona batek, badakidalako zer leku den hori. Injustizia hutsa da zigor hori, bizitza guztia hondatzen diote, ez presoari bakarrik, baita senideei ere.

Bestetik zirkunstantziak gaur askoz hobeto ikusten ditut, orduan baino. Orain euskarak badu askatasun bat (nahiz ez den erabatekoa), lehen ez zuena. Herri bezala aurrerratu dugu. Lehen ikurrina jartzea sekulako ekintza zen, gaur ez dauka meriturik. Gaur meritua da euskaraz hitz egitea, ikasketak euskaraz egitea. Bizi naizen Antigua auzoan ere, gaur kalea oso euskalduna da. Hori pentsatzean, egin dudana guztia ondo egindakotzat jotzen dut. Ez naiz damutzen nire iraganaz, berriz egingo nuke egin dudana. Baina oraingoek askoz hobeto egiten dute, buru gehiagorekin; oraingo gazte-diak askoz gehiago daki.

Ez naiz batere tragikoa, ez pesimista. Uste dut herri bezala askatasunetik geroz eta gertua-go gaudela. Gaur askatasun askoz gehiago dago, eta hori baliatzen jakin behar da. Lehenago trantsizioa egon zen bezala (ez dakit trantsizio bat izan den ere baina...), orain ere pasa behar dugu askatasun gehiagoko beste erregimen batera. ■

Hutsunea

"Ni naiz, gerran aritu ginen lagune-tatik, gaur bizirik gelditzen den gutxietako bat. Lagun horietaz oso oroitzapen ona dut; une txarrak bizi izan ditugu elkarre-kin. Nik baino askoz meritu gehia-go zutenak hilda daude gaur. Eta horrek min ematen dit, jendeak ez due-lako sekula jakingo zer egin zuten, euren nostalgia zer zen. Nire aurrekoei dena eskertu nahi diet, ezagutu ditu-dan Leizaolari, Rezolari, Jauregiri, Ajuriagerrari...".

Ihesi

Zarauzko dunak: Euskal Herriko duna bakarrenetakoak

- ❑ Ezpalak
- ❑ Argitalpenak
- ❑ Sukaldean

Denbora-pasak

- ❑ Ihesi
- ❑ Makina bat kontu

Osasuna

Jan-neurri mediterraneoari lehiakide bat agertu zaio Galizian

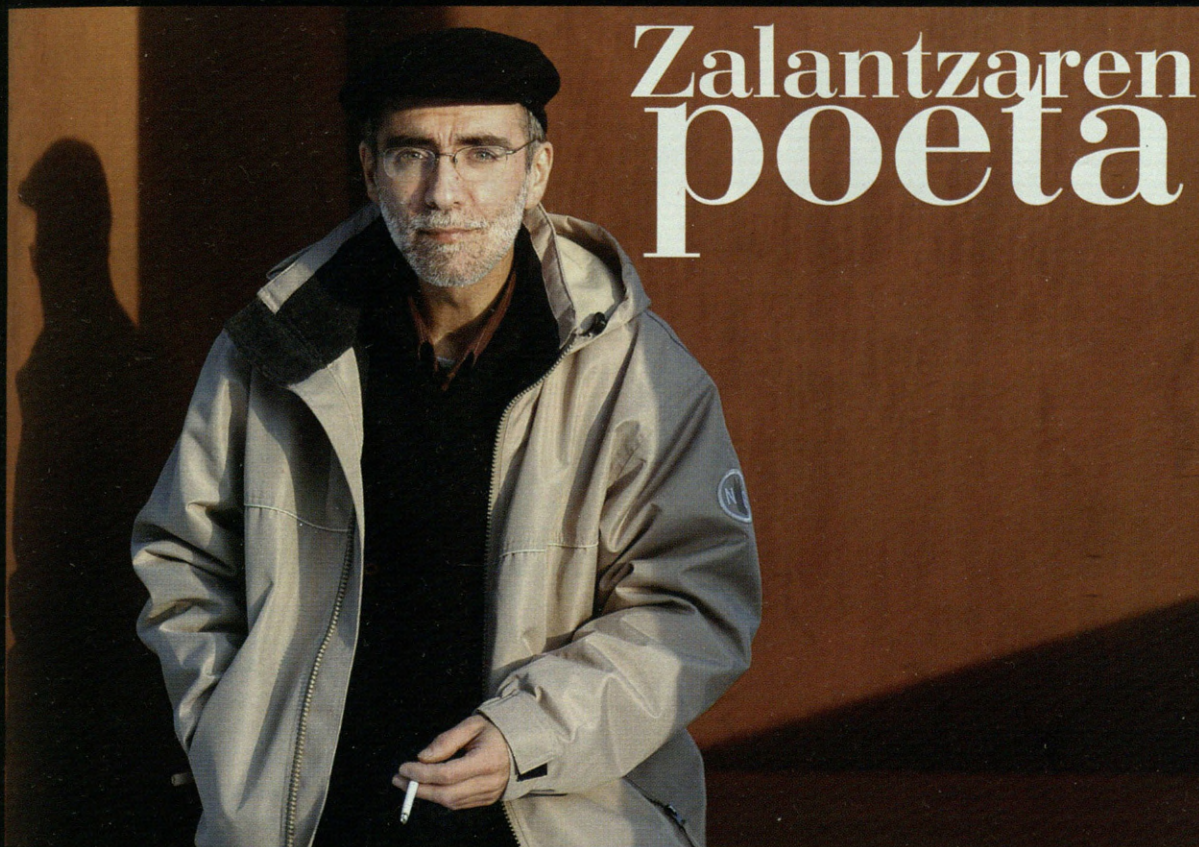
ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Gerardo Markuleta

Zalantzaren poeta

Erromantikokeria erabat baztertu, baina aldiz samurtasunetik asko eskaini nahi izan du Gerardo Markuleta IV. Joseba Jaka literatur beka irabazi eta Alberdania argitaletxearen eskutik plazaratu duen *Batak ez du bestea kentzen* liburuko poemetan. Gazterik zahartua eta orain mantso gaztetzen ari dena da Markuleta. Laburraren zale, oso bizkor bizitu zen gaztetan, eta bizipen zoragarri ugari ekarri zizkion horrek, baina baita gel-

dialdi latzak ere, eta berrogei urteren bueltan, benetan erorialdi mundiala izan zuela aitortzen du. Zulo horretatik ateratzen ari omen da oraindik, baina badaezpada-edo, "ilusioaren suari kandela" eman diezaiokegula gogoratzen digu antzekoan harrapatuak senti gaitezkeen guztioi erritmoz betetako poema zuzen hauetan, maitasunaren kutxa beltzean arakatu eta makina bat galdera ahaztezinezko egiten dituen bitartean.

«Ihesa ere beste aukera bat da, eta batzuetan onena»

PILAR IPARRAGIRRE

Argazkiak: Joseba Olalde

Hiru ataletan banatu duzu liburua. *Ifernegan* da lehena. Zer esan nahi du?

Hitz munstro bat da hori, infernua eta negua hitzen nahasketa. Negatiboa den zerbait adierazten dute biek normalean; hotza eta beroa, baina zentzu negatiboan. Beraz, *Ifernegan* hitzak okerreneko okerrera adierazi nahi du. Makalaldi hondatzaile bat adierazteko hitza da. Eta zati horretan gehienbat hori kontatzen da. Zulo horretan nola erori eta hortik altxa nahia-edo.

Bigarren atala, *Gosari jendetsua*, amodio galduen oroimena al da?

Amodio galduak eta ez galduak ageri dira hor. Eta amodioa, eta amodio-amodio ez diren giza harreman bestelakoak. Hor ageri dena ez da maitasun kontzeptu tipiko-topikoa, film amerikarretan ikusten duguna: mutilak neska ezagutzen du eta aldrearen aurrean amaitzen da istorioa. Hori albo

batera utzi dut nik. Esaten didate amodio istorio xelebreak kontatzeko joera daukadala, baina nik ikusten ditudan maitasun istorio guztiak dira xelebreak. Maitasunak amaiera du, eta berriro hasteko gaitasuna ere bai, eta normalean ez da izaten harreman bat, bakarra eta bi pertsonen artekoa. Hori oso-oso gutxitan ikusi izan dut nik. Inguruan ikusten dudak jendeak bere istorioa du maitasunean eta beste kontu batzuetan, eta gero, bada, topo egiten du bere istorioak ere badituen beste norbaitekin. Eta harremanean normalean bi pertsona baino gehiago egoten dira, beti baitago "ohi" izandakoren bat, eta erdi heltzeare dagoen besteren bat, gu adinean aurrera goaz, beste batzuek badatoz eta... Sare modukoa da hori dena, eta sare horretako beste puntu batzuei jartzen naiz ni adi.

Maitatua edo arbuaiatua, poeta beti izan da gizarte aparteko gizaki gisa hartua. Zerk bultzatzen du norbait poesia idaztera?

Irakurritako poesiak. Ez beti, baina normalean poesia irakurri izanak bultzatzen gaitu

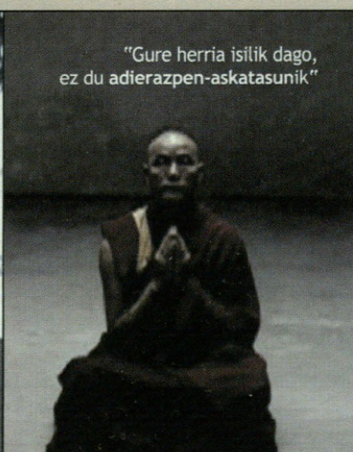

poesia idaztera. Hau da, poema batzuk disfrutatu egin ditugu, eta beste batzuk nahi genituzke gozatu ere, baina ez ditugu inon topatzen eta horiek idazteari ekiten diogu. Nik ez dakit sentsibilitate berezirik dagoen, ze nik poeta mota asko ezagutu ditut eta oso sentsibilitate mota ezberdinak dituzte. Gizar-tean zabaldua dago kontu erromantiko hori, jenioarena... Eta beharbada are okerragoa

den beste bat, poeta berdin pertsona onarena. Nik ez dut hori ikusi bazterretan. Poeten gutun trukaketetan-eta agertzen dena, benetan gauza etsigarria da. Era askotako jendea aurki dezakezu, baina normalean ego oso puztuak izan dituztenak; batzuetan hegoak ere izan dituzte, eta hegan egiteko gaitasuna, baina h-rik gabeko beste ego horrek pisu dezentetagoa ezartzen die pertsona modura.

"Gure hernari bake eskubidea ukatzen zaio"

"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Baita
Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure artean euskaraz

Dena den, haien testuek hegan egiten badute, ni testuekin geurtzen naiz.

Badira baita poeta salatzaileak ere...

Bai. Baina niri beste era bateko poesiak erakarriizan nau beti. Poesia mota horretan sozio-politiko-erlijioso egiaren bat dago, mundu ikuskera jakin eta itxi bateko adierazpideak dira nola-bait. Tribuaren hitzak jasotzen dituzte, edo hori baino gehiago, tribuari behar dituen hitzak ematen dizkiote. Niri gehiago axola zait xehetasuna, zalantza; ulertzen dut, baina honaino bakarrik, eta orduan galdera botatzen diot irakurleari.

Bai, benetan. Galdera asko egiten dituzu, erantzun ia inoiz ere ez, ordea. Zergatik?

Ez baitaukat erantzunik! Banaketa egiteko, galdera poetak eta erantzun poetak daudela esan daiteke. Eta ni galdera poeta naiz gehiago, erantzun poeta baino.

Hitzen indarrean sekulako fedea duzula ematen du, suaren eta hotzaren minetik babes gaitzaketela baitiozu. Egia ote hori?

Neurri batean bai eta bestean metaforikoa da.

Ez dut adierazi nahi konformatu, eseri zaitez eta gaitzak pasako dira, ez. Baina zenbat eta leku gehiagotan begira jarri, gehiago ulertzen dugu eta orduan eta kontsolatuago gaude

tik, elkarrentzako kontsolamendu hitzak bilatzen. Hor daukagu literatura, ahozkoa lehenengo, idatzizkoa gero. Eta jendarteko harremanetan ere ez da sinestekoa zenbat hitz aldatzen ditugun egunean-egunean, gainera garrantzirik eman gabe. Eta zenbat hitz sartzen dizkiguten, telebista dela, irratia, abesti txotxoloak direla... ze hitzak kaltegarri ere izan daitezke, hauteskunde garaian ikusten da. Baina oso kontsolagarri handiak dira.

Zure poemak irakurleari kontsolamendua eman nahian idatziak izan al dira?

Neure buruari lehenengo! Halere, kontsolamendua esateko modu bat da. Ez dut adierazi nahi konformatu, eseri zaitez eta gaitzak pasako dira,

ez. Baina zenbat eta leku gehiagotan begira jarri, gehiago ulertzen dugu eta orduan kontsolatuago gaude. Zuloetatik ateratzeko, bidean aurrera egiteko lagunduta, nolabait.

Amodio eta herio, maitasuna edo hil, beste gairik ukitzen ez duelako kexu agertzen zaio lagun bat poetari. Beste gairik ez al da?

Hain zuzen pertsonak munduko gauzarik miresgarriena zein apalena egiten gaituztenak bi horiek dira. Oso barregarri jartzen gara maitemintzen garenean, eta izugarri serio hiltzen garenean. Orduan, egoera horietan gaude aztertze modurik babesgabeenean, horietan ikusten zaizkigulako zuloak eta lotsagabekeriak, baina aldi berean duintasun itxura gordetzen dugu. Ze maitasunak indarra eta tente joateko zera ematen digu, eta heriotzak tente jartzen gaitu erremediorik gabe. Nolanahi ere, errespetu handiegia diogu heriotzari.

"Segika daukat neure burua/ aterpe emadazu gaurkoz", diozu. Dugun etsairik handiena geure

burua al da?

Bai. Beharbada gure gezurrik handiena gure erru beldurra da. Eta geure moduko gizarte batean eta geure moduko hezkuntza jasota are gehiago, dena egon izan delako eraikia errudun senti gaitzen. Sexuari beldurra, elkar ukitzeko beldurra, herritik ateratzeko beldurra, lana galtzeko beldurra, maitalea

Baina pentsa hitzik gabeko giza bizitza batean! Niri ezinezkoa iruditzen zait. Kontsolamendua, neurri handi-handi batean, hitzetatik etortzen zaigu. Plazeretatik baino gehiago. Zentzumen guztiek gozarazten gaituzte, baina gehien hitzek. Hala iruditzen zait niri behintzat. Hitzak eman zion gizakiari gizaki izatea pixka bat bederen eta horretan aritu da orduz geroz-

galtzeko beldurra... Etengabe beldurrez bizi gara, eta zuek emakumeok are gehiago. Horretan saiatzen zaizkigu, eta horri aurre egiten eta ihes egiten saiatu behar dugu. Ihes

Poetaren musikalitatea

Gerardo Markuletaren poemetan musikalitate handia dago, eta jakina, horretaz ohartu den kantaririk ere ez da falta izan gurean: Mikel Urdangarinen *Ez esan ezetz* edota Jabier Muguruzaren *Enegarren postala, filmetan bezala* kantuak ditugu esandakoaren adibide. Nolanahi ere, *Batak ez du bestea kentzen* plazaratu aurretik beste hiru poema liburu argitaratuak zituen 1963an Oñatin jaio eta gaur egun Gasteizen bizi den olerkari honek: *Larrosak, noizean behin* (1990), *Sagararren hausterrea* (1994) eta *Hautalanerako poemategia* (1999).

egiteari ere beldurra diogu, ez omen delako duina-eta; baina ihesa ere beste aukera bat da, eta batzuetan —garbi dago— onena.

Zure beste poema batek dioenez, boterearen-tzat gu guztiok gara inozo. Zuretzat, aldiz, zer da boterea?

Edozer gauza, inozoa izan ezik. Nik ez daukat fede handirik kontatu diguten moduko aurrerapenean; baina sinetsi nahi dut gizakien artean moldatzeko moduek aurrera egin dutela, eta muga batzuk jarritz eta boterea dutenak aldatuz beste era batera antola gaitzkeela. Hobeto bizi zaretela emakumeak orain, duela berrogeita hamar urte baino, eta beraz denok bizi garela pixka bat hobeto. Hori sinetsi nahi dut, baina ez dut hori ikusten. Ikusten dudana da boterearen diskurtsoa aldatu egiten dela, makillatu, baina boterea nahiko antzera dagoela banatuta, eta lehen bezain doilorki eta txarki erabiltzen dela. Beraz, kontua da boterearen mozerro horiek deskubritzea eta ahal den neurrian lotsagarri uztea, poesiak horretarako ematen duen ahalmentxo txikian.

Nolakoak zaituztegu "samurraren aldeko azken gudariok"?

Poema hori hogeita bost urte neuzkala idatzi nion adin bera betetzen zuen neska bati. Hogeita bost urte daukazula zeure burua talde batean ikusi nahi duzu, eta ikusten ditu-

zun taldeak zeure gustukoak ez badira, bada, zeurea bilatu edo asmatu egin behar duzu. Horixe egin nuen nik hor. Inguruan samurtasun gutxi ikusten nuen, batez ere samurtasun kolektibo gutxi, eta horren aldarrikapen bat edo egin nuen. ■

PAGOA KONTZERTUAK

www.salapagoa.com euskadigaztea

19/03/04	23:00h. Sustraiia	POP ROCK / DOAN
20/03/04	23:00h. 4 Itzal	ROCK / DOAN
26/03/04	23:00h. Turlash	IRISH MUSIC / DOAN
27/03/04	21:30h. Sober	ROCK / DOAN
00:45h. Sol Lagarto	ROCK / DOAN	

SARRERAK

Donostia: Bilintx - frudisk - Gong - Arcco / Irun: Bertso hop
Oñartzun: Pagoa / Baiona: Mattin Megadenda

Ezpalak

KATIXA GARATE

Jaber Muguruza

Liverpooleko LIPA goi musika eskolak gonbidatua izan da bertako ikasle aurreratuenekin bere obra lantzeko. Paul McCartney sortutako

eskolak, Espainiako artista eta interpreteen elkartarekin elkarlanean, artista bat gonbidatzen du urtero eskolak eman ditzan. Maiatzean bira bat egingo du Muguruzak ikasleekin.

Kilikolo zirku konpainiak *Chute de Cirque* lana taularatuko du Donibane Garazin hilaren 19an eta 20an. Akrobaziak dira nagusi joan den udan sortutako taldearen lehen ikusgarrian.

Karra Elejalde k zuzendari gisa egin-dako lehen filma dugu *Torapia*. Elejalde berak Carlos Zabalak eta José A. Ortegak idatzi dute gidoia. Irailean errodatutako filma udan izango da aretoetan ikusgai.

Garazi Philanthropike Orkestra k lehen diskoa kaleratu du Agorila diskoetxearen eskutik. Baionako kontserbatorioan ikasitako zortzi kidez dago osatua taldea. Herri melodiak eta zinemako kantu ezagunak bildu dituzte lehen diskoan.

Felix Ibarondo konpositorea omenduko dute Gasteiz, Oñati eta Bilbon martxoaren 27tik 29ra bitartean. Oñatiarra Parisen bizi da 1971z geroztik eta Frantziako, Espainiako eta Euskal Herriko orkestrek interpretatu dituzte bere obrak.

Jean Louis Davant idazleak 50 urteko gogoetak bildu ditu *Idazlan hautatuak* lanean. Elkarrek EKEren laguntzarekin argitaratutako liburuak iritzi, pastoral eta olerki zatiak biltzen ditu. Zuberoako, Nafarroa Behereko eta Lapurdiko euskeran nahiz batuan daude idatzita.

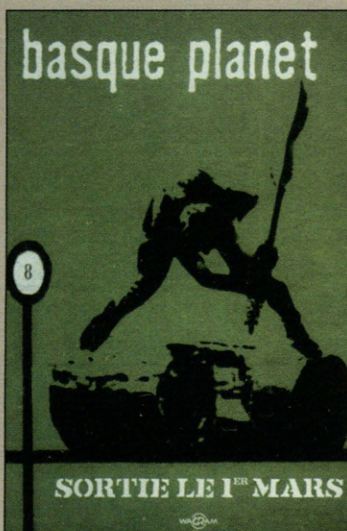

DANI BLANCO

Euskal musika ezagutarazteko

EUSKAL HERRIAN egiten den musikak arreta pizten du nazioartean. Horren adibide dira euskal talde eta bakarlariek nazioartean egiten

dituzten birak. Oskorriren *Desertore* diskoak Europako World Music Chart Europe zerrendan 9. postua lortu du oraintsu esaterako. Parisko Wagraman zigiluak *Basque Planet* diskoa atera du, euskal rockarekiko duen interesak bultzatuta. Fermin Muguruzari eman diote kantuak aukeratzeko ardura eta musikari irundarrak 14 talderen abestiak aukeratu ditu. Hona taldeak: Selektah Kolektiboa, Makala, Basque Dub Foundation, BXT, Skunk, Skalariak, Sagarroi, Betagarri, Berri Txarrak, Kuraia, Sorkun, Jousilouli, Kokein, -gailü, AK, Lisabö, Anari, Tapia eta Leturia

eta Fermin Muguruza bera. Frantzian eta Euskal Herrian da salgai diskoa.

1875-1939 bitarteko artea aztergai

ERDI AROTIK XX. mendera arteko euskal artea aztertzeke nahiari heldu zion Eusko Ikaskuntzak 1996an. Ordutik bi urtean behin artearen historiaren garai bat hartuta jardunaldiak egiten ditu. Aurtengoan, 1875-1939 bitarteko euskal artea berrikusiko du, martxoaren 25etik 27ra Donostiako Miramar jauregian. Hitzaldiez gain, Donostiako zine areto batean, garai horretan girotutako filmak proiektatuko dituzte eta martxoaren 28an ibilaldi bat antolatu dute Bilbon garaiko arkitektura ezagutzeko.

Mariasun Landak hitzok adierazi zituen *Tu Lankiden*: «Badirudi eskaera baino gehiago produzitzen dela literaturaren komertzializazioak eraginda.

Argialetxeek, gizartea bera bezala, abiadura zoroan murgildu dira eta, adituek diotenez, hori kalitaterako kalte da».

Jauko Barikeko Enarak esanak *Irutxulon*: «Garai batean, kontzertuetara jotzeko ohitura handiagoa zegoen. Sortzen ziren talde berriak ikusteko grina. Orain, taldeak ezezagunak badira, jendeak paso egiten du. Komunikabideek dute

erruaren parte handi bat. Irakurri al duzu azken urteotan maketadun talde baten kritikarik inon?».

Carlos Menak honakoa zioen *E/ Diario Vascon*: «Euskal Herriko jaialdietan zuzendaritza artistiko defizita dagoela uste dut, Belgika, Frantzia edo AEB moduko herrietako musika kezka irizpide handiagoa du».

Dora Salazarrek zera esan zuen *Irutxulon*: «Emakumea artearen objektu izatetik subjektu izatera igaro da, eta hori asko igartzen da egun egiten diren lanetan».

Euskal liburugintzaren

azterketa egin du Joan Mari Torrealdaik *Jakinen* azken zenbakian, 1976tik urtero egin ohi duen bezala. 2002an 1.586 liburua argitaratu ziren euskaraz eta ele bitan, 2001ean baino 98 lan gehiago. Torrealdaik liburugintza krisian ez dagoela baina betiko arazo sakonetan murgilduta dagoela adierazi du. 2002an plazaratutako 1.586 tituluak 270 agentek argitaratu zituzten eta %60,4k titulu bakarra atera zuen. Horrenbestez, "etorkizuna gutxieneko azpiegitura duten argitaletxeek bakarrik bermatuko dute". Irakurzaletasunaren beherakada, sorkuntza bermatuta ez egotea, beste euskarrien hazkundea, erakundeen politika desagokia... kezka ugari agertu ditu adituak.

80ko punka berpizten. Punka eta 80ko hamarkadako euskal musika hizpide da gero eta gehiagotan. Horren adibide ditugu Iker Barandiaranen *Hamar elkarrizketa* eta Roberto Mosoren

Flores en la basura esate baterako. Oñatiko Gaztelekuan tarte berezia eskaintzen diote musikari: talde historikoen bideoak eta dokumentalak direla, kontzertuak direla... Duela hogeitau urte Odio, Cirrosis, RIP, Cicatriz en la matriz, Ultimo resorte, Vulpess, Desorden eta Basurak kontzertu erraldoia eskaini zuten Oñatiko plazako pilotalekuan. Hura oroitzeko eta omentzeko, punk kontzertua antolatu dute Oñatiko Gaztelekuan. Oraingo honetan, Comando 9mm, Kañeria 13, Golpe de estado, Subversion X, Penadas por la ley, Las perras del infierno, Josu Distorsion y los de puente romano eta Makarras ari-tuko dira taula gainean.

LANDER HERNÁNDEZ DE ARRIOLABE / ARGIAKI PRESS

Mira itxita

Gogor saiatu dira Mira antzokiko zuzendari Pablo Zubikarai eta bertako kideak antzokia ez ixteko, baina ez da posible izan. Itxita dago antzokia eta etsituta antzokio langile eta lagunak. Uztailetik egoera ekonomiko itogarrian ziren eta orduan jaso zuten antzokiaren jabearen lehen oharpena alokairuagatik zuten zorra zela-eta. Ordutik gogotik saiatu dira irtenbide bat bilatzen. Pablo Zubikarai gose greba egin zuen egoeraren larria adierazteko, 2000ko San Ferminetan antzokia zabaldu zutenetik ez baitute erakundeetatik diru-laguntzarik jaso. Aurtengo laguntzen deialdira aurkeztu dira eta ez dakigu oraino emango ote dieten. Antzokia itxita egoteak gauzak zaildu ditzake. Itxierak hipotekatutako hiru etxebizitza eta lau lanpostu galtzea ekarriko die. Antzokiak laguntza eskuratuz gero, jabea prest da beste kontratu bat negoziatzeko. Esperantza tipi bat geratzen da. Antzerkia jendartera helarazteko gogoz ahalegintzen den jendeak bestelako ordaina merezi baitu.

Gazte Topagunea sorkuntza bultzatzen

EGUNGO KULTURA EREDUA salatuko du aurtien apirilaren 9tik 12ra Itsasondan egingo den Gazte Topagunea. Baina ez da salaketa hutsean geratuko. Bizi eredu askatzaileagoak sustatzeko asmoz, gazteei kultur sorkuntzak egiteko eskatu die. Herriz herri tokian tokiko sortzaile gazteekin bildu dira eta "gazteria askea" ideia oinarri hartuta kultur lanak egiteko eskatu diete. Lanok Topagunean plazaratuko dituzte eta liburuxka eta CD-ROM formatuetan ezagutaraziko dituzte. Musika, bertsolaritza, poesia... askotariko lanak jaso ditu Topaguneak eta martxoaren bukaera bitartean horiek aurkezteko ekitaldiak egingo ditu.

G. GARAIALDE / ARGIAKI PRESS

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Gerrateko ogia

Deborah Ellis

IBAIZABAL
156 orrialde
9,39 euro

Neska afganiar baten istorioa

Talibanen gobernuaren garaian Kabulén bizi den hamaika urteko neska du protagonista Aitor Aranak euskaratu duen Deborah Ellis-en *Gerrateko ogiak*. Talibanekin Afganistango emakumezko guztiek debekatuta zuten etxetik irteera eta dirua irabaztea. Aita atxilotzen dutenean, neska horren familia txiroak halabeharrezko irtenbidea bilatu beharko du aurrera atera ahal izateko: neskati-lak mutil bihurtu beharko du, mutila izanik eragozpenik gabe azokara joan ahal izango duelako etxean behar dutena erostera. Deborah Ellis kanadarra aspalditik dago konprometituta justizia

ekonomiko, mugimendu bakezale eta emakumeen eskubideen aldeko borrokaekin. *Gerrateko ogia* gazteentzat idazten dituen nobeletako bat da. |

De Morbo Pustulato, sive Lenticulari, quem Nostrates Tabardillo Apellant

Alonso López de Corella

MEDIKUNTZA ETA ZIENTZIA HISTORIAREN
EUSKAL MUSEOA
110 orrialde/ 10 euro

1518an Corellan jaiotako sendagilearen lan klasikoa

Medikuntza eta Zientzia Historiaren Euskal Museoak José Ramón Gurpeguik egindako hitzaurrearekin plazaratu duen Alonso Lópezen liburu honen izenburu zehatza *De Morbo Postulato, sive Lenticulari, quem Nostrates Tabardillo Apellant. Sobre la enfermedad pustulada o lenticular, que los nuestros llaman Tabardillo* da, eta hildako gehiegi ez eragin arren garai batean endemikoa izatera iritsi zen izurrite bati buruz dihardu. 1545eko lan batean detektatu ei zen aurrenekoz gaixotasun horren izena, 1393-1394an Sevillak jasandako hainbat tabardillo izurrite aipatzen zituen lanean. Geroztik hari buruzko bibliografia ugartu zen, baina Corellan sortutako Alonso Lópezen lan hau beti klasikotzat hartu izan da. |

Historiaurretik gaur eguneraino

Kolorearen arteek historiaurretik gaur eguneraino Euskal Herriko lurralde bakoitzean utzi dizkiguten irudien eta errepresentazio piktorikoen sintesi bat egin nahi izan du Juan José Usabiagak *Euskal Gaiak: Euskal Herriko Pintura* liburuan. Paleolito garaiko hormetako pinturetatik hasiz, pospaleolitikoekin jarraitu, erromatarren kolonizazio garaikoekin segi, Berandateko Antzinateak eta Goiko Erdi Aroak, gotikoaren mendeek, errenazimenduak, barrokoak eta rococoak zein XIX. eta XX. mendeek utzi dizkiguten irudi eta errepresentazio piktorikoen multzo hautatu bat aurkeztu du. Aditu ez garenok ere artearen une gogoangarri horiek Euskal Herriko pinturaren historia modu xume batean ulertzeko ahalbidea emango digutenaren esperantzaz. |

Euskal Gaiak: Euskal Herriko Pintura

Juan José Usabiaga

IBAIZABAL, HARIADNA
143 orrialde
13 euro

Maria Dolores Agirre gogoan

Euskalerriaren Adiskideen Elkarteko Boletinareneuskarazko gehigarria den *Egan*en azkenengo zenbakian, Maria Dolores Agirre (1903-1997) eta hark egindako lana gogoratzen du Patri Urkizuk. Besteak beste, antzerkigile ospetsu askoren obrak euskaratu eta gurean taularatu izana zor zaio Maria Dolores Agirreri. Hain zuzen emakume errezildar honek 1966an itzulitako Michael V. Gazzoren *Txapela bete euri* eguneratua eskaintzen du ere *Egan*ek bere Sorkuntza atalean. Baina, jakina, gai gehiago ere badira bere orrialdeetan, hala nola Patxi Ezkiagak Iñaki Oleabeagaren inguruan osatutakoa, Piarres Xarritonek Etienne Salaberryren mendeurrenean oroituzuen Euskalzaleen Biltzarra (1901-2003), edota Pako Sudupek Euskaltzaleen Biltzar berrituaz egindakoa, kasu. |

Egan

Batzuen artean

EUSKALERRIAREN
ADISKIDEEN ELKARTEKO
BOLETINAREN EUSKARAZKO
GEHIGARRIA
270 orrialde
18 euro

Oporren zirrara
Karlos Santisteban
Desclee De Brouwer
128 orrialde
8 euro

Irati eta Iker ezustekoz betetako hotelean

Karlos Santistebanek idatzia eta Enrique Morentek marraztua da Mediterraneo aldeko hotel batean neska-mutil gaztetxo batzuei bizitzeko egokitzen zaizkien ezustekoei buruzko kontakizun hau. Poz-pozik abiatu zen Irati oporretara, eta ez bakarrik uda garaia izugarri maite duelako edo hainbat herritan jaiak izaten direlako eta primeran pasa ohi duelako berbetan berandu arte lagunekin dantzan, ez. Oraingoan beti gustatu izan zitzaion bere gelako laguna ere beraiekin zihoan oporretara! Iritsi ziren hotelera eta gurasoek esan bezala, haurrentzako animazioa zegoen eta egiteko

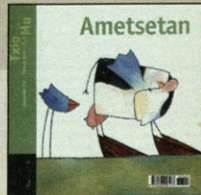
ekintza-zerrenda luzea: dantza, igeriketa, mendia, altxorren bila... baina hara non ez zen han animarik ere ikusten. I

Txio eta Muren bi istorio labor etxeko txikiarentzat

Bi istorio laborrez osatua dago etxeko txikiarentzat proposa den marrazki handiko, elkarriketa laborreko eta azal lodiko liburu hau. Beti elkarrekin jolastuz eta ikasten dabil-tzan bi lagun gorabeherak kontatzen dira bertan. Txio txoritxo eta Mu behia ditugu lagun horiek, eta oraingoan "Ametsetan" edo "Lokatsetan" aurkitzen ditugu, liburu irekitzen den aldearen arabera. Izan ere, Ibaizabal argitaletxeko bilduma honetako liburuak berezitasun hori dute, bi aldetatik hasita irakur daitezke patxada eder askoan. I

Txio eta Mu: Ametsetan

Marjolin Hof/ Smit
IBAIZABAL
14 orrialde / 4,10 euro

EDORTA KORTADI OLANO

"Era errazean Chillidaren garrantzia azaltzen saiatu naiz"

Zeintzuk dira liburu honen ezaguzari nagusiak?

Lan honen helburua ez da izan Chillidari buruzko irakurketa oso ausarta edo berria egitea, orain arte haren gainean idatzi diren liburu guztien bilduma edo sintesi on bat eskaintzea baizik, jendeak erraz uler dezan zergatik diren garrantzitsu Eduardo Chillida eta berak sortutako artelanak.

Eta zein bide aukeratu zenuen hori egiteko?

Bere artearen ingurunea nabarmendu behar nuen, agerian jarri ahal izateko zergatik den Chillida garrantzitsu bai euskaldunentzat eta baita mundu zabalerako ere. Eta horretarako, Chillidaren artelanak aurkeztu ditut, eta lehendabiziko garaietakoetatik hasiz bukaerainokoak arte Euskal Herriarekin eta XX. mendean zehar munduan sortu diren arte korronte nagusiekin zer-nolako lotura izan duten azaltzen saiatu naiz, ahalik eta erarik errazanean

Zaila gertatu al zaizu hori guztia erraz azaltzea?

Beno, badakit arte alorrekoai kosta egiten zai-gula gauzak hitz errazekin azaltzea, baina nik uste dut posible dela jendeari adieraztea, adibidez, zergatik burdinarekin, Euskal Herriko meategietan sortu eta Euskal Herriko garapena eta industrializazioaren garapena ahalbidetu dituen material horrekin, izpirituzko artelan batzuek egitea ere ahal den. Chillidak askotan azaldu izan zituen halako ideiak, eta ni ausartu egin naiz Martin Ugalderen *Conversaciones con Eduardo Chillida* liburuan jasoak dauden bere pentsamendu horietatik batzuk nire liburuan tartekatzen. Hori izan da nire ausardia.

I. U. / ARGAZKI PRESS

egileari galdezka

Kortadi, Chillidaren bizitzaz eta artelanez

Edorta Kortadik Madrileko Síntesis argitaletxeak eskatuta burutu duen

lan honen izenburu zehatza *Una mirada sobre Eduardo Chillida. Vida y obra de un artista universal* da, eta munduan barrena ezaguna egin zen eskultore euskaldun honen bizitzaren zertzelada nagusienak biltzeaz batera, berak sortutako artelanen gaineko zehaztasunak eskaintzen ditu, era zuzen eta errazean. Makina bat artikulatu idatziak zituen Edorta Kortadik Eduardo Chillida eta haren artelanari buruz, eskultorea hil eta Madrileko RNEtik deia jaso zuenerako, zendutako artistari buruz zer edo zer esan zezan. Kortadik irrati egindako aitorpen haiek batik bat artea hizpide duten liburuak plazaratzen dituen Síntesis argitaletxeko zuzendariak entzun zituen, eta berehala deitu zion arte kritikari

Una mirada sobre Eduardo Chillida

Edorta Kortadi
Olano

SÍNTESIS

166 or. / 11,75 euro

euskaldunari, galdetuz ea gai izango ote zen ezagutza artistiko maila goren samarreko baina aldi berean irakurterreza izango zen Chillidari buruzko liburu bat idazteko galdetuz. Onartu zuen erronka Kortadik, eta emaitza Síntesisekoen gustukoa izan da, jarraian beste liburu bat idazteko eskaera egin baitiote: oraindik bukatzeaz duen Jorge Oteizari buruzkoa. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Beraz	▼	Aulkiak	▼	Nahia	▼	Ikasketa	▼	
	Ahamenak		Erro., ekarri		Salvador artista		Ez eme		
	▶		▼		▼		▼		
	Detekta- gailuak	▶							Anaien emazteak
	*								▼
	DEITURA								
*	IZENA	▼	Partituren euskarrria	▶			Begira	▶	
	Etxea		I. sakra- mentua				Nafarroako urtegia		
▶		▼			Nori atzizkia	▶	Eguzki	▶	
					Atomo kargadun		Labore hautsa	▼	
Eraso azkarra	▶				▼		Diruzko zigor	▶	
Guraso arra							Gabarra txikiak		
▶				Bizkaieraz, arana	▶		▼		
				Jainko egiptoarra					
Bizkaieraz, berri	▶			▼		51	▶	Kontso. bustia	▶
Bakoitzak sei						Barioa		Gelaren erdian	
▶					Banu	▶	▼		
					1000				
Gauerokoa	▶			Pl., zuhaitz mota	▶				

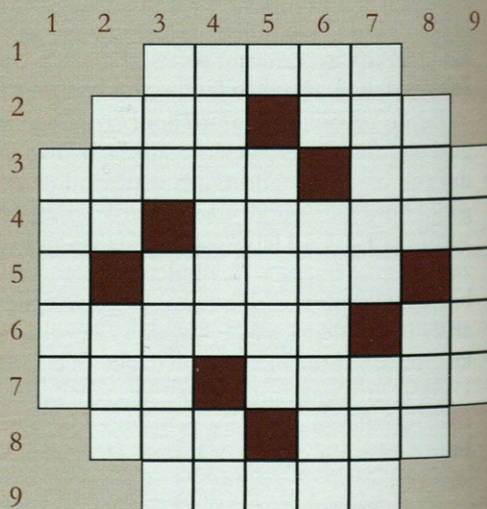
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Hego Amerikako estatua. 2.- Jardun. Gaixo. 3.- Dokumentu. Izaniko. 4.- Hizki grekoa. VII. hilabete. 5.- Lehenengoa. Biloak. Bokala. 6.- Ezin hobe. Musaren hasieran. 7.- Ofizial turkiarra. Akaso, beharbada, menturaz. 8.- Duda partikula. Zangoaren atal. 9.- Belardi.

GOITIK BEHERA

1.- Euskal Herriaren hegoaldeko lurraldea. 2.- Areagotzeko partikula. Gora egin. 3.- Hiru adierazteko aurrizkia. Erregai mota. 4.- Musika tresna. Bokal errepikatua. 5.- Iodoaren ikur kimikoa. Zuhaitz mota. Berrogeita hamar. 6.- Egile atzizkia. Jatorriz argentinarra den dantza. 7.- Zoroak. Hiru. 8.- Landare mota. Irlandako irla. 9.- Bizitasunik gabe.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:

LIERNI ARRIETA

Zarauzko dunak (Gipuzkoa)

Haurrekin hondar arteko uhinetan

Zarautz ederrera gerturatuko gara aste honetako txangoan. Gipuzkoako kostaldean, itsasoak bete-betean laztantzen du herri hau, hondartza zoragarri eta luzea urratuz. Udako turismoa alde batera utziz, hondartzaren eskuin muturrean dauden dunak eta estuario txikia

ezagutzea proposatuko dizuegu. Txangoa erraza da, asko ibiltzea atsegin ez duenarentzat edo asko ibili ezin duenarentzat, haur eta adinekoentzat, esate baterako. Bidea, errazaz gain, oso aberatsa da, hainbat ekosistemaz osatua: dunez, estuarioez, padurez...

Herrian bertan, bada gun bat, biotopo bat, erreka eta hondartzaren ingurua babesten dituen. Dunak zirela eta, 1997ko otsailaren 25ean Inurritzako biotopoa izendatu zen, 51Ha-ko azalera babesten zuen. Dunez gain, Inurritza ibai txikiaren estuarioa eta padura babestu ziren, besteak beste. Itsasotik gatzela hondartzaren atze aldean hondarra egonkortzen duten landare multzoek duna finkoak sortzen dituzte. Euskal Herrian oso egoera kaskarrean daude dunak. Oso ugariak ez izateaz gain, gizakiak bertan hiriak eraikitze-ko leku paregabeak dira, itsas ertzeko lautada hareatsu eta zingiratsu hauek. Bere kontserbazio maila, eta ekosistema honen urritasuna kontuan izanda, babestu zen bere garaian, Inurritza.

Ibilbidea oso erraza delako, motza eta maldarik gabekoa alegia, hurrekin arratsalde edo goiz pasa egiteko egokia da. Naturak alderdi desberdin bat erakusten digu ibilbide honetan zehar. Padurako zenbait hegaztiren joan-etorri luzeak eta landareek lurrarekiko duten lotura, kontrajartzen dira. Mila kontu ikusi, ukitu eta entzun ditzakete haur, gazte, heldu eta adinekoek. Kontu hauetako batzuk paneletan txukun-txukun azalduak daude.

Orietik edo A8 autopistatik gatzela, Zarautz zeharkatzen duen erre-pide nagusiak ibai bat, Inurritza ibaia, igarotzen du. Berehala, eskui-

Hondar geruza ederra ikusiko genuelakoan abiatu ginen Zarautzko dunetara, eta ustekabeen, elurrez estalitako hondartza ingurunea topatu genuen.

Keta: Getariako arrantzale prestu eta lotsatia

Zarauzko hondartzatik garbi ikusten den lur mutur edo irla dugu San Anton, Getariako Arratoia. Bada istorio mitologiko bat mendixka honen jatorriari buruzkoa eta haurrei zein helduei paisaia paregabe honetan belarriak gozatzeko konta diezaiekeguna:

Kondaira honek dioenez, behin batean arrantzale gazte, langile, lerdin eta bihotz oneko bat bizi zen Getarian, Keta izenekoa. Herriko emakume gehienan ametsa zen Keta. Baina, bi emakume ltegi eta Alsakarte izenekoak, mutil harekin maiteminduta zeuden eta nork bereganatuko lehian zebiltzan. Bi neska haiek maite zutela eta, mutikoa oso pozik zegoen, baina aldi berean lotsatuta, eta horregatik ez zien kasu handirik egiten bataren eta bestearen losintxei. Jaramonik eza zela eta, bi emakumeak hasieran aztoratuta ibili ziren, baina gero haserrearekin hartu zituen, biek uste baitzuten mutilak kasurik ez egitearen errua bestearena zela. Horrela ibili ziren denboraldi batean. Baina, behin batean, Ketak Golindo mendi hegalauren lautada batean, paseatzen zihoala, bi emakumeak borrokan topatu zituen, kolpeka eta tiraka, amorraren amorruez. Zapuztuta, trukean maitasunik jasotzen ez duten maitaleak zitaltzen diren moduan ari ziren biak.

Hain zen sentibera Keta on puska hura, minduta eta zentzumena nahastuta, ezin izan zuen jasan liskar hark eragiten zion errudun sentimendua eta zeruari harri bihurtzeko eskatu zion. Bere eskaria bete eta berehala itsas barrenetik egundoko hareharritzko uhartea azaldu zen, makurtutako arratoi baten gorputzaren itxurakoa, Getariako badia ixten zuena: horra hor San Anton mendiaren jatorria. Keta harri bihurturiko mendixkaren alboan sortu zen herriak bere izena jaso zuen Ketarri, Getaria.

Baina zer gertatu zen bi emakumeekin? Euren irrika eta lo galtzeen eragilea gizaki izateari utzi eta behin betiko Getariako paisaiaren zati bihurtu zela konturatu zirenean, ltegi eta Alsakarte emakume xalo haiek, lotsaren lotsez, oihuka eta negarka hasi eta eurei ere gauza bera gertatzea nahi zutela eskatu zuten: jainko ahaltsuek entzun eta gaur egun biak han daude harritzko beso bihurtuta, Altxokoarri eta lteko lurmuturrak baitira. Elkarrengandik hurbil, baina bananduta, eta begirada beti-betiko Ketarengan dutela.

Dunetako esnebelarra

nera eginez eraikuntza artean sartuz, ibilgailua utzi eta txangoari ekingo diogu. Inurritza ibaitxoa zeharkatzen duen zubian egingo dugu lehen geldialdia. Ibaitxo honi duela gutxi arte "rio peste" deitzen zitzaion zuen kiratsa dela eta, baina gaur egun kontuak beste batzuk dira eta ibaiaren ur kalitatea asko hobetu da. Baita bere usaina ere. Zubia igaro ondoren ezkerretara doan bideari jarraituz, ibaiaren eskuinaldean behera egingo dugu. Ibaia itsasoratzen diren lekuetan lur ezeonkor, gozo eta emankorrak izaten dira. Gizakiak bertan baratzean aritzen dira.

Aurrerago araztegia dugu, ibai honen ur kalitatea hobetu duena. Araztegiaren ondoren, zuhaitz batzuk landatu berri dituzte eta hauen artean dago azala bereizgarri duen artelatza. Kortxoa ateratzeko erabili ohi da zuhaitz hori. Haurrei kortxo hau aurkitzeko erronka bota diezaiekegu ibilbidearen zati honetan.

Paduraren alboan goaz. Padura, ibaia itsasoratzen den gunean sortzen da. Ur gezak eta ur gaziak bat egiten dute eta bertako bizidunak gatz kontzentrazio aldaketa honi aurre egin behar izaten dio, behin eta berriro. Hemen bizi direnak oso bereziak dira batez ere urarekin kontaktuan dauden arrain, molusku, alga eta landareak. Egunero bi aldiz ur

Dunak indartzeko plan berria abian da

Zarauzko Arkamurka Natur Taldeak, Gipuzkoako Foru Aldundiak eta Zarauzko Udalak Ecologia Litoral enpresa kantabriarraren laguntzaz, hil honen 13an jarri zuten abian dunak indartzeko plan berria. Dunaren higadura murriztu eta bere eremua zabaltzeko helburuarekin, 60.000 landare landatuko dituzte eta baita hondar kapta-doreak jarri ere. Batez ere, zain luzeak dituen eta hondarra heltzen duen Hareondoko deituri-ko *Ammophila Arenaria* landarea landatuko dute, eta jendeak zapalduz eginiko bidezidorre-tan, adar txikiz eta txilarrez eginiko egiturak jarriko dituzte. Asmoa duna osasuntsuagoa eta handiagoa egitea da.

Ibilbidean zehar, dunei buruzko eta horien landaretzari buruzko informazioa azaltzen duten panelak aurkituko ditugu.

gazia izaten dute eta beste bi aldiz ur geza. Paisaiari so eginez ibai ertzeko landareetan erreparatuko dugu. Paduraren alboan dauden landareek alfonbrak dirudite, kolore mosaikoa osaturik. Berde tonu bakoitzean landare bat gailentzen da. Moluskuak ere baldintza hauetara egokituak daude, baita arrainak ere. Arrainen kasuan, gaztetxoak ugari izaten dira. Baldintza gogorretako inguru hauek oso emankorrak dira eta elikagaia edonon baino gehiago dago. Janari festa horretara inguratzen dira hegaztiak ere: txirritxoak, itsas mikak, kuliska buztan-beltzak, kurlinta handiak, hegaberak, buztanika-

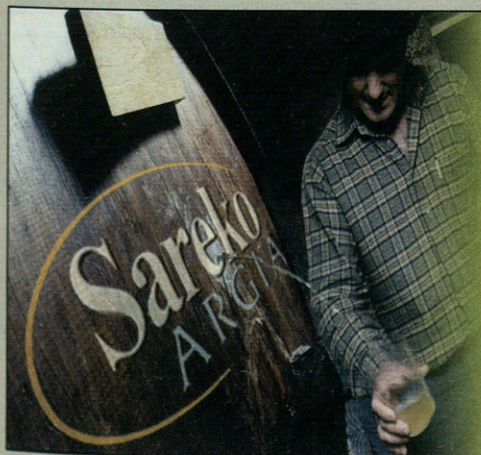
rak, lezkariak, ihi txoriak, bernarri-zak, buztangorriak eta kaioak, besteak beste. Hemen bizi dira, batzuk udan bakarrik besteak neguan, besteak egun bat edo beste igarotzen dute beren migrazio luzean atsedean hartuz. Eta bada urte guztian zehar inguru hauetan bizi denik ere.

Ibaia itsasoratzen denean zubia zeharkatu eta hondartzak eta dunak aurrez aurre topatuko ditugu. Eskuin-eta, iparraldean itsasoa eta hegoal-dera begiratzen dugunarekin batera hondartza eta duna primarioa. Eta dunetan, mila kontu: dunak nola sortzen diren, hondar pilaketa nola burutzen den, gizakiak nola suntsitu

duen... baina batez ere, landare hauek jasan behar izaten duten estres hidrikoa, egarria alegia. Dunak zeharkatu-ko ditugu, horretarako egokituriko bidezidorretatik eta panelak irakurriz. Bertako landareak ikusi, aztertu eta ukituko ditugu, baina hautsi edo zant-patu gabe. Bidean hondartzara jaitsi eta itsasoa aurrean dugula, San Anton Getariako arratoia ikusiz, Ketaren istorioa kontatu diezaiekegu gazte-txoei, edo zergatik ez, helduei ere.

Ibilbidea itzuliz, dunak amaitzen direnean, ezkerretara jarraituko dugu. Haurrekin gozatu baldin badugu txangoaz, azken abentura proposa diezaiekegu beraiei: zeinek lehenago aurkitu ibilgailua edo zein iritsi lehenago txangoa hasi duguneko puntura.

Errepideen eta etxeen ordez, garai batean, duna primarioak, sekundarioak eta gainerakoak izango zirela pentsatuz helduko gara abiapuntura. ■

- Sagardogileen gida
- Sagardoa Euskal Herrian eta munduan
- Tresnak
- Prozesua
- Gaitzak eta arazoak
- Sagarra
- Loturak

www.argia.com/sagardoa

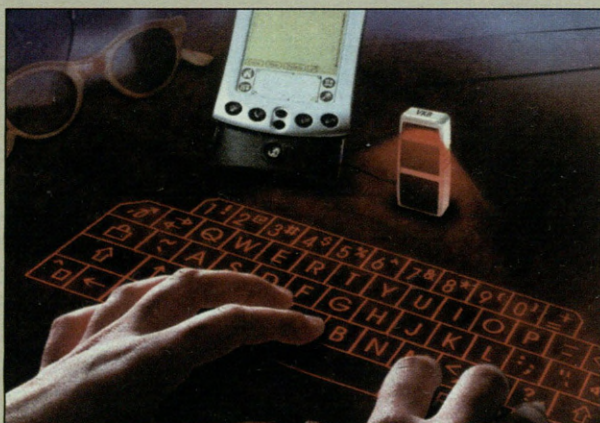
Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

TEKNOLOGIA BERRIAK

Teklatu birtuala

TRESNA ELEKTRONIKOEN MINIATURATZEA imajinatzen ere zail egiten den neurietara heltzen ari da, eta honen ondorioz, baita aparatuen itxura bera ere. Vkb Inc. firma israeldarrak, elementuak neurri mikroskopioretara muga-

tzen dituen teknologia berriei esker, Virtual Keyboard deritzon teklatua asmatu du. Berez existitzen ez den teklatu hau PDA edota ordenagailu eta telefono eramangarrien mesederako pentsatuta dago. Hau du funtzionamendua: Laser batek teklatuaren irudia azalera lau baten gainean proiektatzen du. Bertan hatzak ipini eta tekla presiorik egin gabe ukitzen dira. Aparatua dauden sentsoreek hatzen mugimendua eta sakatu nahi izan den letra detektatzen dute. Teklatu arruntetako tekla sakatzearan egiten diren hotsak ere imitatzen ditu. **I**

ENERGIA

Urre beltzaren ordezkoko bila

ERREGAI FOSILEN ORDEZKO merke, eraginkor eta garbia aurkitzeko saioak etengabeak dira. Alor horretako ikerketen artean, Erresuma Batuko bi adibide ditugu hemen aipagai. Tarik Al-Shemmeri Staffordshire-ko ingeniariak, esaterako, landare-olioa esterifikatuz lortu nahi du erronka. Alegia, euri azidoa ez areagotzeko ahaleginetan, azufre dioxidorik produzitzen ez duen biodiesela lortu nahi du. Biodiesel hau, landako populazio gune txikietarako aproposa izan liteke, argindarra eta bero-

Osasuna

JABIER AGIRRE

Jan-neurri mediterraneoari lehiakide bat agertu zaio Galizian

SARRITAN hitz egin dugu "jan-neurri mediterraneoaz". Dieta horrek osasunarentzat ekartzen dituen mesedeak nik uste argi eta garbi frogatu direla era guztietako ikerketetan. Bada, azken urteotan gero eta gehiago aipatzen da, adituen mailan bederen, "dieta atlantiko-galiziarra" dei genezakeena. Zer-nolakoa da dieta hori? Lurralde horietako arrantzale-jendeak betidanik eduki duten jateko modua, ukitu txiki batzuekin.

2000. urtean XXI. Mendeko Elikadura eta Nutrizioari buruzko Ikastaroa egin zen Baionan (Galizian). Eta bertan aurkeztutako hainbat ikerketak erakusten zuen bezala, Galiziako biztanleak denbora luzeagoan bizi ziren, beste talde batzuekin konparatuz gero. Bestalde, frogatu zen kostalde galiziarreko biztanleek barrualdean bizi direnek baino alterazio zerebrobaskular gutxiago izan ohi dituztela. Hortik sortu zen dieta atlantikoa hobeto ikertu eta aztertzeke proiektua, eta hortik atera da geroztik dieta atlantiko-galiziarra bezala bataiatu izan dena.

Arraina, mariskoak eta moluskuak dira jan-neurri horren oinarria. Eta itsasoko produktu horietan dago, hain zuzen ere, dieta osasungarria izatearen arrazoiak.

Arrainaren gantzak omega-3 izeneko gantz-azido asko ditu, eta horiek zeregin oso garrantzitsua dute hainbat gaixotasunen prebentzioan. Ez bakarrik gaitz kardiobaskularretan, baita gaixotasunen autoimmuneetan (lupus eritematosoa, Crohn-en gaixotasuna, eta horrelakoetan), hipertentsio arterialean eta minbizi-mota batzuetan ere; bularrekoan, kolonekoan eta prostatakokoan batez ere.

Astean bitan arraina jateak %50ean gutxitzen ditu arrisku kardiobaskularrak (infartua, edo angina izateko arriskua). Azken finean, zenbait ikerketetan arrainari "bihotzeko aspirina" deitu izan zaio, ekiteko modu oso antzekoa dutelako bata eta besteak.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Elurmenak lurmentzen

ELURMENAK LURMENDU ordurako bero-gosea areagotu da. Udaberria etorria bailitzan gabiltza, pateran datozen lehen marrubiak noiz jango, lorontzietan zein landare jarri... Azkar-
txo izan liteke akaso, baina... gero gerokoak.

Garai honetan neguko azken lanak dira, oraindik, garrantzitsuenak: inausketa eta landaketa. Landare berriak sortzeko asmoak bi lan hauek kateatzen ditu. Landare batzuei forma berezi batean hazarazi nahian edo loreak eta fruituak sustatu asmoz kimuak edo adarrak moztu eta kendutako zati egokienak aldaxka gisa landatu. Badira, ordea, ugalketarako beste aldaxka mota batzuk. Begoniak, adibidez, hosto zatitxoak landatuz ugaritzen dira. Papiroa ere xelebrea da honetan, inoiz egur bihurtzen ez diren zorten luzeen muturreko hosto-mototsa oso osorik buruz behera uretan sartuta sortuko dira landare berriak.

Papiroa (*Cyperus papyrus*) urzale amorratua da. Lurpeko zain-sare oparoak eta erraboila

txikitxo batzuek eusten diote toki egokietan lau metro arte gara daitekeen zurtoin luze eta zuzen multzo eder bati. Hauen muturrean zabaltzen du hosto-mototsa.

Papiroaren bestengusu baten (*Cyperus sculentus* var. *sativus*) lurpeko erreboilatxoak txufak dira, hortxata Mediterraneokoaren lehengaia. Papiroaren zurtoinak jangarriak dira eta bere zuntzez sandaliak, urontziak, soinekoak, sokak, saskiak... egiten dira. Zurtoin hauen erabilpen ezagunena, ordea, landareari berari izena eman dion papiroak egitekoarena da.

Papiroa ugaltzeko bi era daude: Ugalketa industrialetan landarea zatitu egiten da, etxerako modukoa da era naturala: Mototsa uretan buruz behera sartzea. Bere zurtoina ahuldu edo animaliarene batez edo haizeak bihurritu eta makurtzen denean mototsak lurraren pare egonik sustriak ematen ditu eta landare berria sortu. Lehengo batean erreka baten erdi-erdian ikusi nituen papiro batzuk, zut, eta ikaratu egin nintzen, kolonizatzaileitsu hau laster nahi baino toki gehiagotan ikusiko dugun ametsa egin nuen esnai. Etxe barrurako ere dotorea denez motots pare bat hartu nuen...

tzeko sistemetak energia produzituko bailituzke. Paul Day britainiarrak ere ahalegin horretan dihardu. Industria kimikari industrial horrek aquafuel deiturikoa proposatzen du erregai fosilen ordezko gisa. Eta dagoeneko autoekin probatua du. Ia batere kutsatzen ez duen produktu honek formulatzen fuela, ura eta akain-belarraren haziak ditu nahasirik.

MEDIKUNTZA IKERKETA

Kolore bidezko etiketak minbiziaren kontra

MEDIKUNTZAKO IKERKETA gehienen funtsa minbizia

garaiz detektatzeko modu eraginkorra aurkitzea da. Shumming Nie Georgiako Institutu Teknologikoko ikerlariak eta bere biomediku taldeak, esaterako, puntu kuantikoen metodoa asmatu berri du. Puntu kuantikoak nano-kristal erdieroale batzuk dira eta gen eta proteinak bezalako hainbat biomolekulekin kimikoki bat egiteko ahalmena dute. Elementu hauen elektroioak oso trinkoak direnez, laser izpi batez argitzen direnean dirdira egiten dute eta erraz detektatzeko modukoak dira. Tamaina aldatuz hamar kolore desberdin har ditzakete, eta puntu kuantiko hauek etiketa fluoreszente guztiz sentikorrek dira. Proteina jakin batzuk minbizi zelula gisan markatzeko, edota farmako jakin batzuen eraginkortasuna neuritzeko erabil daitezke. ■

HUMUS ABONO EKOLOGIKOA

EZ KUTSATU ZURE LURRA!

Ongarritu zure lore, fruta zuhaitzak, baratzak, landak eta abar ongarririk onenarekin: HUMUS MENDIOLA ongari ekologikoarekin eta konturatuko zara zure frutaren zaporeaz eta baita zure lore eta baratzen edertasunaz.

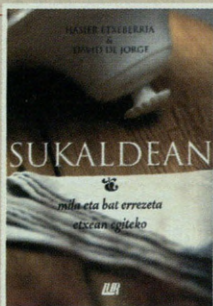
ESKATU ZURE LORA DENDAN

Banatzaile ofizialak:

- Ceramicas Larrinoa • 945 30 08 78
- SAKE • 94 6225393

HUMUS MENDIOLA
Etxetxo Baserría, Mendiola auzoa 1
48220 ABADIÑO
Tf. 94 6812003
Fax: 94 6812003

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Txirlak orburuekin (alkatxofekin)

- 3/4 kg. txirla
- 8 orburu natural egosiak eta lautan zatitutak
- 3 baratxuri ale xehatuak
- Litro laurdena ur bero edo orburuak egosi diren ura
- 4 koilarakada oliba olio
- Perrexil xehatua
- Irina, ximiko bat
- Zorrotada bat ardo zuri

KAZOLA ZABAL apal batean jarriko dugu baratxuri xehatua eztitzen. "Dantzan" hasi denean, gorritu gabe, erantsiko dugu irina. Koilara batez nahasiko dugu. Ardoa eta ur beroa isuriko ditugu ondoren. Minutu batean edukiko dugu guztia irakiten. Txirlak erantsi eta berotasun horretan edukiko ditugu, ireki arte (tapa batez estaliko dugu, ahal izanez gero, kazola). Ireki ahala aterako ditugu txirlak kazolatik; halatan, ireki-

tzen zailak direnek jasango duten berotasun handiak ez ditu irekitzen errazak direnak hondatuko. Txirlaren bat egoskor azaltzen bazaigu, hobe da baztertzea. Orburu laurdenak sartuko ditugu ondoren saltsan eta berotasuna emango diegu irakinaldi batez. Kazolara bihurtuko ditugu ondoren irekitako txirla guztiak eta perrexila emango haien gainetik. ■

Oinarrizko kontuak

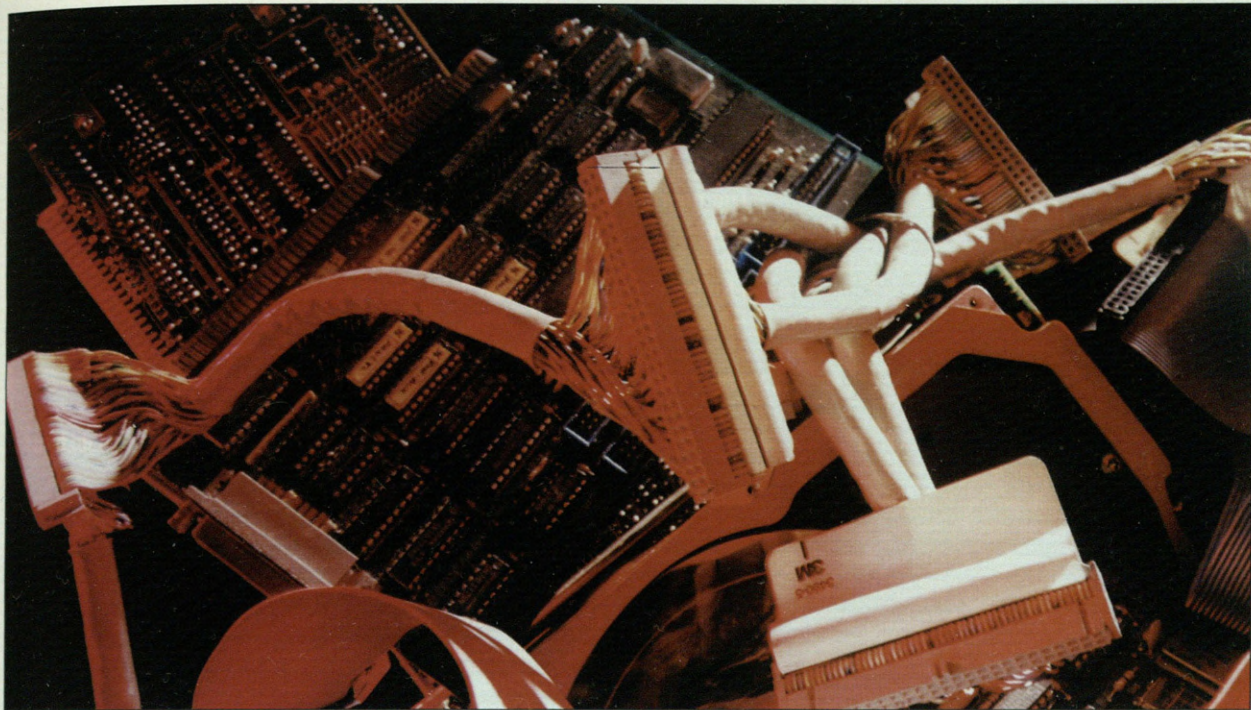
Orburuen garbiketa

ORBURU sendo gogorak aukeratuko ditugu. Horretarako, geure esku itxian estutuko ditugu, mikrofono batekin bageunde bezala. Muturreko hostoek itxita egon behar dute, ireki nahi ez balute bezala, erdian zulorik ageri gabe. Ezin hobeak dira hostoak zurtoinari erantsirik ageri dituzten orburuak.

Zurtoina moztu eta 10 cm-ko tartean utziko dugu oinaldeari lotua. Orburuaren kanpoko hostoak kentzerakoan, bi hatz motzago utziko dugu muturra. Kontu handiz zurituko dugu oinaldea, ahalik eta mami gutxiene kenduz. Modu berean landuko dugu zurtoina; oinaldeari loturik utziko dugu eta muturreraino zuritu, mami askorik atera gabe. Labana oso zorrotza erabiliko dugu egiteko honetan. Ur irakitan edo, Proventzako "barigoulo" bat prestatzen ari bagara, barazkien hondoan sartuko ditugu garbitu ahala orburuak. Horrela jokatuta, ez dira belztuko. Zenbat eta airearen ekinetik babestuago egon orduan eta hobe edukiko ditugu orburuak.

Ordea, hobe dugu ilunduxe jan, limoiaren poderioz eta zaporeaz arazturik baino. Horrelaxe jaten ziren lehen, limoi zuku batez horniturik, belztu ez zitezen. Limoia gin-tonikarentzat. Orburu gustua eduki dezatela orburuek.

ALBERTO ELOSEGI

Gaitz digitalak

Erreportaia hau irakurtzen amaitzen duzunerako birus berriak zabalduko dira Interneten. Microsoften gainbehera xede, hackerrek etengabe dihardute lanean birusak sortzen. Erabiltzaileak gara, ordea, kaltetuenak. Gaitz digitalak kutsatzeko beldur bazara e-posta ezezagunak ez zabaltzea eta biruskontrakoa eguneratzea duzu onena.

EUSTAT Euskal Estatistika Erakundeak eskainitako datuen arabera, 2002tik 2003ra bitartean ordenagailu pertsonalen hazkundea %10ekoa izan da. Interneteko konexioena, berriz, %17koa. 15 urtez gorako hiru pertsonetatik ia batek osatzen du erabiltzaileen taldea. Euskal Autonomia Erkidegoan Gipuzkoak du Internet erabiltzaile tasarik altuena (%34,3), ondoren dator Araba (%32,4) eta Bizkaia da azkena (%30,9).

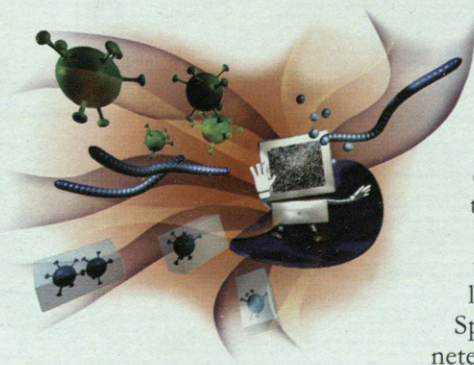
Geroz eta gehiago dira, beraz, amaraunean barna murgiltzen diren euskal zibernautak. Internetek baliabide ugari eskaintzen ditu denbora epe laburrean, baina mundu zabal horretan ere denak ez dira abantailak. AIMC Komunikabideen Ikerketarako Elkartearen inkesta bete duten 40.865 Internet erabiltzaileetatik 13.891k, alegia %34ak, noizbait birusen batek bere ordenagailu

**XABIER
TELLETXEA**

lua infektatu duela erantzun du. %85,1ak biruskontrakoa instalatuta zuela adierazi badu ere, ezinezko izan zitzairen hackerren inbasioa saihestea.

Zizareak dira hedatuenak

E-posta bidez kutsatu ohi dira ordenagailu gehienak. Erabiltzaileak mezua zabaltzen duenean birusa sisteman instalatzen zaio. Zizareak deitzen diete birus horiei. Zabalduenak badira ere, badira beste mota asko, troiatarrak, esaterako. Horiek, konturatu gabe ordenagailuan sartu eta erabiltzaileak sisteman egiten dituen mugimenduak zelatatzen dituzte. Aipatutakoak malware (software kaltegarria) kategorian sartzen dira. Horrez gain, spyware, keylogger eta dialer kategoriak daude. Spyware delakoek erabiltzaileek Interneten egiten dituzten mugimenduak kon-

Fernando de la Cuadra, Panda Software-eko nazioarteko editore teknikoa "Infekzioen %80 baino gehiago e-posta bidez heltzen diren birusek eragiten dituzte"

Zer egin ordenagailua kutsatzen zaigunean? Edota zein prebentzio neurri hartu geure sistema informatikoak ez kutsatzeko? Aholku bila jo dugu Fernando de la Cuadra Panda Software biruskontrako enpresako nazioarteko editore teknikoarengana.

Zein da gehien hedatu den birusa eta kalte gehien eragin dituen?

Hedatze handiena izan duen birusa Klez I. da, zalantzarik gabe. Bi urte baino gehiago ditu eta geroztik birus kutsakorrenen zerrendan dago. Kalteen inguruko ganorazko balorazioa egitea zaila da. Enpresek sekula ezin dezakete jakin zenbateko galera izan duten. Hau da, zenbat diru galdu duten edota zenbat irabazi zezaketen kutsatuak izan ez balira. Hurbilketak egiten dituztenean ez dituzte jakinarazten, horrek enpresaren irudia txartzeko arriskua baitu. Kalteei buruzko edozein zenbateko kontu handiz hartu behar da.

Nola lortzen du Panda Softwarek birusen aurkako konponbidea? Nola sortzen da birus alarma bat?

Konponbidea oso xumea da: Bilbon lan egiten duen lan talde paregabea dugu. Edozein motatakoak direla ere, eta edozein ordutan agertzen direla ere, ez die birus bakar batek ere ihes egiten. Edozein alarmaren aurrean, lehenik eta behin birusa gure

eskuetan izan behar dugu. PandaLabs lanean hasten da birusari "tripak ateratzen", nola infektatzen duen ikusiz, eragiten dituen ondorioak atzemanaz... nola jokatzeko duen ikusi arte eta geldiarazteko modua jakin arte. Orduan, Interneteko Pandaren zerbitzarrietan jartzen dugu "txertoa" bezeroak eta bezeroak ez direnak babes daitezten.

Aldi berean, Pandako beste hainbat sail martxan jartzen dira: Komunikazio sailak hedabideei jakinarazten die, merkataritza sailak bezeroei babestuta jarraitzen dutela azaltzen die...

Spam-ak edo publizitate erauntsiak zenbatean eragin du birusen hedatzea?

Spam-a birusei zeharo lotua dago. Hackerrek hasiera batean birusak hedatzeko erabiltzen dituzten e-posta berberak erabiltzen dituzte spamerako. Hala, ordenagailu askotara hedatzen dira denbora gutxian. Gainera, birus batzuek infektatutako ordenagailua erabiltzen dute beste ordenagailu batzuei spama bidaltzeko. Infekzioen %80 baino gehiago e-posta bidez heltzen diren zizareek eragiten dute.

Zeintzuk dira ez kutsatzeko babes neurriak?

Oinarrizko prebentzio neurria oso sinplea da: biruskontrako bat instalatzea. Edozein momentutan geure ordenagailua erasoko duten 70.000 kode maleziatsu daude. Biruskontrakorik ez baduzu, galduta zaude. Ezin izango duzu e-posta lasai jaso, ezta Interneten seguru nabigatu ere.

trolatzen dituzte. Keylogger-ek berriz, pasahitzak lortzea dute xede. Horretarako, erabiltzaileak teklatuarekin egiten dituen pulsazioak grabatzen dituzte. Dialer-ek telefono konexioa aldatzen dute. Erabiltzailea nabigatzen ari den bitartean automatikoki sisteman programa bat instalatzen zaio eta 803, 806

eta 807 aurrezenbakidun telefono zenbaki pribatueta aldatzen dio konexioa.

Behin birusak ordenagailuetara sartuta, ondorioak ezberdinak dira. Kasurik onenean sistemaren funtzionamendu txarra izango du ondorio. Erabiltzailea ohartu ez arren, ezkutan eginkizunen bat garatzen da. Ondorioak

larriagoak ere izan daitezke, ordea. Besteak beste, artxiboak ezabatzea, sistemaren konfigurazioa aldatzea eta fitxategi konfidentzialak beste pertsona batzuei igortzea. Eta,

Oso zaila da azkeneko birus arriskutsuena zein den esatea. Izan ere, egunero 15-20 birus inguru detektatzen dituzte biruskontrako enpresek

azkenik, ekipo informatikoan dugun informazio guztia ezereztatzea. Hori da hain zuzen enpresek izan ohi duten beldurrik handiena.

Mydoom da azkarren hedatu dena

Oso zaila da azkeneko birus arriskutsuena zein den esatea. Izan ere, egunero 15-20 birus inguru detektatzen dituzte biruskontrako enpresek. Zorionez, ordea, guztiak ez dira

Lotura interesgarriak

Ondorengo helbideetan biruskontrakoak jaitsi, eguneraketak egin eta azterketak egin ahal izango dituzu zure ordenagailuak birusik duen ala ez jakiteko. Birusen inguruko informazio zehatza ere bertan aurkituko duzu.

- Panda Software

<http://www.pandasoftware.es>

- Symantec

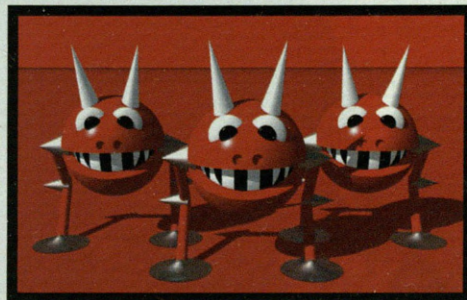
<http://www.symantec.es>

- McAfee

<http://www.mcafee.com>

- Alerta Antivirus

<http://www.alerta-antivirus.es>

Birusek ordenagailuko artxiboak ezabatu, sistemaren konfigurazioa aldatu edo fitxategi konfidentzialak beste pertsona batzuei igor diezaiekete.

Mydoom, Netsky edo Bagle bezain arrisku-
tsuak. Hiru horiek erabiltzaile ugari eragin die kaltea eta mundu mailako epidemia sortzera iritsi dira. Mydoom delakoak, esaterako, milioika ordenagailu kutsatu ditu. Berau izan da orain arteko birus okerrenetakoa, baita azkarren hedatu dena ere. Une honetan Netsky.D zizarea da gehien hedatzen ari den birusa. E-posta bidez zabaltzen da eta sare korporatibok kolapsatzen ditu. Mezuak ingelesez idatzitako gaia izaten dute eta eduki ezberdina izan ohi dute. ■

AMURRIO

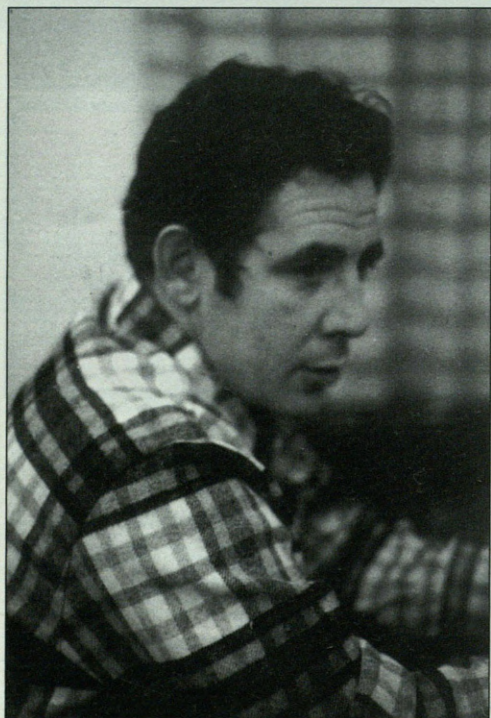
Martxoaren 25etik martxoaren 28ra arte,
Juan de Urrutia enparantza

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

**Bizi
irakurriz!**

Mikel Zarate euskararen maisu

GOTZON GARATE

1979KO APIRILAREN 10EAN Goizuetan nengoen Errero baserrian, egonaldi bat egiten. Goizean baserriatik Leitzara joana nintzen. Hantxe hartu nuen albistea: "Deustutik zure anaia Mikel Zarate hil dela gaztigatu digute". Zarate eta Garate deiturak nahasi egin zituzten albiste emaleek. Zarate Deustu unibertsitateko irakaslea genuen, sortu berria zen Euskal Filologian. Beraren orde, beste irakasle bat aurkitu behar nuela esateko zen dei hura. Santi Onaindiak bukatu zuen Mikelek hasitako ikastaroa.

Mikel Zarateren lanak

Mikel Zaratek aldi laburrean lan nahiko handia burutu zuen: 16 bat liburu idatzi zituen, elizako liburuak, eleberriak, olerkiak, ipuinak, fabulak, literatura kritika, artikuluak eta saio lanak.

Mikel Zarate apaiz lezamarra duela 25 urte hil zen. Euskarari eta literaturari egin dion ekarpena kontuan izanda, Lezamako Euskera Alkartek omenaldia eskaini dio. Ekitaldiak urtarrilean hasi ziren eta apirilaren 4an amaituko dira. Gotzon Garatek "Mikel idazlea" izeneko mahai-inguruan hartu zuen parte eta berari eskatu diogu Zaratek euskararen alorrean egindako lanari buruz hitz egiteko.

Poeta baino prosista hobe izan zen, nire ustez. "Irado-kitzean dago artea" esan ohi da. Bere olerkietan ez da lirika askorik edireten. Irakatsi nahia nabariegia da eta asmo horri loturiko hizkuntzaren jokoa ere gehiegitxo.

Bere lanik aipatuena *Haurgintza minetan* eleberria eta *Ipuin antzeko alegi mingotsak* dira. Ipuinok 36 fabula dira, nagusientzat egindakoak.

Zarate, euskararen jabe

Ene iritzira, Zarateren meriturik handiena, bere euskararen datza; lortu zuen euskararen maisutasunean.

Aspaldi esan zuen T.S. Eliot-ek literatura, "the art of words" zela. Literatura hitzaren artea da. Eskultoreak zizela erabiltzen duen bezala, idazleak hitzak. Idazleak hor dauka hizkuntza, altxor oparoa, berak nahi duen bezala erabiltzeko.

Idazleak hitzekin musika ezti sor lezake; edo musika gabeko eta belarriak urratzeko moduko soinuak. Zaratek, biolinista onak bezala, euskararekin musika zoragarria sortu zuen. Hortxe dago bere meriturik handiena.

Euskararekin musika ona jotzeko, hiru baldintza bete behar dira: Euskarra hutsik gabea, erraza eta aberatsa izan behar da. Mikelen euskarak hiru alderdiok betetzen zituen.

Hutsik gabeko euskara

Har itzazu Mikelen liburuak. Nekez aurkituko diozu huts bat. Hasieratik ohartuko zara horretaz: *Haurgintza minetan* eleberriaren aurreneko orrian irakurriko duzu: "hamar botila ardo indartsu sabeleratu". Egungo egunean "ardo botilak sabeleratu" esango lukete askok. Edo "bizkaitar idazlea" esango du, eta ez "idazle bizkaitarra", gaztelaniaren kalko hutsa eginez. Jentilizioa euskaraz ingelesez eta alemanez bezala egiten baita.

Hutsik gabe idazteko euskaraz asko jakin eta euskaraz pentsatu behar da. Mikelek oso ederki zekien euskaraz. Umetan ikasitakoa. Guraso euskaldunak izan zituen eta haurtzarotik euskal giroan bizi zen.

Euskara erraza

Edozeinek ulertzeko modukoa. Zaratek esaldi laburrak erabiltzen ditu. Esaldi nagusia eta menpeko gutxi. Alderdi hau eta beste batzuk Jon Kortazarrek aztertu ditu Mikel Zarateren prosa liburu jakingarrian. Esaldi laburrak erabiltzea ez da heldu Zarateren didaktikatik, hots, bere lanez irakatsi nahi zuelako. Euskaldun garbiak horrela mintzo dira. Horrela gure etxeko gurasoak eta horrela baserritarrak zazpi probintzietan.

Esaldi luzeak unibertsitatean ikasi duginok erabiltzen ditugu.

Bizitza eta lanak laburki (1933-1979)

-20 urterekin apaiztegira. 1964an apaiz.

-*Gure Meza deuna* (1960). *Gure salbaziño Egintza* (1967).

-1970: Derioko Uda Eskolan hizkuntza eta euskal literatura irakasten hasi zen. Ikastaro hauetarako bost liburu idatzi zituen: *Bizkaiko Euskal idazleak* (1970), *Euskal deklinabidea* (1975), *Euskal Literatura I eta II* (1977, 1978) eta *Euskal ortografia* (1978).

-1970-1974: Filologia Erromani-koa ikasi zuen Deustu unibertsitatean. Bere doktore tesia: *Influencias del vascuence en la Lengua Castellana*.

-1973: *Hurgintza minetan*. Txomin Agirre Saria.

-1975: *Ipuin antzeko alegi mingotsak*. Resur. M. Azkue Saria.

-1976: Bilboko Hizkuntza Eskolan irakasle: ikasleentzat *Bilbo irriparrrez* idatzi zuen.

-1977: *Higidura berdez*. Ciudad de Irun Saria poesian.

-1978: Deustu Unibertsitateko Euskal Filologian irakasle.

-Bere azken lanak: *Bultzadaz* (Felipe Arrese y Beitia Saria) eta *Etorriaren zorabioz*.

Ciceronenak antzeko esaldiak ez dituzu baserritarren ahotik entzungo. Baserritarren esaldi laburrak, umorez, bizitasunez, piperrez, gatzaz, berakatzaz eta olioiz beteak izaten dira, molde askotara osatzen dituztelako.

Hurgintza minetan eta beste lanean horrelako esaldi labur asko topatuko duzu. Bai elkarrizketan eta bai bestela ere.

Zarateren euskara, herriko euskara da. Etxean ikasia eta herriari

lotua: Apaiza zenez gero, etengabe-ko harremanak zituen herritarrekin.

Euskara aberatsa

Mikel Zarate baserrian jaioa zen. Baina umetan ikasitako euskaraz gainera, etengabe euskara lantzen jardun zuen.

Idazle klasikoak ongi ezagutzen zituen eta harrapatzen zuen guztia irensten zuen, ona hautatuz eta bereganatuz. Laket zituen hitzak, esamoldeak eta atsotitzak apuntatu eta gorde egiten zituen, gero bere lanetan sartzeko.

Berak esan zidan, adibidez, Auspoa bildumaren liburuak atsegin handiz irakurtzen zituela. Bilduma horretan aurkitzen zuela, bai bertsoetan eta bai hitz lauz, herriak ahotan duen euskara.

Zarateren euskara aztertu eta berehalaxe ikusiko duzu erabiltzen duen lexikoa eta esamoldeak ez direla Bizkaikoak bakarrik. Euskalki askotakoak dituzu.

Herriko euskaratik euskara batura

Zaratek beste askok bezala haurtzaroan ikasitako euskara oinarri hartzen du, gero batura igotzeko.

Puntu hau Zarateren ezaugarritzat jo dute batzuek Bergaran (1978) izan zuen hitzaldiagatik. Teoria alde-rik bera izan zen, bai, jokabide hori borobildu zuen lehenetariko bat. Ez da, baina, inola ere bere ezaugarri

bat. Umetan geure etxe-ko euskaraz bakarrik genekienok, nahitaez horrela egin behar izan dugu. Euskara batura haurtzaroko euskaratik jo dugu.

Beste nazioetan ere gauza ber-bera gertatzen da. Suitzan, Austrian eta Alemanian, adibidez, haurrek hochdeutsch-era, hau da, aleman batura, bertako

euskalkietatik jotzen dutela ikusi nuen beraien artean bizi izan nintzen sei urteetan. Eta haurtzaroan ikasitakoa ezin liteke ezkuta. Arretaz aztertuz gero, agerian gelditzen da idazle haurtzaroan nongo euskaraz mintzatu den.

Orixek *El lazarillo de Tormes* ('koitsu-mutilla', 1929) bizkaieraz itzuli zuen. Berehalaxe esan zioten, garbi ikusten zela bizkaitarra ez zela.

Mikel Zaratek bizkaiera du oinarri eta bizkaieraren egitura bikaina garbi igartzen zaió: erakusleetan (mozkortiok, aspaldion), intentsiboetan (zeuk, neuk), erreflexiboetan (nik neure, zuk zeure...).

Zarateren euskaraz idaztea jolas bat da. Atsotitzak, esamoldeak eta sinonimoak maiz erabiltzen ditu. Ez dut ezagutzen euskal literaturan beste inor, Zaratek bezala hitzekin horren sarri jotzen duenik.

Hurgintza minetan eleberraren aurreneko hitzak hitz joko bat dira: "Hitzaurrea ala hitzatzea?". "Izenez katolikoa, izanez katilukoa"... Horrelako jokoez brokatuak daude bere lanak. Zarate euskararen jabe zen.

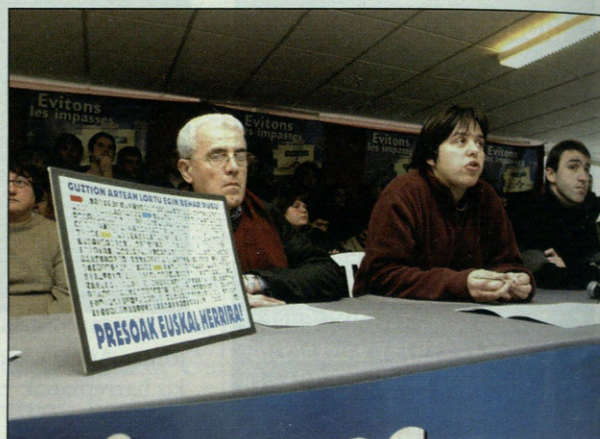
Ez dut hemen bere lanaren mamiaz jardungo. Hauxe bakarrik: Mikel Zaratek bere literatura lanetan, bere bizitzan bezala, dramara edo tragediara baino, komediara askoz errazago jotzen zuen. Berarentzat bizitza alegi mingots eta umoretsu bat zen. ■

Babeslea: Bizkaiko Foru Aldundia

gure artean euskaraz!

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

Alderdi abertzaleak bananduta eta inmobilismoa nagusi

Datozen 21ean eta 28an burutuko dira Frantziako Estatuko eskualde nahiz kantonamendu bozak, bi itzulitan. Akitaniako nahiz Pirinio Atlantikoetako Kontseilu Nagusiak berrituko dira. Iparraldeko politika bi ganbera hauetan erabakitzen da. Abertzaleen aukerak murriztak dira hauteskundeetan eta oraingoan are murriztagoak. Eskualdeko bozketa sistema minorien kaltetan aldatu da, eta kantonamenduetan, berriz, abertzaleak bananduta aurkeztu dira. Gainerakoan, betikoa. Partida Frantziako zentro-eskuinaren eta ezkerraren artean erabakiko da eta joko politikoa inobilismoak definitua da.

JEAN-MICHEL GALANT da, gaur gaurkoz, Pirinio Atlantikoetako kontseilari nagusi abertzale bakarra. Orain hiru urteko kantonamendu bozetan hautatua. Orduan, Ipar Euskal Herriko abertzaleek bat egin zuten Azkarateko kontseilariaren alde. Lizarra-Garaziko Akordioa bertan behera geratua bazen ere, anartean ez zen ABren baitako zatiketa gauzatu. Batasuna sortu gabe zegoen eta abertzale gehienak ABn zeuden. Ipar Euskal Herria abertzale-tasunaren eredia omen zen orduan. Gaur egun, berriz, alderdi abertzale bakoitza bere kasa ari da. ABk 10 kantonamenduetatik 9tan hautagai zerrendak aurkeztu ditu eta beste hainbeste dira Batasunak sostengatzen dituen ezkerreko plataformak. EA hiru kantonamenduetan aurkezten da, bestalde. EAJ-PNBk, aldiz, ez du inon hautagai zerrendarik aurkeztu.

Abertzaleak kantonamendu guztietan aurkeztu dira, hala ere. Ināki

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Gaizka Iroz

Zaldunbide eta Maialen Etxeberri dira ABk eta Batasunak –gorabehera franko tarteko– sostengatzen dituzten hautagai bakarrak; Angelu (Iparralde) eta Miarritzeko (Mendebalde) hauteslekuetan. Bestalde, Atharratzeko hauteslekuan (Zuberoa Garaia) zerrenda abertzale bakarra aurkezten da. Jean-Dominique Idiart da hautagai burua, Batasunak bakarrik sostengatua.

Ez dirudi Jean-Michel Galantek beste kide abertzale bat Paueko Kontseilu Nagusian lagun izanen duenik

ABk bigarren kontseilari nagusia lortzea du helburu. Boz hauetan ere, abertzaleek Nafarroa Behereko kantonamenduetan (Garazi, Bastida eta Iholdi) izan dezakete aukerarik zabalena. Peio Iralur, Jean Thikoipe eta Ande Sainte-Marie dira hautagai buruak, hurrenez hurren. Batasunak sostengatzen dituen plataformen bidez zaila ematen du kontseilariarik lortzea. Ez dirudi bere helbururik garrantzitsuen hori denik ere. Batasunak plataformen aldeko ekitaldian, “bozketan alderdi interesak gaintitu behar direla eta indar abertzaleen batasuna herri elkarguneetatik sortu behar dela” adierazi du. Bozketa kanpaina erresistentziarako ekimen gisala lantzen ari da Batasuna, antza. Adibidez, Hazparneko kantonamenduan Soto del Realeko (Madril) espetxean preso dagoen Xarlo Etxezaharreta da hautagai burua. Finean, abertzaleak bananduak aurkezten direnez gero, ez

Akitaniako lehendakaria: Rousset edo Bayrou, agidanez

Frantziako Estatuko eskualde hauteskundeak jokoan badaude ere, alderdi abertzaleak lehia honetatik kanpo geratu dira. Akitania eskualdeko azkeneko bozketan, 1998an, Jakes Abeberri abertzalea aurkeztu zen, departamendu mailan. Kontseilari nagusia hautatua izatetik ehuneko oso puntu gutxira geratu zen. Hura izan zen Akitanian kontseilari abertzale bat izateko azken aukera. Orduan abertzale gehienak elkarrekin aurkeztu ziren.

Azken hauteskunde sistemaren ondorioz, ordean, hauteslekua departamendu mailakoa izatetik eskualde osokoa izatera pasa da. Aldaketak alderdi minoritarioen aukera nimenoenak ere ezabatu ditu. Esate baterako, lehen kontseilari bat izateko bozen %5 erdietsi behar zen. Orain arte departamendu mailan kontseilari bat lortzea zaila bazen, eskualde mailan lortzea ezinezkoa da. Oraingoan, bozen %10 behar dira.

Hautagai zerrendak eskualde mailan aurkeztu behar dira eta ondoren departamenduetako sekzioetan kokatu dira. Pirinio Atlantikoetan zazpi dira aurkeztu diren zerrendak; bakoitzean 19 kide direlarik. Aurkeztutako

alderdiak edo koalizioak honako hauek dira: LCR-LO, FN, UMP, CPNT, PCF, PS-Berdeak eta UDF.

Akitaniako lehendakaria azken sei urteotan Alain Rousset (PS) izan da. Berdeak eta PCFrekin lortu zuen kargua. Bozketan, sozialisten arerio nagusiak UMP (eskuina) eta UDF (zentristak) alderdiak dira. Bozketak bi itzulitan jokatu dira. Ziurrenera lehen itzulian ezkertiarak nagusitu dira. Bigarren itzulian ikusteko dago zein nagusitu den UMP (Xavier Darcos) eta UDFren (François Bayrou) hautagaien artean. Boz gehien lortuko duenak zuzenduko du bigarren itzulian Alain Rousset-i buru egingo dion zerrenda.

François Bayrou zentrista bide da Alain Rousseti aurre egingo diona Akitaniako lehendakaritzan. Pirinio Atlantikoetako Kontseilari Nagusi ohiak berebiziko gogoia erakutsi du kanpainen. Lehendakari berriaren hautaketa ezkerrean nahiz eskuinera dauden gaineratiko alderdien sostenguen arabera erabakiko da. Hasteko, LCR-LOK (ezker

Alderdi Sozialista (PS) eta Berdeak alderdien hautagaiak. Erdian Alain Rousset.

muturra) eta PCFk zaila izanen dute bigarren itzulian lehiatzeko beharrezkoak diren bozen %10a lortzen. Gauza bera gerta daiteke ere FN (eskuin muturra) eta CPNTen (ehiztarien alderdia) kasuan. Edonola ere, alderdi hauek bigarren itzulian egoteak ez du esan nahi beste alderdiei beren sostengua emango dietenik.

Azkenik, Iparraldeko ezkerreko abertzaleek (AB eta Batasuna) jarrera bateratu bat adostu dute eskualde hauteskundeetan. Euskal presoak Euskal Herrira hurbiltzea aldarrikatuko duen boto-papera eskatu diete herritarrei.

dirudi Jean-Michel Galantek beste kide abertzale bat Paueko Kontseilu Nagusian lagun izanen duenik.

159 hautagai departamenduan, hauetatik 72 Ipar Euskal Herrian

159 dira departamendu osoan aurkeztu diren hautagaiak; eta hauetatik 72, Iparraldean. Hautagai kopurua egundainoko handiena da. Ipar Euskal Herrian, eskualdeko bozetan ez bezala, UDF-UMP zentro-eskuineko alderdiek bat egin dute kantonamenduetan guztietan. Alderdi hauek, FN eskuin muturreko alderdiarekin batera, 10 kantonamenduetan aurkeztu diren bakarrak dira. Ezkerreko alderdiak, aldiz, ez dira hautesleku guztietan aurkeztu. PS, PC eta Berdeak bakoitza bere aldetik aurkeztu dira. Alta, honako bitxikeria hau nabarmendu dezakegu: lau hautagaietatik hiruk ezkerrean kokatzen dute beren burua. Hau da, 72 hautagai horietatik

52 ezkerrean kokatzen dira ideologikoki, 16 eskuinean edo eskuin muturrean. Bitxikeria gisa eta paradokikoki, hautagai gehienak abertzaleak dira. Gainerakoan, Elgar-Ensemble (EE) alderdia da nobedadea Iparraldeko hauteskundeetan. Lau kantonamenduetan aurkeztu da eta bere hautagaiak ez omen dira ez ezkerrean ez eskuinean kokatzen. Bitxia hau ere.

Jean-Jacques Lasserrek kontseilari nagusi izaten jarraituko ote du?

Pirinio Atlantikoetako 21 kantonamenduetatik 10etan jokatu dira kontseilari nagusiaren karguak. Sei urtetan behin berritzen dira kargu hauek. Kontseilu Nagusia osatzen duten 21 kontseilari horietatik 10, oraingo bozketan hautatuko dira. Jean-Jacques Lasserre (UDF) da Kontseilu Nagusiko presidentea. Kargu hau UDFko Jean François Bayrou

presidenteak kudeatu zuen lehenago eta Jean-Jacques Lasserre haren oinordeko aritu da azken urteetan. Departamenduan UDFko zentristak nagusi izan zaizkio UMPri, eta bigarren itzulian, hauen sostenguari esker, zentro-eskuinak ezkerreko edozein alternatiba garaitu izan du. Ezkerra oso zatituta dago zentro-eskuinari oposizioa egiteko, eta bigarren itzulian (hil honen 28an, aldi honetan) ez dira inoiz akordio batera iritsi. Inmobilismoa da nagusia departamenduko politikagintzan.

Azkenik, Batera plataforma ere kanpainen ari dela erran behar dugu. Batak bozketan parte hartzea deitu die herritarrei. Kanpainen ari diren Berdeak, Elgar-Ensemble, AB eta EA, Bateraren aldarrikapenak azaltzen ari dira kanpainen. Batasunak aldarrikapen horiek bere egiten baditu ere, ez du bat egin beste alderdi horiekin. ■

Kongon herritarrek 500 urte daramate globalizatuta

“Zertan ari zarete globalizazioaz hizketan XXI. mende hasieran?” diosku Kabissa.org guneko erredaktoreak. Alegia, mundu mailako ekonomiaren aldaketek lehen munduko langileoi kalteak ekarri dizkigunean ohartu garelako globalizazioaz... afrikarrek hori jasaten bost mende daramatzatenean.

KABISSA.ORG gunea Ameriketatik kudeatzen dute eta Afrikan gauzak alda daitezen lehiatzen da. Hor plazaratu dute “Congo: Globalized for Centuries” titulua daraman artikulua. Eta bertan erakusten dute globalizazioaren interpretazioa hirugarren munduko pertsona baten ikuspegitik begiratuta: mendebaldeko enteratu ez bagara ere, bost mende daramatzate haiek guk eragindako globalizazioa jasaten. Kongo herrialde aberatsa da gauzak ulertzeko adibide ona.

“Diego Cao bidaiari portugaldarra Kongo ibaiko bokalera 1482an iritsi zen, eta geroztik horko herrialdeetan bizi izan diren jendeak gero eta gehiago egon ziren urrutitik gidatutako prozesuen mende, gero eta gutxiago eduki zuten beren eskuetan beren bizimoduaren kontrola” dio Kabissako erredaktoreak. Ondorioa latza izan zen: laborantz tropikala lantzen zekiten afrikarrak bortxaz eramaten hasi ziren urruneko herrialdeetara, esklabo hartuta.

Esklaboen harrapaketa, salerosketa eta Ameriketarako bidaiak, horra Afrikan jendeak ekonomia globalean integrazteko modu berria, duela bost mende. “Sufritzea eta modernizatea, biak izan dira afrikarrentzako txanpon beraren bi aurpegiak”.

Afrikarren ikuspegitik, esklabo trafikoa izan zen Europako zentroetik antolatutako globalizazioaren lehen fasea.

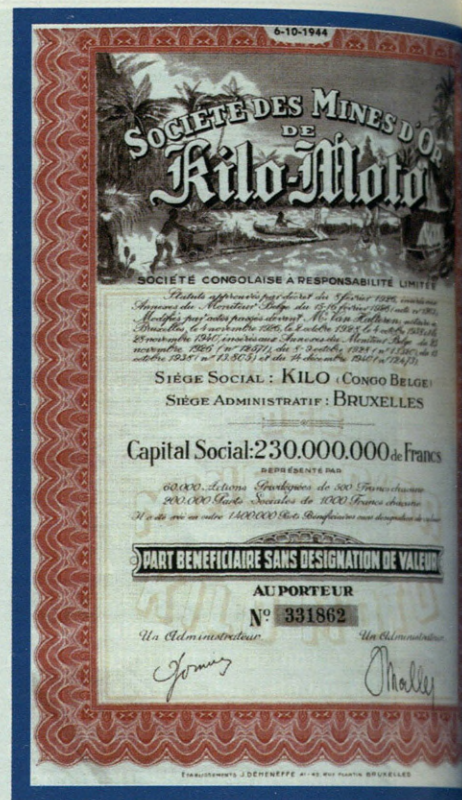
Ondoren etorriko ziren beste bi faseak. Bigarrenean, Afrika kolonizazio bidetik globalizatu zuten. Eta hirugarrena Kabissako erredaktoreak 1980ko hamarkadan hasitakoan kokatzen du.

“Gaur kongoar izenez ezagutzen ditugun herritarrek globalizazioaren aurreko bi faseak bizirik mirariz gainditu dituztenak dira”. Esklabismoaren garaian herrialde honetako biztanleria izugarri jaitsi zen: gizon eta emakume askok nahiago zuten beren buruak hiltzea harrapatzen uztea baino, haurren jaiotza asko jaitsi zen esklabo eramango zituzten beldurrez, antzinako tribuen sisteman oinarritutako erresistentziak izan ziren...

Kolonialismoa: sorterrian esklabo

Hurrengo fasean ere —kolonialistek honetan herritarrek urrun eramateko ordez beren lurra erabiltzen zituzten esklabo gisa— biztanleriak izugarri sufritu zuen. Kabissak espresuki aipatzen du artikulua honetan Kongoren jabe izan zen Belgikako Leopold erregeak hemen eragindako sarraskia. Holokausto ahortzi hau aipatzen da Adam Hochschild-en *King Leopold's Ghost* liburuan. Leopold erregearen denboran, 30 urtetan, gaur Kongo osatzen duten herrialdeetako biztanle kopurua 20 milioitik 8 milioira jaitsi zen.

Mendebaldeko jendeok datu horiek

kontuan eduki beharko genituzke afrikarren izaera ulertzerakoan, “trauma horiek gogor eragiten baitute gure herrialdeko kulturen forma, estilo eta baita edukietan ere. Horrela bakarrik uler dezakegu gure herri kontzientziaren izaera burumakur eta apala, eta Kongoren historia odoltsuan gertatzen diren gertakizun bortitzak ere bai”.

Pixkanaka hasiko zen eskema kolonialista hau auzitan jartzen metropoliaren ere, baina hasiera batean batez ere Kongo Belgikari garestiegi ateratzen zitzaizkion. Inork gutxi planteatzen zuen zein garesti ateratzen zitzaizien Belgika kongoarrei. Kabissa.org-eko erredaktorearen lan hau irakurritz, burura datozkigu George W. Bush Irakeko gerra garestiegi ateratzen ari delako eroriko ote den ametsetan ari diren intelektual eta kazetari txintxoak.

Kongon pixkanaka ugaritzen joan ziren globalizazio mota honi aurre egin eta erantzun nahi zioten jendeak. Profetia itxurazko erradikalitatea zekarten batzuek (Simon Kimbangu), aktibismo politikoa beste batzuek (Patrice Lumumba famatu eta gaur ia ahortzia), bide militarra zenbaitek (Mulele eta besteak)... Horietako bakoitzari, modurik barbaroen erantzun zieten kolonialistek. Kimbangu heriotzera

Ezkerrean Belgikako enpresa kolonial bateko akzioa, XX. mende hasierakoa. Bere barruko marrazkian, Kongo ibaiaren bazterrean, meategiko bagoiari tiraka ikusten da langile-esklabu bat. Beste bi argazkietan, gaur Kongo ibaian dagoen bizimodua ageri da, kontraste eta paradoxaz betea.

kasik ahantzi baten hitzak, Ginea Bissau kolonia portugesarren independentziaren alde borrokatu zuen Amilcar Cabral-enak, hauek ziren: "Nazio baten askatasunaren oinarria bere historia eza-gutzeko duen eskubidean datza". Nork bere historia eza-gutzea aldarrikatzen du Kabissa.org-ek nahasketa arrisksue-tan ez erortzeko: mundua herrixka glo-bala izatearen aitzakiaz, biktimak eta zanpatzaileak nahasi daitezkeelako. "Herrixka bat bihurtu omen da mun-dua, baina ez da esaten herrixka horre-tako alde batzuetatik besteetara joateko mugimenduak oso murriztuta daudela".

XX. mendetik masa suntsipeneko armak ere globalizazioaren ezaugarriak dira, eta Kongo bezalako herrialde bat horretan ere presente egon da: Hiroshi-ma eta Nagasakiko bonba atomikoak egiteko erabili zen uranioa Belgikaren mende zegoen Kongotik atera zen. Mendebaldeak ustiatzearen poderioz suntsitu diren oihan tropikal asko ere Kongokoak dira. Eta munduan zehar azken hamarkadetan hedatu diren birus hilgarrietako batzuk ere (Hiesa, Ebola...) hemendik barreiatu direla esan da.

Kanpotik laguntza gutxi espero dute globalizazioak Kongon egindako kal-teak goxatzeko. Eta aldiz, badakite "Berlinen 1884-85ean Kongo sortu zenetik, garrantzizko ezer ez dela hemen gertatu mendebaldeko indarrak tartean egon gabe".

Bostehun urtez globalizazioaren kal-teak jasan dituzten afrikarrek badute guri zer erakutsia... bir-globalizazioak orain guri ekar diezagukenez. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

kondenatu zuten estreina eta bizitza osorako espetxera gero. Presondegian hil zen. Lumumba eta bere kideak azi-dotan suntsitu zituzten. Muleleren gor-putza puska txikitari zatitu eta Kongo ibaira bota zituzten. "Eta hemen ezagu-nak aipatu ditugu, izeberraren pikoa direnak; ez dugu jakinen nola akabatu zituzten zoko urrutietako errebelde ezezagunak".

Orain, auzo globala... hesiekin

Beraz, Kabissa.org-ek "bir-globaliza-zioa" deitzen duen gaurko hirugarren hau baino askoz lehenago, Afrikako herriarrek beren larruan dastatu zituz-ten globalizazioaren kalteak: eritasunak, hilketak, ekologiaren hondamendia, ekonomia kriminala (diru garbiketa,

drogak, sexu esklabotasuna), lehen-gaien lapurreta...

Ondorioz, gaurkoa eta berria irudi-tzen zaigun mugimendu altermundia-listarekin lotu ditu erredaktoreak afri-karrek bidegabekeria horiei guztiei egindako erresistentziak: esklaboek erreboltak (tartean 1804an Haiti fun-datzeraz eraman zuena), Brasilen belz-tasunaz egindako aldarrikapena ("negritude"), AEBetako beltzen alda-rrikapen eta borroak. Eta jakina, Afri-ka osoan XX. mendearen bigarren erdian bi aldetara (lokala-globala) ger-tatu ziren mugimenduak: herrialdeen askapen mugimenduak batetik, eta Afrikaren batasuna bultzatu nahi zuen mugimendu pan-afrikanista bestetik.

XX. mendeko beste lider afrikar

Hostal BERTIZ Ostatua

San Juan 16, 31720 OIEREGI (NAFARROA)
Tel: 948 59 20 81
www.hostalbertiz.com
info@hostalbertiz.com

Nekane San Miguel

Endurance

I zena bilakatu zitzaigun iraun esan nahi duen hitza bat-batean. Aurtengo neguko gau batez ezin zuela gehiago eta bere buruaz beste egin omen zuen Endurancek. Omen diot, ondoan edo inguruan baitzuen hainbeste aldiz kolpeka anima ateratzen saiatu zena. Egun batzutan hedabideek erabat hartu zuten mintzagai emakume honi buruzko kontakizuna (historia?), eta telebistan, gutxitan bezala, hiruzpalau emakume beltz eder (Endurance ere hala zen) gure hiri nagusiko politikari ospetsuen ondoren agertzen ziren, begiak triste, aurpegia zurbil (larru azala beltza izan arren, hala ikusi nituen nik) heriotza honen aurrean sikiera pena agertu guran. Irudi horiek erakutsiz, emakume honen azken hilabetetako omen ziren pasadizoak kontatzen zituen telebistaren esatoriak. Hala, salaketa bat baino gehiago zituela jarriak epaitegian, eta salaketa horien ondorioz, epaileak bere bikotekideari beregana hurbiltzeko debekua emana zuela. Entzun genuen gizarte zerbitzuetara ere joana zela baina ez omen zituela gogo onez hartzen hango gomendio, laguntza edo iradokizunak; eta berriz ere, kolpe eta irainak jasoz, gizonarekin bueltatu zela.

Eta zertxobait ezagutzen zutenen artean, etsipenez betetako sentimenduen adierazle zena ere entzun nuen: "Ez zuen asko hitz egiten. Esan genion ez bueltatzeko, oso biolentoa zela bere gizon hori. Beldurrez ginen edozein egunetan halakorik gertatu zitekeela". Batetik, ustez ahaletin guztiak egin izanaren zuritze punttu bat, baina bestetik, erru printza txiki batez nahastutako izpi gris, gogaikarria ere airean gelditzen zen, nolabaiteko ezerosotasuna erakarriz. Hala ere, egunak joan ahala, egunerokotasunean murgiltzeak, eta ustez arazo astunago gertatzen direnei aurre egin beharrrak ahaztu arazi digu berri txar honek eragindako zirrara.

Baina Bilboko kaletatik guregandik hain ibilera eta keinu ezberdina duten Enduranceren edade inguruko emakumeren batez gurutzatzen naizenetan, berriz ere hor datoz burura egun haietan bueltaka ibili ziren gogoetak: lehena, bere auzokideen jarrerak harritu ninduen. Behin baino gehiagotan deitu omen zuten polizia, gizonak nolako jipoiak ematen zizkion entzun eta beldurtuta. Ez dut hain argi, jipoi emaila gure arteko gizon txuri eta zuriren bat denean halakorik egin ohi denik. Gure artekoa ez denari, halakorik ezin diogu onartu, baina guretarikoa denean, beste alde batera begiratzen dugu?

Poliziak osaturiko atestatuen ondorioz, epaileek parte hartu, eta Enduranceren aldeko neurriak ezarri

DANI BLANCO

arren, emakumea berriz ere gizon horren ondora bueltatu zen, ez zuen guk eskainitakorik hartu nahi. Bueltatu, bai, eta joan, betirako. Halakoetan airean geratzen diren galderi erantzunik eman ezinik. Ez dugu jakingo zergatik bueltatu zen. Endurance ere, segururik, beste hainbeste emakume moduan, halako egoeratarara ez delako bat batean ailegatzan, poliki, ia konturatu gabe baino, hain da zaila bertatik ateratzea. Egunero irain bat, beste gutxiespena. Hutsaren hurrengo sen-

tiazari arte izaten den higatze horren ondorioz duintasunik gabe gelditu ote zen. Eta ezinaren (hala uste izanik) eraginez gauzak berez aldatuko diren itxaropenean eta ezertarako balio ez duela sinetsarazi eta gero, inolako aukerarik ikusi ez, eta berriz ere menpean bizi behar.

Baina agian duintasuna bere lekuan zuelako ez zuen jasaten hainbeste aldiz gizarte zerbitzuak eskatzen duen koitadutasuna (edo koitadukeria) agertu beharra (nekez ametitzen dizu laguntzera datorrenak burua tente eta begirada harro agertzea). Agian, bere gorputza eta anima mintzen zuen bere kide eta herrikide, hizkuntzakidearen babesean nahiago, gure goitik begiratzearekin ematen dugun laguntzaren menpe egon beharra baino. Litekeena da, beste emakume askok bezala, salaketa jarri ondoren senarrari datozkion ondorioen errudun sentitzea (kartzela, isuna...). Garbi ikusten dugu, egunero, nola datozen emakume jipoituak salaketa kentzera, beldurrez, lehen esandakoaren eraginez gertatzen denaren erru osoa bere gainetik kendu ezinik. Agian Endurancek ez zuen errukirik behar eta guk ez genion besterik eskaintzen (hori bai, dena ongi zurituz) eta benetan duintasuna zuen honek nahiago hiltzea. Zer dakigu emakume horien buru eta bihotzean gertatzen denaz, halako gizonen kontrako zigorrak gehituz lasai gelditzen garenean? Pentsatu gabe hala konpondu beharrean zama handiagoa botatzen badiugu hain zarpailduta dagoen pertsonarengan? Zer jakingo dugu guk, ez jakiteagatik, Enduranceri ez badiogu abizenik ere eman. Munduko herri askotan izena ez zaio jartzen jaio berriari hitz horrek esan nahi duenaren arabera, edo egun horretan halako santu baten gogorapena egokitzen delako, ez, hitzak entzuten duenaren belarrietan soinu polita, edo gozoa, edo sendoa, ume horrentzako soinu egokia iruditu eta. Enduranceren amarentzat soinu polita izango zuen hitz horrek, baina inoiz gertatutakoaren berri balu, eta emandako izenaren esangura jakin, minkorra den iskurioa geratuko da emakume eder, harro eta duin honen oroitzapenarekin bat eginik. ■

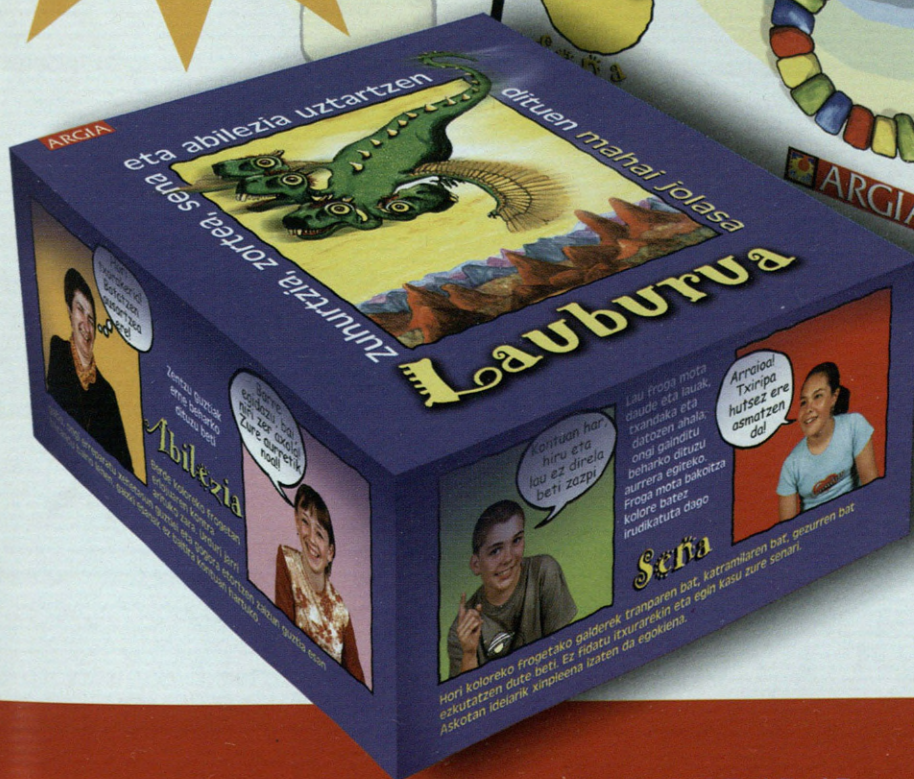
Zarena zarela ere, hauxe duzu dibertimendurik aproposena:

Lauburua

Zuhurtzia, zortea,
sena eta abilezia
uztartzen dituen
mahai-jolasa.

SALMENTA PREZIOA

35€

 ARGIA

ARGIAko 943 37 15 45 zenbakian,
denda@argia.com helbidean edo
ohiko salmenta puntuetan.